

**T.C.
ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜLTÜR VE TURİZM BİLİM DALI**

**YEREL YÖNETİM HARCAMALARINDA
ETKİNLİK VE VERİMLİLİK: ERZİNCAN
İL ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Emrah KAHRAMAN

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zülküf AYRANGÖL

Erzincan 2015

TEZ B LD R M

"YEREL YÖNET M HARCAMALARINDA ETK NL K VE VER ML L K: ERZ NCAN L ÖRNE " isimli "**Yüksek Lisans**" tezim tarafımca intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığını ve referans gösterdiğini beyan ederim.

Emrah KAHRAMAN

TEZ KABUL TUTANA I

SOSYAL B L MLER ENST TÜSÜ MÜDÜRLÜ ÜNE

Bu çalı ma, ktisat Anabilim Dalının iktisat Bilim Dalında jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** Tezi olarak Kabul edilmi tir.

Danı man / Jüri :Yrd. Doç. Dr. Zülküf AYRANGÖL

Jüri :Doç. Dr. Sabri AZGÜN

Jüri :Doç. Dr. Burhan KABADAYI

**YEREL YÖNETİM HARCAMALARINDA ETKİNLİK VE
VERİMLİLİK: ERZİNCAN İL ÖRNEĞİ**

Emrah KAHRAMAN

Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2015

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Zülküf AYRANGÖL

ÖZET

İnsanlar toplum düzeni kurabilmek, adaleti, iç ve dış güvenliğini sağlayabilmek amacıyla devlet adı verdikleri bir kurumunu meydana getirmişlerdir. Bu kurum, geçmişten günümüze, iç ve dışarıya karşı ülke ve toplum çıkarlarının korunması, adalet ve hukuk sisteminin varlığının sürdürülmesi gibi, önemli görevler üstlenmiştir. Bu görevleri yerine getirirken bir takım harcamalarda bulunması da zorunlu hale gelmiştir. Bu harcamalar kamu harcamaları olarak bilinmektedir. Toplum ihtiyaçlarının artması ile birlikte kamu harcamaları artışı göstermiş, kamu harcamalarındaki bu artış da etkinlik ve verimlilik sorununu ortaya çıkarmıştır.

Yerel yönetimlerin geçmişten günümüze demokrasi için çok önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin daha fazla amaç ve hedeflerini gerçekleştirecekleri, diğer kurum ve kuruluşlarla rekabete gireceğini daha da önemlisi belediyeçiliğin sürdürülebilir olması için etkinliğin ön planda tutulması gerektiği gündeme getirilmektedir. Etkinliğin yanı sıra verimlilikte önemli bir yere sahiptir. Yerel yönetimlerde amacın karşılanması nedeniyle, verimlilik karşı bir ölçüt olarak kullanılmamaktadır. Yönetimler başarısını kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına, demokratik yönetim felsefesinin ve kavramlarının doğru algılanmasına ve demokratik yönetim ilkelerinin yerinde uygulamalarına bağlıdır. Bu çalışmada, Erzincan Belediyesi üzerinde kamusal harcamaların etkinliği ve verimliliği anket yöntemiyle araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları, Yerel Kamu Harcamaları, Etkilik, Verimlilik

**EFFECTIVENESS AND EFFICIENCY IN THE EXPENSES OF
LOCAL GOVERNMENT: ERZ NCAN EXAMPLE**

Emrah KAHRAMAN

Erzincan University, Institute of Social Sciences, Economics Department

M. A. Thesis, August 2015

Thesis Supervisor: Asst. Prof. Dr. Zülküf AYRANGÖL

ABSTRACT

People have constituted an institution called as government in order to establish the public order, in order to maintain the justice, internal and external security. This institution has played an important role such as for the protection of the country and public interest against internal and external powers and maintaining the presence of justice and the legal system from past to present. While fulfilling these duties, it was necessary to make several expenses. These costs are known as public expenditure. Public expenditure has increased along with the increase of community needs, this increase in the Public expenditure caused efficiency and effectiveness problems.

It seems that local governments have played very important roles for the democracy from past to present. It has been brought on the agenda that the efficiency must be kept on the forefront in order to carry out the goals and objectives of the municipalities and to compete against the other institutions and establishments and moreover in order to continue municipality. In addition to efficiency, effectiveness has also very important place. Since the purpose is not profit in the local governments, effectiveness has not been used as the profit. The success of the Local Governments depends on effective and efficient use of resources and accurate understanding of the concept of democratic governance philosophy and practice of democratic governance principles properly. In this study, the effectiveness and efficiency of public expenditure in the Municipality of Erzincan have been investigated by survey method.

Keywords: Public Expenditure, Local Public Expenditure, Effectiveness, Efficiency

ÖNSÖZ

Yerel Yönetim Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik: Erzincan ili Örne i konulu tez çalı mamı hazırlarken ara tırmalarımın her a amasında bilgi, öneri ve deste ini esirgemeyerek çalı mamı tamamlamama katkıda bulunarak bana gerçek anlamda yardımcı olan danı man hocam sayın Ydr. Doç. Dr. Zülküf AYRANGÖL'e, yüksek lisans dersleri esnasındaki yardımlarından dolayı Erzincan Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Fakültesinin çok kıymetli hocalarıma ve de erli ö retim üyesi Ydr. Doç. Dr. Tevhit KAHRAMAN'a, çalı malarım süresince fedakarlık göstererek deste ini esirgemeyen Ö r. Gör. Ayhan KOÇ'a ve bu süreçte bana maddi ve manevi her konuda desteklerini vererek sıkıntılarımı payla an annem, babam ve ablam'a en derin duygularla te ekkür ederim.

Emrah KAHRAMAN

Ç NDEK LER

TEZ B LD R M	I
TEZ KABUL TUTANA I	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
Ç NDEK LER	VI
TABLULAR	X
GRAF KLER	XI
G R	1
KAMU HARCAMALARI KAVRAM VE TEOR S	3
1.1 Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kavramı	3
1.2 Kamu Harcamalarının Tarihsel Geli imi	4
1.2.1 Birinci Dünya Sava ı Dönemi: Bırakınız Yapsınlar	5
1.2.2 1929-1980 Dönemi: Keynesyen Görü lerin Egemenli i	6
1.2.3 1980 Sonrası Dönemi: Kamusal Müdahalelerin Sorgulanması	7
1.3 Kamu Harcamaları ile İlgili Görü ler	8
1.3.1 Klasik Görü te Kamu Harcamaları	10
1.3.2 Keynesyen Görü te Kamu Harcamaları	11
1.3.3 Monetarist Görü te Kamu Harcamaları	13
1.4 Kamu Harcamalarındaki Artı Nedenleri	14
1.4.1 Kamu Harcamalarının Görünürde Artı Nedenleri	15
1.4.2 Kamu Harcamalarının Gerçek Artı Nedenleri	16
1.5 Kamu Harcamalarını Artı na Yönelik Görü ler	17
1.5.1 Adolf Wagner'e Ait Görü ler	17
1.5.2 Peacock ve Wiseman'a Ait Görü ler	18
1.5.3 Sosyal Refahın Yakla ımına Ait Görü ler	19
1.5.4 Kamu Harcamalarının Artı nını Açıklayan Di er Görü ler	20
1.6 Kamu Harcamalarının Sınırları	21
1.7 Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması	22

1.7.1	Ekonomik Açıdan Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması	23
1.7.1.1	Cari Harcamalar	23
1.7.1.2	Transfer Harcamaları	24
1.7.1.3	Yatırım Harcamaları.....	24
1.7.2	Fonksiyonel Açıdan Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması	25
1.7.2.1	Genel Hizmet Harcamaları.....	25
	Genel Hizmet Harcamaları	26
1.7.2.2	Savunma Harcamaları	26
1.7.2.3	E ğitim Harcamaları	27
1.7.2.4	Sa ğlık Harcamaları.....	28
1.8	Türkiye’de Kamu Harcamalarının Geli ğimi.....	29
1.8.1	1923-1950 Yılları Arasında Kamu Harcamaları	30
1.8.2	1950-1980 Yılları Arasında Kamu Harcamaları	31
1.8.3	1980 ve Sonrası Kamu Harcamaları.....	33
	K NC BÖLÜM	35
2	YEREL YÖNETİMLER, YEREL YÖNETİMLERDE ETKİNLİK VE VERİMLİLİK	35
2.1	Yerel Yönetim Kavramı ve Ortaya Çıkış Sebepleri.....	35
2.2	Yerel Yönetimin Ortaya Çıkış Sebepleri	37
2.3	Yerel Yönetimin Tarihsel Geli ğimi.....	38
2.3.1	Dünya’da Yerel Yönetim	38
2.3.2	Osmanlı’da Yerel Yönetim.....	40
2.3.2.1	Tanzimat Dönemine Kadar Yerel Yönetim	40
2.3.2.2	Tanzimat Dönemi ve Sonrası Yerel Yönetim	41
2.3.3	Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim	42
2.3.3.1	Tek Partili Dönem	42
2.3.3.2	Çok Partili Dönem.....	44
2.4	Yerel Yönetimlerin Kuruluşları ve Organları	47
2.4.1	Belediye	47
2.4.2	İl Özel Dairesi	48
2.4.3	Köy	49

2.5	Etkinlik, Verimlilik Tanımı ve Kavramı	50
2.5.1	Etkinlik	50
2.5.2	Verimlilik	52
2.5.3	Etkinlik- Verimlilik li kisi	55
2.6	Yerel Yönetimlerde Etkinlik ve Verimlilik.....	56
2.6.1	Yerel yönetimlerde etkinlik.....	56
2.6.1.1	Yerel Yönetimlerde Etkinli in Artırılması	58
2.6.1.2	Etkinlik Denetimi	58
2.6.1.3	Etkinlik Ölçümü	59
2.6.1.3.1	Fayda/Maliyet Analizi	60
2.6.1.3.2	Maliyet-Etkinlik Analizi.....	61
2.6.2	Yerel Yönetimlerde Verimlilik.....	61
3	ERZ NCAN BELED YES H ZMETLER N N ETK NL K VE VER ML L K ARA TIRMASI.....	64
3.1	Erzincan lının Genel Tanımı.....	64
3.1.1	Adının Kayna ı	64
3.1.2	Tarihi	64
3.1.3	Co rafi Konum.....	66
3.1.4	Sosyal Yapı.....	67
3.1.5	Ekonomik Durum	68
3.1.6	Tarım	69
3.1.7	Hayvancılık.....	70
3.1.8	Sanayi ve Ticaret	71
3.2	Literatür Taraması	73
3.3	Ara tırmanın Amacı ve Önemi	76
3.4	Ara tırmanın Evren ve Örnekleme	78
3.5	Ara tırmanın Materyal ve Yöntemi	78
3.6	Ara tırmanın Kapsamı	79
3.7	Ara tırmanın Bulguları.....	79
3.7.1	Güvenilirlik Analizi.....	81

3.7.2 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli i ve Verimlili ine li kin Bulgular	81
3.7.2.1 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Kar ıla tırılmasına li kin t Testi Sonuçları	86
3.7.2.2 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Ya Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına li kin ANOVA Testi Sonuçları	87
3.7.2.3 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Ö renim Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına li kin ANOVA Testi Sonuçları	90
3.7.2.4 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına li kin t Testi Sonuçları	93
3.7.2.5 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına li kin ANOVA Testi Sonuçları	95
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	103
EKLER	114

TABLolar

Tablo 1. 2010-2014 Türkiye’de Genel Hizmet harcamaları	26
Tablo 2. 2010-2014 Türkiye’de Savunma Harcamaları.....	27
Tablo 3. 2010-2014 Türkiye’de E itim Harcamaları.....	28
Tablo 4. 2010-2014 Türkiye’de Sa lık Harcamaları	29
Tablo 5. 1930-1949 Arası Türkiye’de Kamu Harcamaları/GSMH	31
Tablo 6. 1950-1979 Arası Türkiye’ de Kamu Harcamaları/GSMH	32
Tablo 7. 1980-2011 Arası Türkiye’de Kamu Harcamaları/GSMH	34
Tablo 8. Osmanlı’dan Günümüze Belediye Sayıları.....	46
Tablo 9. Erzincan ilinde Topra ın Kullanım ekli	70
Tablo 10: Ara tırmanın Çalı ma Grubuna Ait Bilgiler	80
Tablo 11: Güvenilirlik Analizi	81
Tablo 12: Yerel Kamu Harcamalarının En Verimlileri Analizi	82
Tablo 13. Katılımcıların Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli i ve Verimlili ine li kin Bulguların Yüzde, Frekans Da ılımları, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma De erleri	83
Tablo 14. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Kar ıla tırılmasına ili kin t testi sonuçları	87
Tablo 15. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Ya Duruma Göre Kar ıla tırılmasına ili kin ANOVA Testi.....	88
Tablo 16. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Ö renim Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına ili kin ANOVA Testi.....	90
Tablo 17. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Medeni Duruma Göre Kar ıla tırılmasına ili kin t Testi	94
Tablo 18. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Meslek Duruma Göre Kar ıla tırılmasına ili kin ANOVA Testi.....	96

GRAFİKLER

Grafik 1. Erzincan Nüfus Grafi i	68
Grafik 2. Katılımcıların Gözünde En Verimli Hizmetler	81
Grafik 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine göre Da ılım Grafi i	86
Grafik 4. Katılımcıların Ya a Göre Da ılım Grafi i	87
Grafik 5: Katılımcıların Ö renim Durumuna Göre Da ılım Grafi i	90
Grafik 6. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Da ılım Grafi i	93
Grafik 7. Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Da ılım Grafi i	95

G R

Son dönemlerde etkinlik ve verimlilik kavramı iktisatçıların üzerinde durdu u önemli bir konu haline gelmiştir. Günümüze kadar gelen devlet sisteminde devlet modelleri geli tikçe devlet anlayı ında da bir takım de i meler meydana gelmiştir. Bu de i imlerin bir sonucu olarak da devletin ekonomi üzerindeki payının azaltılması, piyasa ekonomisine i lerlik kazandırılması ve üretim faktörlerinin etkin ve verimli kullanılması konusunun önem kazanmasına neden olmu tur.

Ça ımızda toplumsal ihtiyaçların giderek artması ve buna kar ılık olarak kamusal kaynakların sınırlı olması devletin kamusal kaynakları etkin ve verimli bir ekilde kullanmasını zorunlu hale getirmi tir. Bu durumu gözlemleyen iktisatçılar etkinlik ve verimlili i artırmak üzere iktisadi teoriler geli tirmişlerdir. Fayda/Maliyet, Maliyet-Etkinlik bu teorilerden öne çıkanlardır.

Kamu hizmetlerini ba arılı bir ekilde yerine getirmek ve sahip oldu u kaynakları etkin ve verimli bir ekilde kullanılmasını sa lamak gibi önemli nedenlerden dolayı kamu sektörünün var olması zorunlu bir hale gelmiştir. Kamu sektörü, kamu hizmetlerini demokratik bir ekilde hayata yansıtabilmek için yerel yönetimlerin var olmasını gerekli kılmıştır. Yerel yönetimler kamu sektörünün bir parçası ve mahalli sınırlar içinde ya ayan halkın yararlanaca ı bölgesel nitelikteki hizmetleri yerine getirmekle görevli olan kurulu lar olarak ifade edilebilir. Bunun yanında ihtiyaçlara daha iyi ve daha hızlı cevap vermek için büyük önem ta ırlar.

Kamu sektöründe oldu u gibi yerel yönetimlerde de etkinlik ve verimlilik büyük önem ta ımaktadır. Yerel yönetimlerde genel e ilim kendi öz sorumluluk alanlarında etkin, verimli ve özerk kurulu lar haline getirilmesi yönündedir. Yerel yönetimler gerçekle tirdi i yatırımlar ve hizmetlerle vatandaşların ya am kalitesini ve memnuniyetini artırmayı hedeflemesinin yanında, var olan kaynaklarını da etkin ve verimli kullanmak zorundadır.

Bu kapsamda çalı manın birinci bölümünde kamu harcamalarının tanımı ve kavramıyla ba lanıp, sırayla tarihsel geli imi, konuyla ilgili görü ler, artı nedenleri, artı a yönelik görü ler, sınırları, sınıfları ve tarihsel geli im ba lıklarına

de inilmektedir. kinci bölümde ise yerel yönetim kavramı, yerel yönetimlerin ortaya çıkı sebepleri, tarihsel geli imi, kurulu ları ve organları, yerel yönetimlerde etkinlik ve verimlilik konuları anlatılmaktadır. Son olarak üçüncü bölümde ise Erzincan Belediyesinin hizmetleri üzerine bir etkinlik ve verimlilik ara tırması uygulanarak, bu amaçla Erzincan ili kapsamlı bir ekilde tanıtılıp, ara tırmanın anket analizine göre bulguları ve de erlendirmeleri yapılmaktadır.

B R NC BÖLÜM

KAMU HARCAMALARI KAVRAM VE TEOR S

1.1 Kamu Harcamalarının Tanımı ve Kavramı

nsanlar hayatları boyunca bir düzen kurabilmek ve bu düzen içinde adaleti, iç ve dış güvenli i sağlayabilmek için devlet adı verilen bir kuruma ihtiyaç duymuşlardır. Devlet geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürebilmek için hayati görevler edinmiştir. Bu hayati görevleri hayata geçirebilmek yani uygulayabilmek için bir takım harcamalar yapması da zorunlu hale gelmiştir (UYANIK, 2008, s. 14). Zorunlu hale gelen bu harcamalar ulusal kamu harcamaları olarak bilinmektedir. Kamu harcamaları kısaca tanımlanacak olursa; devlet kendi gelirlerinden ve sahip olduğu servetten kamu yararına ve kamusal ihtiyaçlarının gereksinimleri için belli bir düzene göre yaptığı harcamaların maddi tutarıdır. Bir başka nedenle devletin tüm birimlerinin mal ve hizmet üretmek amacıyla yaptıkları harcamalara kamu harcamaları denir (DEMİR, 2011, s. 8).

Kamu harcamaları geniş ve dar anlamda olmak üzere iki şekilde tanımlanmaktadır. Kamu harcamalarının dar anlamda açıklayan görüşe “hukuki tanım” adı verilmektedir. Bu klasik maliye anlayışını oluşturan görüşün ifadesi olarak kabul edilebilir (AYTAÇ, 2004, s. 1). Kamu hizmetlerinin bir karılı olarak devletin ve kamu tüzel kişilerinin (belediye, il özel idaresi, köy) yaptıkları ödemelere denir. Kuruluşların bütçelerinden kamu hizmetlerinin doğrudan doğruya maliyetine giren tüm unsurlar kamu harcamasıdır. Belirli hizmetler karılı olarak ödenen aylıklar ve ücretler bayındırlık, sağlık, eğitim, sosyal yardım giderleri sanayi veya ziraatın korunması için ödenen primler vb. dar anlamda kamu harcamalarına örnek olarak gösterilebilir (ERGENAY, 2010, s. 168).

Kamu harcamalarının geniş anlamdaki tanımı ise klasik anlayıştan esinlenen dar anlayıştan çok uzak olmamakla beraber daha kapsamlı bir tanımdır. Devletin siyasal ya da müdahalesinin yanı sıra ticari ve sınai faaliyetlerin göz önünde bulundurulması geniş kapsamlı bir kamu harcamaları kavramını oluşturur. Kısacası geniş anlamda kamu harcamaları merkezi idare tarafından yapılan

harcamaları devlet ve yerel kurulu ların iktisadi giri imleri ve sosyal güvenlik hizmetleri dolayısıyla yükledi i harcamaları kapsamaktadır (KAYA, 2006, s. 21).

Ça ımızın sosyo-ekonomik karakterli müdahaleci devleti piyasa mekanizmasına göre çalı an ticari ve sınai te ebbüsler kurmakta ve bu kurulu ları bazen kamu gücü ile donatabilmektedir. Bu kapsamda kamu tüzel ki ilerinin gerçek ki ilerle özel hukuk tüzel ki ilerinininkine benzer ko ullar altında yaptıkları harcamalar kamusal özellik kazanmaktadır. Sosyal güvenlik kurumları ve kamu iktisadi te ebbüslerinin yaptıkları harcamaların yanında kamunun özel i letmelerin finansmanına katkısının payı ne olursa olsun dikkate alınması söz konusu olmaktadır. Yapılan bütün açıklamalar do rultusunda kamu harcamaları geni anlamda devletin faaliyetlerinin maliyeti olarak görülebilir (AYTAÇ, 2004, s. 1).

1.2 Kamu Harcamalarının Tarihsel Geli imi

18. yüzyılın sonları ile 19. Yüzyılın ba larını kapsayan dönemde devletin harcamalarından, en azından sosyal harcamalardan söz etmek mümkün de ildi. Bireyler sosyal kamu harcamalarının finansmanı için ne vergi ödüyordu ne de kamusal hizmet sunumu söz konusu idi. Toplumun yoksul kesimleri nerdeyse hiçbir yardım almamaktaydı. lerleyen ya larda emeklilik ve çocukların okula gitmesi söz konusu de ildi. Çocuklarına e itim aldırarak isteyen aileler kendileri e itimci bulup para ödeyerek bunu sa lama yoluna gitmekteydiler. Bu dönemde sosyal harcamalar ulusal gelirin yüzde birinden dü üktü. Sadece o dönemde zengin olan sveç, Belçika, Norveç gibi bazı ülkelerde sosyal harcamalar gelirin yüzde biri veya biraz üzerinde bulunuyordu (LINDERT, 2005, s. 4).

18. yüzyıl sonları ile 19. Yüzyıl ba larındaki göz ardı edilecek kadar küçük kamu harcamaları düzeyinden ba layarak 1880'lere kadar kamu harcamaları yatay bir seyir izlemi kısaca yerinde sayımı tır. Lakin 1880'li yıllardan ba layarak kamu harcamaları günümüz geli mi ülkelerin tamamında önemli artı lar sergilenmi tir. Bu hızlı artı lar iki sava arası 1. ve 2. Dünya sava ı sonrasında 1980'lere kadar sürmü tür. 1980 sonrası dönemde ise bu artı yava lamı tır (TUNCER, YÜKSEL, s. 213-275).

1.2.1 Birinci Dünya Savaşı Dönemi: Bırakınız Yapsınlar

19. yüzyılda klasik iktisatçılar ve siyaset bilimciler minimum iktisadi fonksiyonlarla sınırlandırılmış bir devleti savunmuşlardır. A. Smith devletin iktisadi fonksiyonunu, bireylerin ticari faaliyetlerini kolaylaştıran, ancak özel sektör için de yeterince karlı olmayan kamu işleri ile sınırlandırmıştır. Kapitalizmin gelişimi için önemli bir yere sahip olan temel eğitim devletçe verilmesi de klasiklerin savunduğu bir kamu harcamasıdır. Bu bağlamla kamu işlerinin bugünkü sosyal mallar konseptinin ilk versiyonu olduğu ileri sürülebilir. Klasik iktisatçılar için hükümetin rolü sadece kaynak tahsisi ile sınırlı olmalıdır. Nitekim bu yüzyılda birçok gelişmiş ülkenin anayasası bunu benimsemiştir ve bu ülkelerde müdahaleci olmayan devlet anlayışları egemen olmuştur (DURMUŞ, 2006, s. 251-299).

19. yüzyılın son dönemlerinde, klasik iktisadi görüşlere temel eleştiri Marksistlerden gelmiştir. Bu yüzyılın sonunda Alman, Schmoller, Wagner hükümetlerin normal ve yasal fonksiyonları arasında servetin yeniden bölüşümünü dahil etmişlerdir. O zamana kadar yeniden bölüşürücü politikalar, sadece zor durumdakilere yardım, açlık gibi haller için geçerli iken bu noktadan itibaren kamunun yasal fonksiyonları arasında girmiştir. Nüfusun büyük bir kısmı eğitimden yoksun olsa da ilköğretim o dönemde temelde hükümetin görevi olarak kabul edilmiştir. İlk sosyal güvenlik sistemi de 1880'lerde kısıtlarına rağmen, Almanya'da hayata geçirilmiştir (ÖZDEMİR, 2010, s. 154-204).

Klasik iktisatçıların bırakınız yapsınlar felsefesi 1870 ile birinci dünya savaşı arasında bağlamı, kamu harcaması/GSMH oranı 1870'de ortalama %10,8 ve 1913 yılında %11,9 olmuştur. Almanya, Fransa, Avusturya ve İngiltere gibi savaşa katılan ülkelerde bu oran ortalamanın üzerinde gözükürken; Hollanda, Norveç ve Japonya gibi ülkelere göreli olarak bu oranın altında kalmıştır. Savaş kamu harcamalarını ciddi olarak artırmıştır. Savaşın ağırlık yükünü finanse etmek için toplanan yüksek vergiler savaş sonrasında da yüksek kamu harcama seviyesini devam ettirmek amacıyla kullanılmıştır. Savaşın hemen sonrasında kamu harcaması/GSMH oranı ortalama %18,7 olmuştur (TANZI, SCUKNECHT, 2000, s. 6-7).

Büyük buhranın meydana gelmesi piyasa ekonomisinin bir başarısızlığı olarak algılanması ve bu nedenle genişletici mali politikalar ve sosyal güvenlik politikalarıyla buhranın aşılmaya çalışılması kamu harcamalarını artırdığı gibi, 1930'ların ortalarından itibaren Hitlerin faizsiz tehlikesine karşı askeri harcamaların artırılması da kamu harcamalarını ciddi olarak artırmıştır. 1937 yılında kamu harcaması/GSMH oranı, 1913'tekinin iki katına çıkarak %22,8'i bulunmuştur. Bu artışın kısmi bir nedeni büyük buhran sonucunda GSMH'nin küçülmesidir. Minimum devletin sonu refah devletinin önünü açmıştır. Bu gelişmede devletin yeniden bölümlendirici rolü çok önemli rol oynamıştır (DURMUŞ, 2006, s. 251-299).

1.2.2 1929-1980 Dönemi: Keynesyen Görüşlerin Egemenliği

1960-1980 dönemi kamusal müdahalelerin en fazla olduğu dönemdir. Bu yıllarda tüm modern hükümetlerin tahsis, istikrar ve yeniden bölümlendirme fonksiyonlarını üstlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür (F K R, 2010, s. 110).

Keynesyen yaklaşım 1950'lerde ve 1960'larda tam istihdama ulaşabilmek için devletin ekonomiye müdahale etmesini ön görmüştü ve bu öngörü o dönemlere hakim olmuştur. Bu yaklaşım geliştirmekte olan ülkelerde başarısız piyasaların mekanizmasını ve meydana gelen başarısızlığın yerini dolduracak hükümet müdahalesine olan ihtiyacı vurgulamıştır. İkinci dünya savaşı sonrası ve kısmen 1960-1980 arasında Keynesyen yaklaşımda belirtildiği gibi kamu politikalarının etkin bir şekilde hayat bulması azımsanamayacak kadar büyük bir ilgi görmesine neden olmuştur. Sosyalizmin sorgulanması, kamu malları ve dışısalık teorisi gibi ortaya konulan diğer faktörler Keynesyen iktisat görüşünün gelişmesine katkı sağlamıştır. 1960'ların sonlarına doğru gelindiğinde kamu sektörünün rolüne olan güven sarsılmaya başlamış ve etkin kamu politikalarını savunan temel modellerdeki eksiklikler ve hayat bulma yolundaki ortaya çıkan aksaklıklar 1970'li yıllarda daha güçlü bir şekilde almıştır. 1970'lerin ikinci yarısından itibaren dünya ekonomisi piyasa mekanizmasını temel alan liberal bir yaklaşıma doğru geçmeye başlamıştır (UZAY, 2002, s. 151-172).

Keynes'e göre bu dönemde politikacılar, iktisatçılar ve felsefecilerin esiri olmuştur. Galbraith, "Zengin Toplum" adlı eserinde Keynesyen genişletici

politikalara atfen durgunluk dönemlerinde vergilerin azaltılması, buna karşılık kamu harcamalarının artırılması gerektiğini savunarak denk bütçe anlayışının modasının gerilerde kaldığını anlatmıştır. Ona göre kamu harcamalarının artırılmasıyla halkın yoksulluğu hafifletilebilir. Galbraith, vatandaşların riskinin azaltılmasında en önemli yol olarak kamu harcamalarını görmüştür. Daha büyük bir kamu sektörü savunusu planlama ve program bütçeleme sistemleriyle de güçlendirilmiştir. Bu sistemlerin kamusal harcamaların etkinliğini artırdığı inancı yaygınlaşmıştır (TUNCER, YÜKSEL, s. 213-275).

Sonuç olarak 1960-1980 dönemi kamusal müdahalelerin ve kamu harcamalarının altın dönemi olarak gösterilebilir. Çünkü bu dönem sosyal refah devleti, sosyal güvenlik ve sosyal sistemlerinin en revaçta olduğu dönemdir. Öyle ki kamu harcaması/GSMH oranı ortalama olarak 1960'ta %28 iken, 1980 yılında %43 olmuştur. Hiçbir gelişmiş ülkede bu oran %30'un altına düşmezken, bazılarında (Sveç, Belçika) %50'ye ulaşmıştır. Bu gelişim önemli bir gelişimdir. Zira bu dönemde savaş ya da buhran gibi durumlar yoktu ve demografik gelişmeler kamu maliyesi ile uyumluydu. Bu artışın nedeni, devletin rolü konusundaki algılama farklılıkları ya da deyimliklerinden kaynaklandığı söylenebilir (YILDIZ, SARISOY, 202, s. 517-540).

1.2.3 1980 Sonrası Dönemi: Kamusal Müdahalelerin Sorgulanması

1960 ve 1970'li yıllarda istikrar, kaynak tahsisi ve yeniden bölünüm fonksiyonlarına yönelik eleştiriler önce küçük bir grupla başlayıp daha sonrasında giderek hem teorik bazda hem de bu politikaların uygulanabilirliği bakımında hızla artmıştır. Bu dönemde program bütçeleme teknikleri sorgulanmış, politik formülasyonların kurumsal ve sisteme ait kısıtları yeterince dikkate alınmaması eleştirilmiştir. Ayrıca kamusal hedeflerin tanımlanmasında ya da birçok maliyet ve faydaya parasal değerler atfetmede zorluklar söz konusudur. Kamusal açıklar ve borçlar sürekli arttığı için pek çok iktisatçıya göre kamusal müdahaleler haklı taraflarını çoktan kaybetmiş artık bu müdahaleler, girişim arzularını, özel mülkiyet haklarını, ekonomik özgürlükleri tehdit etmekte ve gelecek kuşakların gelirlerini ipotek altına almaktadır (ÖZCAN, 2009, s. 85).

19. yüzyıl ile 20. Yüzyıl sonları kıyaslandığında kamu harcamalarındaki büyümenin yarısının iki büyük savaş döneminde gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. 1990'daki kamu harcamalarındaki oran ise, savaşların olmamasına rağmen 1960-1990 arasındaki 30 yıllık büyümenin bu tarihten önceki 90 yıllık büyümeye eşit olduğunu ortaya koymaktadır. Yani tarihsel olarak en hızlı kamu harcaması artışı 1960-1980 arasında meydana gelmiştir. Harcama düzeyindeki değişimler beraberinde hükümetlerin rolleri konusundaki düşünce ve davranışlarda da değişikliklere yol açarken hükümet müdahalelerini kısıtlayan kurumlarda da değişikliklere neden olmuştur. Bu davranış değişiklikleri hem ekonomistlerde hem de politikacılarda yansıma bulmuştur. 1980 ve 1990'lı yıllar kamunun rolüne ilişkin yeni davranış değişikliklerine tanıklık olmuştur. Bu dönem, kamu harcamaları büyüme trendinin tersine çevrilmesine tanıklık etmiştir (DURMUŞ, 2006, s. 251-299).

1.3 Kamu Harcamaları ile İlgili Görüşler

Bu kısımda, ekonomiye devlet müdahalesinin gereksiz olduğunu savunan ve “bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler” ilkesinden hareketle liberal anlayışı benimseyen Klasik iktisatçılardan günümüze kamu harcamalarının gelişimi ele alınmaktadır. Klasikler, her arz kendi talebini oluşturur şeklindeki ifade edilen Say'ın Mahreçler Yasası'ndan faydalanmışlardır. Klasiklere göre, ekonomide önemli olan arzın artırılmasıdır. Aynı şekilde Adam Smith de ekonomiye devlet müdahalesini kabul etmeyerek fiyat mekanizmasına dayanan serbest rekabet sistemini savunmuştur. Smith'e göre piyasa mekanizması tüm insanlar için en iyi çözümü sağlayacaktır. Bu anlayışa göre toplum kendi haline bırakılırsa, ekonomik sorunlar daha iyi bir şekilde çözülecektir. Klasik iktisatçılar döneminde devlete atfedilen görevlerin sınırlı tutulması devletin rolünü de asgari düzeye sınırlamış ve kamu harcamaları beklendiği şekilde düşük seviyelerde seyretmiştir. 1929 Buhranının meydana gelmesiyle birlikte, devletin müdahalesi olmaksızın ekonomide dengelerin düzelmemesi, yeni arayışları da beraberinde getirmiştir. I. Dünya Savaşına kadar olan dönemde benimsenen liberal düşünce yerini artık Keynesyen düşünceye bırakmıştır. Keynes; devletin artık yeni görevler üstlenmesini ve aktif olması gerektiğini vurgulamıştır (SEÇME, 2010, s. 16). Bunun yanı sıra “stihdam, Faiz ve

Para'nın Genel Teorisi" adlı eserinde 1929 Dünya Ekonomik Buhranının nedeni olarak efektif talebin yetersizliğini göstermiştir.

Keynes'in fikirlerine bakıldığında, işsizliği azaltmak ve ekonomiyi canlandırmak için devlet kamu harcamaları kesinlikle artırılmalıdır. Kamu harcamalarında gerçekleştirilen bu artışlar sayesinde devlet sınırları içerisinde yaşayan bireylerin imkanı bulabilecek ve gelir sağlama konusunda önemli adımlar atacaktır (ÇAKMAN, 2002, s. 11-33).

II. Dünya Savaşı sonrasında Keynes'in kuramsal çerçevesi ve getirdiği pratik öneriler genel kabul görmüş ve uygulama alanı bulmuştur. Birçok kapitalist ülkede, devlet etkili para ve maliye politikaları ile ekonomik yaşamı müdahale etmiş, piyasa mekanizması yanında yol gösterici planlama uygulamaları ile ekonomilerini düzenlenmişlerdir. Keynesçi politikalar 1970'li yıllara kadar kesintisiz ve başarılı bir biçimde uygulanmıştır. Ancak gelişmelere yeterince yanıt veremeyen ve gelir düzeyini yeterince artıramadığı gerekçesiyle Keynesyen politikalar terk edilmeye başlanmıştır (KAYA, 2006, s. 33).

Keynesyen iktisat politikalarının yetersiz olduğu düşünülmesiyle yeni düşünce akımları belirmiştir. Devletin para arzını gereğinden fazla artırarak ekonomide istikrarsızlık oluşturduğunu savunan Monetaristler; devletin maliye politikaları ile ekonomiye müdahalesinin yerine, para politikasının izlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Monetarizmin hakimiyeti ile birlikte maliye politikaları yerine giderek para politikaları ikame edilmeye başlanmıştır (PEKİN, 2005).

Yukarıda da görüldüğü gibi farklı ekol ve yaklaşımlar tarafından kamu sektörünün işlevi ve bu sektörün ekonomideki büyüklüğü farklı şekillerde açıklanıp yorumlanmaktadır. Bu durumda kamu sektörünün ekonomideki işlevini yerine getirme aracı olan kamu harcamaları da farklı iktisadi ve mali yaklaşımlarda farklı içerik ve sınırlarla ele alınmıştır. Kamu harcamaları Klasik, Keynesyen ve Monetarist olmak üzere bu bölümde üç başlık halinde açıklanacaktır.

1.3.1 Klasik Görü te Kamu Harcamaları

Klasik görü e sahip olanlar en ideal devletin ekonomiye en az müdahale eden devlet oldu unu ileri sürmektedir. Klasiklerin bu görü ünün altında ekonominin kendi kendine ula tı ı iddia edilen tam istihdam varsayımı yatmaktadır. Bu nedenle liberal devlet anlayı nı savunan klasik görü mensupları kamu harcamaları konusundaki görü ünü mümkün oldu u kadar az harcama biçiminde ifade etmektedirler (ERDEM, ENYÜZ, TATLIO LU, 2011, s. 32).

Klasik görü te tüm piyasalarda tam rekabet ko ullarının geçerli olması, her arzın kendi talebini meydana getirmesi, ücret, faiz ve fiyatların esnek olması ve miktar kuramının geçerlili i gibi temel varsayımlar üzerinde durulmaktadır. Klasik görü te ekonomideki aksaklıklar kalıcı de ildir. Bunun yanında bu aksaklıkları giderecek olan piyasa ekonomisinin yapısının sahip oldu u güç, meydana gelecek olan aksaklıkları giderebilme yetene ine sahiptir. Bundan dolayıdır ki devlet ekonomik veya sosyal hiçbir ekilde ekonomiye müdahalede bulunmaması gerekti ini söylemektedir. Klasik görü e göre “piyasa tanzim edicidir; bir bunalım durumunda piyasa normale tiricidir.” Ekonominin hiçbir müdahale olmadan kendili inden ve devamlı olarak tam istihdama ula ması, üretilen her malın satılması ve fiyatlar genel düzeyde istikrar sa laması için tam rekabet, ücret ve faiz esnekli i varsayımlarının gerçekleştirilmesi gerekir. Devletin ekonomiye müdahalesi bu süreç içerisinde ekonominin i leyi ini bozacaktır. Her ne kadar bu kuram devletin ekonomiye müdahalesine olumsuz yakla sa da klasik kuramı devletin iktisadi hayat üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı bir sistem olarak belirlemek do ru olmaz. Devletin bazı görevleri üstlenmesi bu kuramda da öngörülmü tür. Bu paralelde Adam Smith devletin ekonomide üstlenebilece i görevlerin neler olabilece ine hangi ihtiyaçların devlet tarafından giderilebilece ine açıklama getirmi tir (SAYBA ILI, 1986, s. 13).

Adam Smith özel te ebbüsün cazip görmedi i i lerle, takatinin üstünde olan i lerin devletçe yapılmasını uygun görmü tür. Toplumun gereksinimlerini devletin önce birinci derecede ihtiyaçlarını kar ılamasını sonra da ikinci derecedeki ihtiyaçlar özel te ebbüs tarafından kar ılanmadı ı ya da yeteri kadar kar ılanmadı ı zaman bu ihtiyaçların devlet tarafından kar ılanmasını kabul etmi tir. Adam Smith toplumun

birinci derecedeki ihtiyaçlarını milli savunma, adalet diplomasi, iç güvenlik hizmetleri olarak sıralamı tır. Toplumun ikinci derecedeki ihtiyaçlarını ise milli e itim, sa lık, bayındırlık hizmetleri ekinde belirtmi tir (AYTAÇ, 2004, s. 5).

Klasiklerin harcamalarda kısıtlama istemelerinin bir di er nedeni; kamu giderlerini sıradan bir gider gibi algılanmaları ve dolayısıyla harcamalara milli geliri dü ürücü, hatta onu ortadan kaldıran bir nitelik atfedilmesidir. Bu nedenle klasikler, devlete, harcamalar aracılı ıyla toplumun istifadesine sunulmu mallardan bir kısmını alarak onu tüketen, dolayısıyla yok eden bir tüketici gözüyle bakmı lardır. Devleti üreten de il, tüketen bir kurum olarak görmü lerdir. Devletin tüketti i mallardan bazı hizmetler görmesine ra men, harcamalar sonuçta devletin milli gelirden daha yüksek pay almasına, bu nedenle bölü ülecek hâsılanın küçülmesine neden olaca ndan hizmetlerden sa lanacak yarar göz ardı edilebilecektir (NADARO LU, 1985, s. 139).

Kısaca özetlemek gerekirse klasiklerin iktisat ve maliye görü ünde, liberal görü e sadık kalınarak devlete mümkün olabildi i kadar az görev üstlenmekte ve yine mümkün oldu u kadar az harcama dü üncesine ba lı kalınmaktadır. Ancak bu dü üncede de devlet giderlerinin öncelikli olması genelde kabul edilmi tir. Devlet denilen hukuki ve siyasi varlı ın, yerine getirmekle yükümlü oldu u görevler için birtakım kamusal harcamalar yapması zorunludur. Klasik maliye anlayı ına egemen olan genel ilke, gelirlerin giderlere uydurulmasıdır. Ancak, klasik liberal görü içinde devlete verilen fonksiyonlar, onun piyasa ekonomisi isleyi ini bozmayacak ekinde ve esas olarak geleneksel hizmetleri görmesi ile sınırlı bulundu undan, bu görü altında devlet harcamaları oldukça sınırlı kalmaktadır (SEÇME, 2010, s. 17).

1.3.2 Keynesyen Görü te Kamu Harcamaları

1929 Dünya Ekonomik Buhranı klasik ekonomi dü üncesinin üzerinde yükseldi i varsayımları kökünden sarsmı tır. Bu dönemle birlikte ekonomiye devlet müdahalesinin ve kamu harcamalarının a ırlık kazandı ı yeni bir ekonomik akım olan Keynesyen görü a ırlık kazanmaya ba lamı tır. Keynes, ekonominin kendili inden tam istihdam düzeyinde dengede bulunaca ını reddeden teorisiyle Klasik ve Neo-Klasik okulların adeta tabula tırdı ı ilkeleri yıkmı , iktisatta yeni

ufuklar açan bir gelişmenin kaynağı olmuştur. Modern maliye görüşünün gelişmesine büyük etki etmiştir. Böylece sadece maliye konusu ve maliye politikası görüşünde değil, bunun yanında devletin ekonomik hayat üzerindeki etkisine ilişkin dü üncelerde de de i ikliklere neden olmuştur (KAZGAN, 2002, s. 29).

Bunun sonucunda, Keynes tarafından ileri sürülen Genel Teoride, ekonomik dengenin eksik istihdamda da oluşabileceğini, eğer devlet müdahale etmezse tam istihdama bazen veya tesadüfen ulaşılacağını ispatlamıştır. Keynes, para politikası yanında maliye politikası araçlarını da devreye sokmak gerektiğini söylemiştir. Belirtilmesi gereken nokta; istihdam seviyesinin efektif talebe, efektif talebinde tüketim ve yatırım harcamalarına bağlı olduğu, bu nedenle ekonomik dengenin eksik istihdamda olmasının nedeninin efektif talepten kaynaklandığıdır. Efektif talep fiilen gerçekleşen harcamaların toplamına eşit olduğundan, dolayısıyla milli gelire eşit olacaktır. O halde milli gelir ve istihdam seviyesini belirleyen faktör efektif talep yani toplam harcamalardır (KAYA, 2006, s. 27).

Efektif talebi etkileyebilmek ve istihdam seviyesini eksik istihdamdan tam istihdama çıkarmak için eldeki etkin araç kamu harcamalarıdır. Efektif talebi ancak devlet tarafından yapılan harcamalar yükseltebilecektir. Toplam talepteki yetersizlik gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde ayrı ayrı sebeplerden ileri gelmektedir. Keynes' e göre gelişmiş ülkelerde bu durumun sebebi tasarruf fazlalığıdır. Bu fazlalığı telafi edecek harcamalara gerek vardır. Az gelişmiş ülkelerde ise bu durumun sebebi ihtiyarı tasarrufun genellikle verimli alanlara yatırılmayı ve tasarrufların az olmasıdır. Ayrıca bu ülkelerde gelir dağılımının adil olmadığı da buna eklenebilir. Bu nedenle, bu ülkelerde devletin ekonomi içindeki yeri ve payı zorunlu olarak daha fazla olacaktır. Yeni de erlendirme içinde; devlet harcamalarının veya tüketim giderlerinin aslında milli geliri artırdığı, bir kısım kamu giderlerinin ise sadece bir eldede i tirme, transfer niteliği taşıdığı; fakat her iki durumda da bir israfın veya bir de er kaybının olmadığı belirtilmektedir. Bu görüşün kabulü ile kamu giderlerinin de milli gelirin oluşumu, bölüşümü, kaynakların kullanımı, gelir ve servet dağılımına etkileri yönünden ele alınıp incelenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Kamu harcamalarının bir mali araç durumuna gelmesi, devletin hukuku, siyasi statüsü gereği

sahip oldu u egemenlik ve otorite hakkı ekonomiye müdahale konusunda devlete yeni ufuklar açmı tır. Böylece genel iktisat analiz yöntemlerinde “çarpan – ço altan” ve hızlandırıcı gibi faktörleri dikkate alan yöntemlerle kamu giderlerinin kantitatif sonuçları hakkında daha sağlıklı bilgi edinme imkanı ortaya çıkmı tır (DEVİR M, 1983, s. 90-94).

Kısaca özetlenecek olursa 1929 krizinin sebep oldu u i sizlik dönemi ve ikinci dünya sava ından sonra ortaya çıkan durgunluk yılları Keynes teorisinin büyük itibar görmesine neden olmu tur. Ancak, 1970 sonrasındaki petrol fiyatları, döviz kurları ve faiz hadlerinin ve di er fiyatların sabit kalmaması, enflasyon içerisindeki durgunluk ve i sizlik Keynes teorisinde öngörülen tedbirlerin bu yeni durumlarda pek etkili olmayaca ını ortaya çıkarmı tır (KAYA, 2006, s. 28).

1.3.3 Monetarist Görü te Kamu Harcamaları

Keynesyen Teori hareket noktası olarak talebi alımı ve toplam talebi arttırmak hedefine yönelmi tir. Bunun için de, kamu kesimine ekonominin i leyi inde daha büyük rol vermeyi ve özel kesimin daha sıkı bir ekilde kontrolünü ön görmü tür. 1929 krizinin neden oldu u i sizlik dönemi sonra da II. Dünya Sava ı sonrasında durgunluk yılları Keynes teorisini do ru görmü ve bu teori büyük önem kazanmı tır. Ancak 1973 yılı ve sonraki yıllarda döviz kurları ve faiz hadlerinin, petrol fiyatları ve di er fiyatların sabit kalmaması, enflasyon içerisinde durgunlu un artması Keynesyen’in temel aldı ı görü lerin kökünden sarsılmasına ve Keynesyen görü kar ıtı olan ekonomistlerin dü üncelerinin önem kazanmasına sebep olmu tur (KAZGAN, 2002). Bu dönemde ABD’de Milton Friedman’ın liderli inde birçok ekonomist Keynesyen görü ünü katı bir ekilde ele tirmi onun yerine serbest piyasa arzına önem gösteren bir kuram olu turmu lardır. ktisadi istikrarsızlıkların çözümünde bu iktisadi kuramda, ekonomideki yanlış kullanılan para politikalarından vazgeçilmesi durumunda ekonomi nispi olarak istikrara ula ca ını öne sürmü tür (AYTAÇ, 2004, s. 9).

Parasalcı kuramın kurucularından Friedman’a göre: bazı alanlarda piyasa ba arısızlıkları devlet müdahalesini gerektirmekle birlikte, iktidar ve bürokrasinin

tabiatı devlet müdahalesi hem bireylerin serbest piyasada kişisel çıkarlarını gerçekleştirmesine engel olur hem de çoğu kez bağımsızdır.

Bu ekol klasik düşünce kuramına dönüş sayılabilir. Bu yeni ekolde izlenmesi tavsiye edilen politikaların bağlamında, kamu kesiminin küçülmesi, enflasyonla mücadele için harcamaların kısılması ve sıkı bir para politikasıdır. Kamu harcamalarının azalması bu politikaların uygulamadaki bir sonucudur (ARISOY, 2005).

Sonuç olarak monetarist kuramda kamu kesiminin payının küçültülmesi ön planda olsa da bu küçülme ancak bu kesimin piyasaya dönük faaliyetleri için söz konusu olabilir. Günümüz sosyal devletin vazgeçilmez görevleri arasında yer alan yeni kamusal hizmetleri ise ne azaltmak ne de piyasa fiyatı yöntemiyle sunmak mümkündür. Monetarizmin uygulamada en önemli sonucu enflasyonun birincil, ikincil sorun sayılması olmuştur; devletin küçülmesi hedefine dönük programlar hazırlanmış ve uygulanmıştır. Bu dönemde en çok az gelişmiş ülkeler olumsuz olarak etkilenmiştir.

1.4 Kamu Harcamalarındaki Artı Nedenleri

Kamu kesiminin büyüklüğü ölçümünde kamu harcamaları veya gelirler gibi mali büyüklüklerden yararlanır. Benzer şekilde bazı durumlarda, devletin büyüklüğü belirlerken devletin iktisadi faaliyetlerini düzenleme ve etkileme derecesinin de önemli olabileceği görülmüştür. Dolayısıyla vergiler ve kamu harcamaları devletin büyüklüğünün ancak kısmi bir ölçütü olmaktadır. Bunun en önemli nedeni devletin bazı iktisadi amaçlara ulaşmak veya piyasa bağımsızlıklarını düzeltmek veya başka amaçlarla politikalar uygulamak durumunda olmasıdır. Adam Smith'in 'ulusların zenginliği' adlı kitabının yayınlandığı 1776 yılından 19. Yüzyılın ortalarına kadarki dönemin verileri analiz edildiğinde kamu harcamaları olarak nitelendirilebilecek eğitim ve yoksullara yardım için yapılan harcamaların oldukça düşük bir düzeyde gerçekleştiği söylenebilir. Ancak 19. Yüzyılın ortalarından 20. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar 1990'lı yıllara kadar ise kamu harcamalarında çok büyük artışlar kaydedilmiştir (TUNCER, YÜKSEL, s. 213-275).

Kamu harcamalarında yaşanan bu artışların nedenleri Türkiye'deki maliye yazınında geleneksel olarak görünürde artış nedenleri ve gerçek artış nedenleri olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır.

1.4.1 Kamu Harcamalarının Görünürde Artış Nedenleri

Adından da anlaşılacağı gibi kamu harcamalarının görünürde artış gereksinimlerin temelinde bir değişiklik olmamasına ve toplum için yapılan hizmetlerde değişiklik gözlenmemesine rağmen harcama rakamlarının yükselmesini yani kamu harcamaları gerçekte artmadığı halde artış gibi görünmesini ifade eder (ARSLAN, 2015, s. 34).

Kamu harcamalarının artış görünmesine yol açan nedenler; (ARSLAN, 2015)

- *Paranın satın alma gücünün azalması:* Paranın satın alma gücünün azalmasıyla, reel olarak aynı kamu harcamasına ulaşmak için, harcama miktarını arttırmak gerekir. Dolayısıyla aynı mal ve hizmeti alabilmek için nominal olarak daha fazla para harcama mecburiyeti ortaya çıkar. Harcama miktarını artırılmasına rağmen yapılan kamu harcamasının sabit kalması artış görünmesine neden olmaktadır.

- *Para ekonomisinin yaygınlaşması:* Yapılan ödemelerin mal ekinde ödenmesinden nakdi ekle dönüşüme sonucunda sunulan hizmetlerde değişiklik olmamasına rağmen, bütçede para olarak yükselme göstermesidir.

- *Bütçeleme tekniğinde meydana gelen değişimler:* Daha önceleri bütçeler safi usule göre yapılırdı. Diğer bir deyişle bir gelir için yapılan giderler bu gelirden düldükten sonra kalan hasılat bütçeye gelir olarak yazılırdı. Bu usul üzerinde değişiklik yapılarak gayri safi usule göre bütçe düzenlenmeye başlanınca, hizmet miktarında hiç bir farklılık olmamasına rağmen bütçe rakamları artmıştır. Yani bu yeni usulde bütün gelirler bir tarafa, giderler ise diğer tarafa yazılmakta, yapılan giderlerinde gelirlerden düülmesi söz konusu olmamaktadır.

- *Ülke sınırlarının ve nüfusunun değişimi:* Özellikle savaş sonrası ülke sınırlarının değişimi (büyümesi), kamu harcamalarının miktar ve kalitesinde herhangi bir artış olmamasına rağmen yapılan harcamaların artmasına sebep olur.

Hizmet götürülmesi gereken alanların büyümesi sonucu yapılan kamu harcamalarında toplam bir artı olur fakat bu artı gerçekte olan bir artı değildir. Harcama standardında ve kalitesinde herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen nüfusun artmasından kaynaklanan sebeplerden dolayı kamu harcamaları yükselen bir seyir izlemiştir.

1.4.2 Kamu Harcamalarının Gerçek Artı Nedenleri

Kamu harcamalarında meydana gelen artışlar görünüşte artış oldu gibi gerçekte de olabilir. Bu tür artışlar, kamu sektöründe görülen hizmetlerin reel olarak artmasını ifade etmektedir. Diğer, kamu harcamalarının GSMH'ye ve milli gelire oranında bir artış meydana gelmesi gerçek bir artıştan bahsedilebilir (SARI, 2014, s. 28).

Kamu harcamalarının artışının gerçek nedenleri; (AHN, 2012)

- *iktisadi hayatta devletin aktif rol alması*: Devletin anlayışında meydana gelen değişiklikler kamu harcamalarının artmasına sebep olabilir. Klasik iktisadi düşüncelerin hakim olduğu dönemlerde devlet sadece sağlık, eğitim ve adalet gibi temel hizmetlerden oluşuyordu bu da kamu harcamalarının asgari derecede kalmasına sebep olurken değişen devlet anlayışıyla daha aktif rol oynamaya başlayan devlet yapısı harcamalarında artmasına sebep olmuştur.

- *Savaş ve savunma giderlerinde artışlar*: Savaş öncesinde ve sonrasında kamu harcamaları içerisinde savunma harcamalarının önemli bir yeri vardır. Öte yandan modern ve teknolojik savaş araçlarının ve savunma donanımlarının çok pahalı olması da kamu harcamalarında gerçek artışa yol açmaktadır.

- *Kamu hizmetlerinin nicelik ve nitelik bakımında daha mükemmel görülme arzusu*: Günümüz devlet anlayışına bakıldığında halkın tamamının yapılan hizmetlerden yararlanmasını sağlamak amacıyla kamu harcamalarında bir artışa gidilmiştir. Bu hizmetlerden hem gelir seviyesi düşük hem de gelir seviyesi yüksek olan kişilerin eğitimde faydalanılmasını sağlamak amacıyla çalışmaktadırlar. Ekonomi gelişip kalkındıkça halk devletten daha kaliteli ve daha fazla miktarda kamu hizmeti talep

etmeye başlamı hatta yüksek gelir elde eden halk, bu hizmetlerin maliyetlerine de katlanmaktadır. Bu durumda kamu harcamalarında artı lara yol açmı tır.

- *Büyük halk kitlelerinin hayat standartlarının yükselmesi:* Devletler için önemli konulardan biride dü ük gelirli halkın hayat standartlarının yükseltilmesidir. Bunu sa layabilmek için devletler kamu harcamalarını artırmak durumunda kalmı lardır.

- *Bilimsel ve teknik alandaki geli meler:* Bilimsel ve teknik alanındaki geli meler, bir taraftan devletin görevlerini arttırdı ı gibi, hizmetlerin maliyetini de yükseltmektedir. leti im araçları ve benzeri motorlu ta it araçlarının kullanım alanlarının geni lemesi, devletlerin giderlerini arttırıcı etkenlerdir. Yine teknik geli meler, askeri harcamaları, dolayısıyla orduların sava gücünü arttırarak kamu harcamalarını yükseltmektedir.

- *Nüfus artı ı:* ehir hizmetleri kamu harcamalarının artmasına neden olmakta, e itim, sa lık, ula ım, konut gibi hizmetlerin çe itlendirilmesine neden olmu tur. Bunun yanında artan nüfus ve göç, yeni i imkanları ve gelir da ılımı ile ilgili önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Nüfus artı ının meydana gelmesi harcamalarda artı lara gidilmeyi zorunlu kılmı tır. Bu artı larda görünü ten ziyade gerçekte olan artı lardır.

1.5 Kamu Harcamalarını Artı ına Yönelik Görü ler

Tarihsel süreç incelendi inde geli mekte olan ve geli mi ÷lkelerde kamu harcamalarının sürekli bir artı ı içinde oldu u gözlenmektedir. Bu artı ın sebeplerine bakıldı ında çe itli ekonomistler tarafından farklı ekilde yorumlandı ı gör÷lmektedir. Bu bölümde farklı gör÷ lere kısaca de inilmektedir.

1.5.1 Adolf Wagner'e Ait Görü ler

Kamu sektörünün toplam ekonomik faaliyetler içerisindeki payının, ekonomik geli meyle birlikte artması olgusuna Wagner Yasası denilmektedir. Adolph Wagner'in 19. yüzyılda çe itli ÷lkelerin ekonomilerini inceleyerek varımı oldu u bu sonuç, kamu harcamalarında artı kanunu olarak da bilinmektedir (YAMAK, KÜÇÜKKALE, 2012, s. 5-14). Wagner kanununa göre kamu harcamalarındaki artı

milli gelirdeki büyümenin bir sonucudur. Buna göre nedensellik açısından bakıldığında milli gelirdeki büyüme kamu harcamalarında artışa neden olmaktadır (Niğancı, Uçar, Karabıyık, 2011, s. 1-7). Bunun yanında şehirleşme ve nüfus artışının hızlanması da kamu hizmetlerinin üst düzeyde kamu harcaması yapılmasını mecburi kılmaktadır. Öte yandan eğitim ve gelir dağılımının artması ve bunun yanında teknolojinin gelişmesiyle sanayi sektöründe sermaye ihtiyacının artmasıyla devletin ekonomiye doğrudan yatırımlar yaparak el atması zorunlu hale gelmiştir. Wagner, toplumlarda meydana gelen sosyal gelişme arzusu, diğer bir deyişle toplumların gün geçtikçe kaliteli ve kaliteli kamu hizmeti arzulamaları, kamu harcamalarındaki yükselişi zorunlu kılmakta bunun yanında kamununda artan bu istekleri karşılayabilmek için harcamalarında artışa gitmektedir. Sanayile birlikte yaşanan teknolojik gelişme, haberleşme, ulaştırma, alt yapı gibi büyük ölçekli yatırımların da devlet eliyle yapılmasını ortaya çıkarmıştır. Bu sebepler göstermektedir ki, sanayile birlikte kamu harcamaları da artmaktadır (D LER, 2011, s. 8).

Wagner, devletin görevlerini üçe ayırmıştır. Bunlar; iç ve dış güvenliğin korunması ve adaletin sağlanması, piyasaya girip doğrudan piyasada üretilen malların üretimine ortak olmak son olarakta banka, posta, bankacılık gibi hizmetleri yerine getirmektir (HIZARCI, 2007).

1.5.2 Peacock ve Wiseman'a Ait Görüşler

Peacock ve Wiseman 1890-1960 yılları arasında İngiltere'de kamu harcamaları seyrini izlemi ve kamu harcamaları ile kamu gelirleri arasındaki ilişki nedeniyle, uzun vadede kamu harcamalarının sürekli artış gösterdiği sonucuna varmışlardır (AHN, 2012, s. 65).

Peacock ve Wiseman'ın üzerinde durduğu ve önem arz eden konu devlet eliyle toplanan kamu gelirleridir. Kamu harcamalarındaki artışın neyle alakalı olduğu sorusuna kamu gelirlerindeki artışla alakalı olduğu cevabını vermişlerdir. Gelişen ekonomiyle paralel olarak vergi gelirlerinde ve bunun sonucunda yapılan harcamalarda artışların meydana geldiği fikrini ortaya koymuşlardır (EKER, 2007, s. 36). Buraya kadar Wagner'den çok fazla ayrılmazlar. Ancak Peacock-Wiseman

kamu harcamalarındaki artı n nedenlerini açıklarken Wagner'in ortaya koydu u görü lerden farklı bir görü ortaya koymu lardır. Peacock-Wiseman'a göre ola anüstü yani sava ve bunalım dönemlerinde kamu harcamalarında bir artı e ilimi görünürken, kamu bu artan kamu harcamalarını finanse edebilmek için vergi oranlarında bir artı a gidilmi tir. Ola anüstü durumlar ortadan kalktı nda ola anüstü dönemdeki artırılan vergiye toplum alı mı olacak ve eski seviyeye dü ürülmeyecektir bundan dolayı kamu harcamalarındaki artı devam edecektir. Bu sebepten dolayı kamu harcamalarının geli im süreci Wagner'in söyledi i gibi düz bir çizgi eklinde de il, kesikli sıçramalar halinde artı gösterecektir. Bu kesikli sıçrama ile yükselen e ilime 'sıçrama etkisi' adı verilmi tir. Kısaca özetlemek gerekirse Peacock-Wiseman'a göre ekonomik geli me gösterme sürecinde vergilerden dolayı kamu gelirlerinin artması do al olarak kamu giderlerinin artmasına neden olacak, lakin tam tersi durumda yani ekonomik daralma sürecinde vergi oranları geri çekilmeyece inden kamu gelirlerindeki artı devam edecek ve buna ba lı olarak kamu giderleri de sürekli olarak artacaktır (I İK, ALAGÖZ, 2005, s. 63-75).

1.5.3 Sosyal Refahın Yakla mına Ait Görü ler

Pigou ve Dalton'a göre, toplumsal refahı artırıcı etki olu turdu u sürece kamu harcamalarında artı görülecektir. Maksimum sosyal refah ilkesinden hareketle marjinal sosyal gelir = marjinal sosyal maliyet ilkesini temel alan bu yakla mına göre, vergilerden sa lanan marjinal gelirin harcamasının sa layaca ı sosyal faydanın mükellefe olan maliyetinin e itlenmesi sonucunda sosyal refah maksimize edilmektedir (ÖZTÜRK, 2015, s. 116).

Di er bir yandan devletin görevleri arasında dü ük ve yüksek gelir grupları arasında milli gelirin ve sosyal refahın da ıtılması önem arz eden bir konudur. Devlet hizmeti olarak kamunun elde etti i gelirlerin da ıtımı konusunu ara tırarak ortaya koydukları modellerinde kamunun üretti i özel mal miktarı ile milli gelirin da ıtım miktarı arasında aynı yönlü bir ili ki oldu u sonucuna varmı lardır. Di er bir deyi le kamunun özel mal miktarını geni lemesine ba lı olarak milli gelirin da ıtılması için yapılan kamu harcamaları da artmaktadır. Kamu harcamalarındaki artı n sebeplerinden birisinin de milli gelir da ılımındaki adaletsizlik oldu u ifade

edilmektedir. Yüksek gelir düzeyinden düşük gelir düzeyine yapılan fon transferi kamu harcamalarında artışa neden olmaktadır (D LER, 2011, s. 11).

1.5.4 Kamu Harcamalarının Artışını Açıklayan Diğer Görüşler

Kamu harcamalarının artışını açıklamaya yönelik görüşlerden ilki olarak Richard A. Musgrave'den bahsetmek mümkündür. Musgrave, kamu harcamalarının milli gelire göre artan, sabit yada azalan bir seyir izlediğini söylemenin pek sağlıklı olmadığını bunun yanında savaşla alakalı harcamalar ayrılırsa, kamu harcamalarının milli gelire oranla oldukça istikrarlı bir seyir izleyeceğine vurgu yapmıştır (ED ZDO AN, ÇET NKAYA, GÜMÜŞ, 2010, s. 54).

Kamu harcamalarının artış hakkındaki diğer bir farklı görüş ise Henry Carter Adams'dır. Kamu harcamalarının artış nedenlerinin her ülkede aynı olmayacağını, nedeninin ise kamu harcamalarının artmasına sebep olan sosyal ve iktisadi faktörlerin her ülkede aynı olmamasına bağlı olarak ülkeden ülkeye değişiklik göstereceğine inanmıştır (ÖZGÜN, 2013, s. 14).

Kamu harcamalarının artışındaki diğer bir görüş, Francesco Nitti'ye aittir. Nitti'ye göre, kamu harcamalarının artış nedeni, Richard A. Musgrave görüşleriyle de doğrulanan savaşla ilgili harcamalardır. Bu görüş incelendiğinde savaşla ilgili harcamalar toplam harcamalardan çıkarıldığında, kalan harcamalarda bir artış olması gerekir. Savaşla ilgili harcamaların kamu giderlerini artırdığı apaçık ortadadır, lakin kamu harcamalarının artışını sadece savaşla ilgili harcamalara bağlamak doğru değildir. Francesco Nitti, bu görüşü kabul etmekle birlikte artışın temel ve en önemli nedeni olarak savaş ve savaşla ilgili harcamaları görmüştür (TELEK, 2013, s. 25).

Kamu harcamalarındaki artışını açıklamaya yönelik bir diğer görüş ise Solomon Fabricant'dır. Amerikalı iktisatçı Solomon'a göre, Wagner ve Adams'ın kamu harcamalarındaki artışını incelerken ele aldıkları ülke sayısının yetersiz olduğunu, araştırmaların eksik bilgilere dayandığını, bu sebepten dolayı bir kanun düşüncesine ulaşmadan önce ele alınanların detaylı olarak yeniden incelenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. 1900'lü yıllardan günümüze ABD'nin topyekün kamu harcamaları ve devletin ekonomik faaliyeti hakkında yazdığı eserlerde Solomon, geniş istatistikî

bilgilerden faydalanmı , farklı verilerle saptadı ı artı ın di er ülkelerde de olup olmadı ının ciddi bir ekilde ve sistematik olarak yeniden ara tırılması gerekti ine de inmi tir (ED ZDO AN, ÇET NKAYA, GÜMÜ , 2010, s. 54).

Kamu harcamalarındaki artı ı açıklamaya yönelik bir di er görü W.W. Rostow ise, kamu harcamalarındaki artı ın ba langıçta altyapı ve be eri sermaye yatırımlarında, sonraki süreçte ise özel sektörün tamamlayıcısı olarak ortaya çıktı ını belirtmektedir. Geli mi lik düzeyi arttıkça da refah artı ı ve gelir da ılımında adaletin sa lanmasına yönelik harcamalar artmaktadır (ERDO DU, 2011, s. 1).

Son olarak kamusal tercihler yakla ımında ise, kamu harcamalarının artı ını siyasal karar alma mekanizması çerçevesinde inceler. Bu yakla ımın ba lıca temsilcileri olarak James Buchanan, Gordon Tullock, Richard E. Wagner ve Geoffery Brenanan gibi iktisatçılardır. Kamusal tercihler yakla ımına göre kamu harcamalarının artı ına neden olan üç temel etmen vardır. Bu etmenler sırasıyla; devlet hizmetlerinde talebin artması, devlet hizmetlerini arz edenlerin arzı arttırmak istemesi ve artan etkinsizlik olarak ifade edilmektedir (TELEK, 2013, s. 25).

1.6 Kamu Harcamalarının Sınırları

Kamu harcamalarındaki artı ın üst sınırı milli gelirin ta kendisidir. Bu sebepten dolayıdır ki vergilerle hayat bulan bir bütçenin üst sınırının oldu u varsayımı ortaya atılmı tir. Amerikalı iktisatçı Colin Clark vergilerle hayat bulan kamu tüketim harcamalarının milli gelirin dörtte birini(%25) geçemeyece i varsayımını ortaya koymu tur. Yine Colin Clark'a göre bu sınırın yani %25'in a ılması halinde e er bütçenin kar ılanması vergilerle sa lanıyorsa i çilerin çalı ma istekleri ve i letmelerin maliyetlerinden tasarruf etme e ilimi iste i artarak azalır bu sebeptendir ki milli gelirdede azalma meydana gelir. Fakat kamu harcamaları için Colin Clark'ın koydu u bu sınır birçok ülke tarafından a ılmı oldu u halde beklenen sonuç yani milli gelirdede azalma gerçekleşmemi tir. Gene de, kamu tüketiminin büyük ölçüde özel tüketimin almasının, çalı ma, yatırım ve tasarruf isteklerini azalttı ı da bir gerçektir (BULUTO LU, 2008, s. 204).

Kamu harcamalarının sınırının ne olabileceği konusunda farklı görüşlere bakmakta yarar vardır. “Peacock-Wiseman sıçrama tezinde” vergi mükellefleri iki ayrı denge kenarında etkisindedir. Bu denge kenarlarından biri kamu mal ve hizmetlerine olan talepler, diğeri vergi oranları açısından faydalandıkları yargılardır. Bu denge kenarlarından kamu mal ve hizmetlerine olan talepler, gelirin arttığı dönemlerde kamu harcamalarının artırılması açısından meydana gelirken, vergi oranları açısından faydalandıkları denge kenarında ise mükelleflerin üzerindeki sorumluluğu meydana getirmesi harcamaların azaltılması veya sabit kalması yönünde olacaktır. Farklı açılardan çalışılan bu iki güçlerin denge noktası, harcamalara karar veren birimlerce kamu harcamalarının sınırı olarak kabul edilir. Buda bize gösteriyor ki bu görüşe göre halkın vergi yükü sınırını teşkil eder. Kamu harcamalarının sınırı hayat bulması anlamında siyasal karar organlarıncada o anda içinde bulunulan ekonomik şartlara göre belirlenmektedir. Bunun yanı sıra toplum kamu sınırının azaltılmasını arzulamakta fakat sınırın yükseltilmesine sebep olacak taleplerinden de vazgeçmemektedir. (SARIKAYA, 2008, s. 24).

Sonuç olarak kamu harcamalarında geçerli bir evrensel sınırın saptanması mümkün değildir. Bu sınırın saptanmamasında:

- Ülkelerin devlete bakişilerinin,
- Toplumların vergi konusundaki alışkanlıkları ve tepkilerinin,
- Ülkelerin karlılıkları olan üstü koşulların,
- Ülkelerin gelişimsel düzeylerinin farklı olması

rol oynayan etkenler arasında gösterilebilir (ÇOMAKLI, DOĞRUYOL, 2013).

1.7 Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Kamu sektörünün yapacağı harcamalardan hangilerinin kamu harcaması kapsamına gireceği konusu üzerinde durulması gereken önemli bir durumdur. Ekonomik nitelikleri ve özelliklerini dikkate alınarak oluşturulacak bir sınıflandırmanın etki ve içerik bakımından birbirinden farklı kamu harcamalarının GSMH’ye etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Kamu harcamaları, harcamayı yapan kuruma göre geniş anlamda düşünüldüğünde, merkezi ve yerel yönetimlerin, iktisadi

devlet tekküllerinin ve sosyal güvenlik kurullarının gerçekleştirdiği harcamaların toplamı ile toplum için yararlı faaliyette bulunan kurumların ödemelerinin, vergi muafiyet ve indirimlerinin ile özel şahısların kamuya yaptıkları yardım ve bağışların toplamı olarak sıralanabilmektedir (D LER, 2011, s. 15).

1.7.1 Ekonomik Açıdan Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Genel bir anlam çerçevesi açısından ekonomik tasnif yapılacak olunursa, yapılan kamu harcamalarının ekonomik etkilerine göre gösterdiği farklılık ve ödemenin nereye yapıldığı gibi hususlar önem taşımaktadır. Literatürde farklı ekonomik tasniflerde yapılmakla beraber, bizim bütçe sistemimize göre ekonomik tasnif cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamaları olarak ele alınmaktadır (ÖZBARAN, 2004, s. 116-138).

1.7.1.1 Cari Harcamalar

Cari harcamalar, içinde bulunulan dönemde gayri safi milli hasılaya(GSMH) katkıda bulunan ve içinde bulunduğu dönemde tüketilen harcamalardır. Cari harcamalar, ekonomide var olan üretim kapasitesini kullanmak için ihtiyacı olan mal ve hizmetlerin satın alınmasına yönelik olarak yapılmaktadır. Buna göre bir hizmet, iş gücü, mal veya emyalar karlılıkta yapılan ödemeler olarak tanımlanabilir. Yapılan cari harcamalar her yıl tekrarlama açısından dolayı o dönem içerisinde yok olan harcamalar olarakta bilinir. Dönem içerisinde faydalanılan ve yok olan harcamalara örnek olarak personel giderleri, aydınlatma ve su giderleri, kırtasiye giderleri, bakım ve onarım giderleri gösterilebilir (KARAARSLAN E. , 2012). Bunların yanı sıra bazı cari harcamaların faydaları o dönem içerisinde yok olmayabilir. Bunlar örneğin eğitim ve sağlık harcamalarıdır. Döneminde bu hizmetlere yapılan harcamalar faydasını sadece o dönem içerisinde değil ileriki dönemlerde de verir. Bu gibi harcamalara insan sermayesine yatırım veya kalkınma carisi de denilmektedir. Cari hizmetlerin sağlanması ve sürdürülmesi ile ilgili olan cari harcamalar, ülkeler arasında birbirine göre farklılıklar göstermekle beraber, toplam kamu harcamaları içerisinde önemli bir bölüm olmaktadır (D LER, 2011, s. 16).

1.7.1.2 Transfer Harcamaları

Transfer harcaması ç e itli bilim adamlarınca tanımlanmıştır. Pigou, transfer harcamalarını “devlet güvenli inin yeniden kazanımına ili kin harcamalar” olarak tasnif etmiştir (ÖZEN, 2003, s. 205-228).

Transfer harcamaları, üretim faaliyetlerine katılma kar ılı ı olmadan devletin bazı ki i ve gruplara ödedi i paraları ifade etmektedir. Bu harcamalar, sadece satın alma gücünün el de i tirmesini sa layan harcamalardır. Belirli amaçların sa lanabilmesi için gerekli ki i ve kurulu lara intikal ettirilmektedir. Transfer harcamaları, devletin herhangi bir üretim faktörünü kullanmadan sadece milli gelirin yerini de i tirip, dolayısıyla vergi olarak sa ladı ı kaynakların ki ilere ve gruplara da ıtılmasından ibarettir. Devlet bu ödemeler kar ılı ında do rudan ve dolaylı olarak üretim faktörü elde etmedi i için, bu harcamalarla üretim faaliyetine do rudan etki etmemekte, etki dolaylı bir ekilde olmaktadır. Transfer harcamalarının üretime etkileri, harcamaların yapılması yerine gelir da ılımını de i tirme sonucunda gerçekleşmektedir. Ancak transfer harcamalarından yararlananların elde ettikleri bu gelirleri tüketime yöneltmeleri halinde, milli gelirden artı meydana gelmektedir (MER Ç, 2003, s. 171-191).

Kısaca özetlemek gerekirse Transfer harcamaları herhangi bir mal ve hizmet satın almaksızın kar ılıksız olarak kamu sektöründen özel sektöre de er aktarması eklindeki harcamalardır. Transfer harcamaları genel olarak parasal de er aktarması eklindedir. Transfer harcamaları kullanılabilir gelirden do rudan do ruya artırabildi i gibi dolaylı olarak parasal de ilse bile reel olarak da artırabilir (ARSAN, 2014).

1.7.1.3 Yatırım Harcamaları

Yatırım harcamaları üretimi artıran artırmakla kalmayıp üretkenli i olumlu yönde etkileyen, kaynak kullanımında daha etkin ve verimli olmayı sa layan ço u dayanıklı mal grubunda yer alan ve faydası sadece o dönem içerisinde kalmayıp sonraki dönemlerde de fayda sa layan harcamalar olarak bilinirler. Bu tasnife göre yollar, yapılar, barajlar, tesisler, büyük onarımlar, kamula tırma giderleri yatırım harcamaları adı altında toplanabilirler. Bunun yanı sıra enflasyona kar ılı bir harcama

politikası izlendi inde kısılan kamu harcamaları içerisinde en çok etkilenen harcama yatırım harcamalarıdır. Bundan dolayı aynı dönem bütçesinde bile yatırım harcamalarında azalmalar olmaktadır (ALTUNÇ, 2011, s. 146-157).

1.7.2 Fonksiyonel Açıdan Kamu Harcamalarının Sınıflandırılması

Kamu harcamalarının fonksiyonel açıdan ayrımı ilk defa 1909-1913 yılları arasında A.B.D'nin yerel yönetimlerinde kullanılmı tır. Fonksiyonel ayrıma göre, giderlerle gerçekleştirilmesi varsayılan amaçlara yönelik hizmetler, yani devletin klasik ve sosyo-ekonomik hizmetleri dikkate alınarak her bir hizmet grubu için yapılan giderler sıralanmaktadır. E itim, sa lık, altyapı, savunma, idari giderler gibi ba lıklar altında fonksiyonel ayırım yapılmaktadır. Bu tür bir ayırımın yapılması kamu hizmetlerinin etkin ve ba arılı olarak yürütülmesi, kaynakların etkin kullanılması, hizmet tekrarlarının ve noksanlıklarının önlenmesi ile gider miktarlarının daha anlamlı olması açısından çok önemli ve verimlidir (D LER, 2011, s. 19).

E itim, sa lık, bayındırlık, savunma, idari giderler gibi çe itli konu ba lıkları altında giderlerin ayrımının yapılması, kamu harcamalarının ba arılı bir ekilde uygulanması, var olan kaynakların etkin olarak kullanılması, eksiklerin engellenmesi ve gider rakamlarının daha anlamlı olması açısından oldukça önemli ve faydalıdır. Fonksiyonel tasnif, ayrıca, belirli bir hizmetin yerine getirilmesinin toplam maliyetinin saptanmasında, toplam maliyetin saptanması müteakip birim maliyetin tespit edilmesine ve birim maliyete tesir eden etkenlerin incelenerek hizmette etkinlik sa lamaya ve harcanan para ile elde edilen fayda arasında kar ıla tırma yapmaya imkan verecektir. Böylece kamu harcamalarının hangi hizmetleri, dolayısıyla amaçları gerçekleştirme için kullanıldıkları ortaya çıkmaktadır. Harcamaların hizmetlere göre farklı farklı tanımlanması bu ayrımla hizmetler için öncelik sıralaması yapmak da mümkün olmaktadır (ÖZBARAN, 2004, s. 116-138).

1.7.2.1 Genel Hizmet Harcamaları

Genel Hizmet Harcamaları; devletin genel anlamda görevlerini yerine getiren kurulu larının yaptığı harcamalardır. Genel hizmet harcamaları, devletin yasama ve yürütme görevlerini yerine getirdi i kurum ve kurulu ların harcamalarının

toplamından oluşur. Bu kurum ve kuruluşlara bakılacak olunursa; TBMM, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Sayıştay, Danıştay, DPT, DİE, İçişleri, Dışişleri ve Maliye bakanlıklarıdır (TELEK, 2013, s. 10).

Türkiye’de son 5 yıldaki genel hizmet harcamaları Tablo 1’deki gibi bir seyir göstermiştir.

Tablo 1. 2010-2014 Türkiye’de Genel Hizmet harcamaları

Genel Hizmet Harcamaları	(Milyar TL)
2010	89,5
2011	92,0
2012	105,2
2013	114,5
2014	130,1

Kaynak: (T.C Maliye Bakanlığı Genel Faaliyet Raporu, 2010-2014).

1.7.2.2 Savunma Harcamaları

Tarihten günümüze kadar var olan bütün devletlere bakılıp, incelendiğinde devletin temelinde yatanın insan, güç, toprak, zenginlik ve yönetim olduğu görülmektedir. Devletin kuruluşundaki temel unsur dünyadaki tüm canlılar içerisinde en tehlikeli olan insandır. İnsanlar kurdukları devletlerin sisteminin korunması ve gelişmesi açısından sürekli bir çaba içerisindeyler. Bu çabanın gereksinimi olarak ortaya dönemin şartlarına göre modern, kuvvetli ve büyük bir ordu oluşturulması çıkmaktadır. Temeli insan ve haklarını korumaktan alan bu ordu için bir kaynak oluşturulması gerekliliğini ortaya koyar. Ordunun büyüklüğü, ordu için ayrılacak kaynağın da bir o kadar büyük olması demektir. Bundan dolayı günümüze kadar devletler bu alana ayrılacak kaynağın fazlalığı sebebiyle birçok farklı yöntemler bulmuşlardır. Günümüzde de geçmişte olduğu gibi savunma harcamalarına ayrılan pay en üst seviyededir. Bu harcamaya ayrılan payın fazlalığı diğer harcamalar için problemlere neden olmaktadır. Özellikle bizim ülkemiz için vazgeçilmez olan savunma harcamaları eğitim, sağlık, altyapı ve diğer harcamalardaki yatırımlara daha az kaynak ayrılmasını zorunlu hale getirmiştir. (ÇIKINLAR, 2006, s. 22).

Toprak bütünlü ü ve özgürlük açısının yanı sıra güvenli bir ortam ekonomik kalkınma için çok önemli bir unsurdur. Yani kendini güvende hissetmeyen sermaye o devlet sınırları içerisinde yatırım yapmayacaktır. Savunma harcamasının miktarını optimum yapan unsur o devlet sınırları içerisinde güvenli ortamı sa layan miktardır. Bunun altında yer alan miktar ekonomi için yeterli güven ortamı sa layamayaca ı için ekonomide olumsuzluklara neden olacaktır, üzerinde yer alan miktar kaynak kullanımı ve da ılımında dengesizliklere neden olaca ından ekonomik ve sosyal olumsuzluk anlamına gelmektedir (ÖZBARAN, 2004, s. 116-138).

Tablo 2’de 2010 – 2014 yılları arasında gerçekleşen savunma harcamaları gösterilmektedir.

Tablo 2. 2010-2014 Türkiye’de Savunma Harcamaları

Savunma Harcamaları	(Milyar TL)
2010	15,0
2011	16,2
2012	18,4
2013	19,8
2014	22,0

Kaynak: (T.C Maliye Bakanlığı Genel Faaliyet Raporu, 2010-2014).

1.7.2.3 E itim Harcamaları

Sosyal manada toplumun tüm kesimlerini ilk olarak alakadar eden e itim, kamu hizmetleri açısından en önemli harcama alanları içerisinde yer almaktadır. E itim, özellikle geli mekte olan ülkelerde gerek bu harcama için ayrılan bütçe miktarı, gerekse bu hizmete bakı açısı yönünden yıllarca hep geri planda kalmı tır. Toplumların ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel geli imler açısından en büyük engel olarak önünde duran bu olumsuzlu u yok edebilmek için, e itimin tüm alanlarına büyük önem vermek ve bundan dolayı e itim alanında önemli yatırımlar ve harcamalar yapmak gerekmektedir (ER ÇOK, YILANCI, 2013, s. 87-101).

Bireylerin e itim seviyeleri yükseldikçe nitelikli i gücü oranı ve bilimsel, teknolojik yenilikler hızla artmaktadır. E itim düzeyi artan toplumlarda yönetimler

daha demokratik yapıya dönü mekte, ekonomik ve siyasal istikrarı sa lamak konusunda kolaylıklar ya anmakta ve suç i leme oranları dü mektedir. Bu sebepten dolayı e itime yapılan yatırımların geri dönü hızı di er yatırımların geri dönü hızından daha yüksek olmaktadır. E itim harcamaları uzun dönem yatırım harcaması olarak artan getiri nedeniyle ekonomik kalkınmayı hızlandırmaktadır (ÖZTÜRK, 2015, s. 108).

Tablo 3’de 2010–2014 yılları arasında gerçekleşen e itim harcamaları gösterilmektedir.

Tablo 3. 2010-2014 Türkiye’de E itim Harcamaları

E itim Harcamaları	(Milyar TL)
2010	41,5
2011	48,6
2012	56,7
2013	64,9
2014	73,4

Kaynak: (T.C Maliye Bakanlığı Genel Faaliyet Raporu, 2010-2014)

1.7.2.4 Sağlık Harcamaları

Sa lık harcamaları denildi inde aklımıza genel olarak sa lı ın korunması ve sa lık sektörünün geli tirilmesi için yapılan harcamalar gelmektedir. Sa lık harcamalarında yapılan artı lar toplum bireylerinin ya am süresini ve ya am kalitesini olumlu bir ekilde etkilemektedir. Bunun yanında sa lık sektörüne yapılan fiziki yatırımlar makine, teçhizat gibi teknolojik geli meyi desteklemekte, teknolojik geli melerde büyümeyi etkilemekte, büyümede sa lık harcamalarının yeniden artmasına neden olmaktadır. Ekonomik kalkınmanın temel ta larından olan sa lık harcamaları ülkelerden ülkelere geli mi lik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Sa lık harcamalarına ayrılan paylara bakıldı ında geli mi ülkelerde bu payın nispeten daha fazla oldu u görülmektedir. Ayrıca sosyal devlet anlayı ına sahip ülkelerde de geli mi ülkelerde oldu u gibi sa lık ve e itim temel kamu hizmetleri sayılmakta ve daha fazla kaynak ayrılmaktadır. Ülkemizde de sosyal devlet anlayı ı

gere i gelirleri dü ük olan bireylere sa lık hizmeti verebilmek için ye il kart uygulaması bulunmaktadır. (AKAR, 2014).

Aynı zamanda Sa lık harcamaları, ki ilerin çalı ma gücünü korumak ve gelecekte ortaya çıkabilecek sa lık problemlerini en az seviyeye indirmek için yapılmaktadır. Belli bir ekonomik geli mi lik seviyesini elde etmi toplumlarda sa lık harcaması yapılmak üzere ayrılan kaynaklar artı göstermekte ve ki iler sa lık konusunda bilinçlenmektedirler. Dolayısıyla da sa lık hizmetlerinin geli imini sa lamak için yapılan harcamalar ekonomik büyümede ilerleme kaydedilmesini sa lama konusunda hayati önem ta imaktadır (D LER, 2011, s. 22).

Tablo 4’de 2010–2014 yılları arasında gerçekleşen sa lık harcamaları gösterilmektedir.

Tablo 4. 2010-2014 Türkiye’de Sa lık Harcamaları

Sa lık Harcamaları	(Milyar TL)
2010	16,1
2011	18,6
2012	15,6
2013	19,6
2014	20,0

Kaynak: (T.C Maliye Bakanlığı Genel Faaliyet Raporu, 2010-2014)

1.8 Türkiye’de Kamu Harcamalarının Geli imi

Türkiye’de ekonomik gelişmelere ilişkin izlenen siyasete bakıldığında, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar önemli bir değişimi göstermemi olmakla birlikte bu siyasetin anahtarı, devletin özel girişimini önce oluşturmaktır, sonra da desteklemek için aldığı önlemler eklinde olmuştur. Ayrıca Türkiye’de devletin, özel girişime iki şekilde yardımcı olduğu, ilk olarak, özel kesime çeşitli kolaylıklar, ayrıcalıklar, özendirici önlemler yoluyla, destek sağladığını ikinci olarak ise, ekonomiye direkt girerek, yatırımlar yoluyla özel kesime ihtiyaç duyduğu araçları sağladığını belirtmiştir. Bu şekilde özel sektörün önünde engel olmaktan çok tamamlayıcı bir rolüne bürünen devletin bu açıdan izlediği devletçilik anlayışı,

uygulanması bakımından kapitalizme ya da sosyalizme benzemediği, ülkenin kendi koşullarından doğduğu ve ülkeyi yönetenlerce önemle belirtilmektedir (HIZARCI, 2007, s. 57). Ayrıca geçmişten günümüze kadar gelişen devlet sistemlerinde toplum hayatı için üstlenilen görevler sürekli bir artış eğilimi içinde olmuştur. Bu artıştan dolayıdır ki kamu harcamalarında sürekli artış eğilimi göstermiştir. Diğer tüm devletlerde olduğu gibi kamu harcamalarındaki sürekli artış ülkemizde de meydana gelmiştir (KABAKLARLI, ER, 2014, s. 268-285).

1.8.1 1923-1950 Yılları Arasında Kamu Harcamaları

Türkiye için 1923 yılından itibaren ekonomide kararlı bir dönem başlamıştır ve siyasal olayların da etkisiyle belirli bir stratejinin oluşturulmasıdır. Bu dönem, tarihsel açıdan ve iktisat politikalarındaki kısa dönemli oluşturmalarıyla birlikte olarak maliye politikaları bakımından ele alınmaktadır. Cumhuriyetin ilanından 1929 yılına kadarki dönem liberal ekonomi olarak ifade edilmektedir. Sermaye birikimi yetersiz, küçük işletmeler ve tarıma dayalı sanayiler var olduğu için özel sektörün ve yabancı yatırımların teşvik edilmesi gerekmektedir. Türkiye’de 1930 yılında Birinci Beş Yıllık Sanayileme Planı’nın uygulanmaya başlamasından sonra somut bir şekilde devletçilik politikası devreye girmiştir. 1932 yılında devletin ekonomik hayata müdahale etmesini kolaylaştıran pek çok yasa çıkarılmıştır. Bu yasalar ticaret ve özel sektör açısından olumsuz gelişmelerdir. 1930-1939 yılları arasında korumacı sanayileme politikaları uygulanmıştır. Bu dönemde 1929 ekonomik buhranının özel sektörde sermaye birikiminin sağlanamaması ve bazı sanayi alanlarına duyulan acil ihtiyaç, Almanya ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde uygulanan başarılı devletçilik deneyimleri ve Türk-Sovyet yakınlaşması gibi sebeplerle devlet ekonomiyeye aktif olarak müdahale etmiştir. 1934 yılında uygulanmaya başlanan birinci beş yıllık sanayi planına göre kamu sektörü tarafından finanse edilen sanayi yatırımları artmıştır (D LER, 2011, s. 25).

II. Dünya savaşı döneminde devletçi ekonomi politikaları uygulamaya konmuştur. Türkiye’de 1945-1946 yıllarında büyük değişikliklerin olduğunu ifade ederek kurulan hükümetin özel sektöre daha aktif bir rol verdiğini belirtmiştir.

lerleyen yıllarda özel sektörü ön plana çıkaran kalkınma planları uygulanmış ve ihracata dayalı büyüme politikaları tercih edilmiştir (Yıldırım, 2013, s. 61).

Tablo 5'te kamu harcamalarının GSMH'ya oranına bakıldığında 1930 – 1945 yıllarında ortalama % 8 civarında iken 1945 – 1950 arasında % 10'a kadar çıkmıştır. Bu verilere göre devletin kamudaki etkinliğinin biraz daha artmış söylenebilir.

Tablo 5. 1930-1949 Arası Türkiye'de Kamu Harcamaları/GSMH

YILLAR	KH/GSMH	YILLAR	KH/GSMH
1930	8,3	1940	7,5
1931	8,0	1941	6,9
1932	8,7	1942	4,3
1933	9,1	1943	3,7
1934	9,1	1944	9,0
1935	9,1	1945	7,0
1936	7,6	1946	9,3
1937	8,0	1947	10,1
1938	8,3	1948	9,0
1939	8,4	1949	10,0

Kaynak: (www.bumko.gov.tr)

Not: Ekonomik sınıflandırmaya göre bütçe giderlerinin GSMH'a oranları (%)

1.8.2 1950-1980 Yılları Arasında Kamu Harcamaları

Türkiye'de söz konusu yıllar itibariyle gerçekleşen en kamu harcamaları 1960 yılına kadar geçen süre içerisinde çok fazla artış göstermemekle beraber 1961 yılında önemli miktarda artış sergilemiştir. 1962 yılında azalan kamu harcamaları tekrar 1964 yılında artarak GSMH içerisinde hissedilir bir büyüklüğe ulaşmıştır (Aydın, 2002).

1961 yılında 1963-1977 dönemini kapsayan 15 yıllık bir uzun vadeli plan hazırlanmış ve bu planda, karma ekonomi kuralları uygulanmıştır. Kamu ve özel sektörün birlikte ve birbirini destekleyerek faaliyette bulunduğu, ithal ikamesine yönelik sanayiye dayalı dengeli kalkınma politikası benimsenmiştir. Kamunun uzun süreli gelişim için gerekli stratejik yatırımları ve özel sektöre

gerçekle tirmed i yatırımları yapması planlanmı tır. Yatırımların co rafi da ılıminin dengeli olmasına da dikkat edilmi tir (D LER, 2011, s. 28).

Kısaca kamu kesimi 1950 sonrası dönemde, iktisadi geli me sürecinde, etkin bir rol üstlenmi , özellikle özel kesimin sermaye olu turma i levine katkı sa lamaya devam etmi , yatırım harcamalarının yarıdan fazlasını üstlenmeyi sürdürmü tür. İktisadi geli menin desteklenmesi amacıyla K T'ler giderek artan oranda üretim bedelinin altında tutulan fiyatlarla ara malı ve yatırım malı üretmek do rultusunda kullanılmı tır. Bir yandan kamu kurulu larının harcamaları, di er yandan özel kesimin belli alanlarındaki yatırımlarını özendirerek özel kesim sermaye birikimi sürecine katkıda bulunmu tur (BAKIRTA , 1996, s. 118). Sonuç olarak kamu harcamalarının GSMH'ya oranı 1950'de % 10 iken 1979'da % 16,5' e kadar çıkmı tır.

Tablo 6. 1950-1979 Arası Türkiye' de Kamu Harcamaları/GSMH

YILLAR	KH/GSMH	YILLAR	KH/GSMH
1950	10,0	1965	10,1
1951	9,0	1966	9,9
1952	8,0	1967	10,0
1953	8,3	1968	10,3
1954	7,6	1969	10,9
1955	8,1	1970	10,8
1956	7,9	1971	11,2
1957	7,2	1972	12,7
1958	6,7	1973	12,1
1959	7,2	1974	11,9
1960	8,3	1975	13,2
1961	9,3	1976	14,1
1962	9,2	1977	16,8
1963	9,6	1978	16,5
1964	10,0	1979	16,5

Kaynak: (www.bumko.gov.tr)

Not: Ekonomik sınıflandırmaya göre bütçe giderlerinin GSMH'a oranları(%)

1.8.3 1980 ve Sonrası Kamu Harcamaları

1980 yılından sonra ekonomisi dışı açılan Türkiye’de kamu harcamaları sürekli artmıştır. 1980’li yılların kamu harcama politikası kamu tüketiminin azaltılmasının benimsendiği harcama politikasıdır. Ancak tüm harcamaları azaltıcı önlemler uygulanmasına rağmen kamu harcamaları sürekli artan ve büyüyen bir seyir izlemiştir. Diğer bir ifadeyle, devletin ekonomideki payının küçültülmesi ve kamu harcamalarının azaltılmasını hedefleyen politikalar izlenmeye çalışılmış ancak başarılı olunamamıştır (SEÇME, 2010, s. 88).

Aynı zamanda 1980 yılı Türkiye ekonomisi açısından çok önemli bir kırılmayı ifade etmektedir. Arz yanlı iktisat politikalarının etkisi ile ekonominin iktisadi inisiyatifini alan ama ama piyasanın önderliğinde gerçekleşmesi kararı alınmıştır, ekonominin tamamen serbestleştirilmesi yolunda atılımlar gerçekleştirilmiştir. Turgut Özal ile başlatılan tam liberalleşme politikaları uygulanmıştır ve günümüze gelmiştir. Ayrıca bu dönemle birlikte Türkiye – IMF ilişkileri sıkılaştırılmış, ekonomi politikalarının tespiti konusunda IMF’nin ağırlığı açıkça hissedilir hale gelmiştir (FKR, 2010, s. 112).

2001-2023 yılları arasında Uzun Vadeli Gelişimin ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planının (2001-2005) Temel Amaçları ve Stratejisi, kamu yatırımlarının 2001-2023 döneminde giderek eğitim, sağlık ve teknolojik araştırma alanlarında yoğunlaştırılması, enerji, ulaştırma ve haberleşme sektörlerinin yatırım paylarının 2010 yılına kadar seviyelerini koruması ve 2010 yılından sonra da kademeli olarak azaltılması planlanmıştır. Kamu sektörü yatırımlarına ekonomik ve sosyal altyapı alanlarında ağırlık kazandırılması eğitim, sağlık, teknoloji alt-yapısı, enerji, sulama, kentsel altyapı yatırımlarına ve ulaştırma alt sektörleri arasında dengeyi sağlayıcı yatırımlara bölgesel gelişme stratejileri dikkate alınarak öncelik verilmesi düşünülmüştür (DLER, 2011, s. 31).

1980 sonrası uygulanan politikalar neticesinde günümüze kadar gelişiminde tablo 7’de gösterildiği gibi bazı yıllardaki azalmalar hariç kamu harcamalarının GSMH içindeki payı önemli bir artış göstermiştir.

Tablo 7. 1980-2011 Arası Türkiye’de Kamu Harcamaları/GSMH

YILLAR	KH/GSMH	YILLAR	KH/GSMH
1980	16,3	1996	16,5
1981	14,5	1997	19,9
1982	12,5	1998	20,8
1983	15,6	1999	22,2
1984	14,5	2000	26,9
1985	13,8	2001	28,0
1986	12,1	2002	33,5
1987	12,7	2003	33,0
1988	12,3	2004	25,23
1989	12,7	2005	22,51
1990	12,9	2006	23,49
1991	12,9	2007	24,20
1992	15,6	2008	23,88
1993	15,3	2009	28,16
1994	18,4	2010	26,79
1995	17,4	2011	24,24

Kaynak: (www.bumko.gov.tr)

Not: Ekonomik sınıflandırmaya göre bütçe giderlerinin GSMH’ a oranları(%)

K NC BÖLÜM

YEREL YÖNET MLER, YEREL YÖNET MLERDE ETK NL K VE VER ML L K

2.1 Yerel Yönetim Kavramı ve Ortaya Çıkı Sebepleri

Yerel yönetim kavramını anlayabilmek için devlet kavramının incelenmesi gerekmektedir. Devlet, insanların toplum ya amında olu turdukları önemli bir örgütlenme biçimidir. Devletin temel amacı, ulusal sınırlar içerisinde birlikte ya ayan insanların ortak ihtiyaçlarını kar ılamaktır. Buna ba lı devlet kavramı dar ve geni anlamda tanımlamak mümkündür. Dar anlamda devlet, kamu tüzel ki ilerinin sadece merkezi ve siyasal özellikte olanları kapsamaktadır. Bu açıdan yerel yönetimler bu tasnif içinde yer almamaktadır. Geni anlamda devlet, kamu gücünün tamamını ya da kamu tüzel ki ilerinin tamamını kapsamaktadır (SARIÇ ÇEK, 2010, s. 8).

Yerel yönetim kavramına bakıldı nda birden fazla tanımın ortaya koyuldu u görülmektedir. Genel bir tanımla yerel yönetim; merkezi yönetim haricinde karar organlarının yani yönetiminin halk tarafında seçildi i, özerk bir yönetim yapısına sahip olan amacının yerel toplumun ihtiyaçlarını kar ılamak olan yerel örgütlenme modeli olarak tanımlanan bir yönetim eklidir. Bu saydı ımız özellikleriyle yerel yönetimler demokratik yönetim yapısının temellerinden birini olu turmakta ve bunun yanında yerel kamusal hizmetlerinin etkinli ini artırmak için bütün toplumlarda örgütlenmi kurumlar olarak yer almaktadır (Ç ÇEK, 2014, s. 53-64).

Kamu Yönetimi Sözlü ü’nde yerel yönetimler, “merkezi yönetimin haricinde, yerel bir toplulu un ortak bir ihtiyacını kar ılamak amacı ile olu turulan, karar organlarını do rudan do ruya halkın seçti i, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi, bir kamusal örgütlenme modeli” olarak tanımlanmaktadır (AYDIN, 2009, s. 31).

Uluslararası Sosyal Bilimler Ansiklopedisi’nde ise bir devletin ya da bölgesel yönetimin alt birimi olan ve göreceli olarak küçük bir alanda, sınırlı sayıdaki

kamusal politikaların belirlenmesi ve uygulanması ile görevli bir kamu kurulu olarak tanımlanmaktadır (ULUSOY, AKDEMİR, 2009, s. 259-287)

Diğer bir anlam bakımından yerel yönetimler, kamu yönetimi aygıtının bir parçası ve mahalli sınırlar içinde yaşayan halkın yararlanacağı bölgesel nitelikteki hizmetleri yerine getirmekle görevli olan kurullar olarak ifade edilir. Bu tanım, yerel yönetimlerin hem merkezi idarenin bir alt birimi olduğunu ve hem de yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetleri ürettiğini göstermektedir (TOBB, 1996, s. 4).

Yerel yönetimlerin evrensel tanımına bakıldığında, belirli bir coğrafi alanla sınırlandırılmış il, köy ve kent gibi yerleşim birimlerinde yaşayan toplulukların bir arada yaşama amaçları nedeniyle, kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üretmek amacıyla kurulan, karar organları ve bazı durumlarda da yürütme organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen kamu tüzel kişileri olarak ifade edilmektedir. Dünya üzerinde, tüm ülkeler için uygulanabilen tek bir yönetim modelinden söz etmek mümkün değildir. Her ülkede, merkezi yönetim ve yerel yönetim birlikte uygulanmaktadır. Ancak ülkelerin özelliklerine göre idarenin yapısı, bir ülkeden diğer ülkeye farklılıklar göstermektedir. Bazı ülkelerde merkezi yönetim, idare içinde büyük bir paya sahipken, bazı ülkelerde de yerinden yönetim, idarenin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (ARSLANCI, 2009).

Yerel yönetim sistemleri konusunda dünyada çok farklı sistemler olsa da Batı Avrupa yerel yönetim sistemleri ülkemiz açısından büyük önem taşıdığını belirtmekte fayda vardır. Batı Avrupa yerel yönetim sistemleri temelde Güney Avrupa ve Kuzey Avrupa sistemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Napoleonik sistem olarak da bilinen Güney Avrupa sistemi Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelere olumsuz karşılık Kuzey Avrupa sisteminde ise daha çok skandinav “Sveç, Danimarka vb” ülkelerden oluşmaktadır. Bunun yanında Almanya, İsviçre, İngiltere gibi ülkelerin her iki akımla da örtümediği görülmektedir. Ülkemizdeki yerel yönetim uygulaması ise Fransa’dan etkilenilerek oluşturulduğundan Napoleonik sisteme tabidir. Köyler hariç tutulursa bugünkü mahalli idarelerimizin temelleri Tanzimat’tan sonra atılmıştır. Köyler ise eski bir geleneğin devamıdır. Yerel yönetim

tarihimizde Belediyeler 1855 yılında İstanbul'da kurulmuş ve bunu müteakip 1864 yılında ise il özel idarelerinin ilk örnekleri oluşturulmuştur (KARAARSLAN M. , 2007, s. 6).

2.2 Yerel Yönetimin Ortaya Çıkışı Sebepleri

Yerel yönetimlerin ortaya çıkması birden fazla sebebe dayanmaktadır. Bunlardan ilki, demokrasi yani çoğulculukla ilgilidir. Demokrasinin tanımını yaparken ilk evresine vurgu yapmakta büyük fayda vardır. Demokratia kavramı eski Yunan döneminden gelmekte olup, demos eski Yunancada deme (mahalle) sözcüğünden üretilmiş olup “mahallede yaşayan halk” anlamına gelmektedir. Eski Yunancada kratia veya cratos sözcüğü ise İngilizcede government sözcüğü ile eş anlamlı olup yönetim anlamına gelmektedir. Bu tanımlarla demokrasi halkın kendi kendini yönetmesi anlamına gelmektedir (AYDIN Y. , 2011, s. 11-20).

Yerel halkın kendi kendini yönetme isteği yerel yönetimin en temel parçasıdır. Yerel halk için merkezi yönetime ulaşmak her zaman mümkün değildir. Merkezi yönetime ulaşamayan yerel halk isteklerini ve varlıklarını hissettiremeyeceği için bu isteklerini ve varlığını hissettirme konusunda yerel yönetimleri merkezi yönetime ulaşma açısından bir köprü olarak görmektedir. (KELEÇEK, 2000, s. 11).

Yerel yönetimlerin ortaya çıkma sebeplerinden biri de merkez yönetimler kendilerini seçecek seçmenlerine yani yerel halkın siyasal eğitim ve bilinçlenmesine yaptığı katkıları gösterilebilir. Bunun yanında yerel halk ülke genelinde olup biten bütün her şeye müdahale etme isteği bilinçli ve örgütlü bir şekilde yerel yönetimler üzerinde merkeze sesini duyurmayı amaçlamıştır.

Bir diğer sebep ise merkezi yönetim yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak konusunda etkisiz kalabilir. Yerel yönetimler yerel halkın ihtiyaçlarına daha iyi ve daha hızlı cevap verebilecekleri konusunda olduğundan daha etkilidir. Halkın kendini yönetmeye gönüllü olan yöneticilere yakın olması ve yöneticinin seçimine etkide bulunması ve bununla kalmayıp ileriki zamanda da yönetim seçiminde etkili olacak olan yerel halka, yerel yönetimlerin yakın kalmasını sağlamıştır. Ayrıca yerel yönetimlerin varlığı merkezi yönetimin rahatlığı konusunda da oldukça etkilidir.

Nedeni ise merkezi yönetime gelecek olan tepkiler yerel yönetimlerce yerinde çözüme kavuşturuldu u bazen de tepkilere merkezi yönetimden ziyade yerel yönetin muhatap oldu u göz önüne alınırsa yerel yönetimlerin varlığı merkezi yönetimler açısından da rahatlatıcı olarak görülmektedir (ENEL, 1995).

2.3 Yerel Yönetimin Tarihsel Gelişimi

2.3.1 Dünya’da Yerel Yönetim

İlk çağlardan beri kurulan devletler içinde yerel yönetimler devletlerle birlikte doğmuş ve adeta onun bir parçası olarak bir kısım gereksinimler ve hizmetleri gerçekleştirmek üzere görev üstlenmiş kurumlar olarak çok eski bir geçmişe sahiptir (KARAARSLAN M. , 2007, s. 12). Eski Yunan ve Roma dönemlerinde organize bir şekilde yapılmaya başlanılan kurumsal yerelleşme girişimleri bugünkü yerel yönetim uygulamalarının temelini atmıştır (AYDIN Y. , 2011, s. 11-20).

Antik Yunanda, kendi kendini yönetebilen, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu en küçük demokratik yönetsel birim olarak kabul edilen ‘site’nin siyasal iktidarı, karar alma gücü, idari ve dini özerkliği bulunmaktaydı. Antik sitenin bu özelliği Roma imparatorluğunun egemenliğine kadar varlığını sürdürmüştür. Roma imparatorluğuna yeni katılan toprak parçalarına “municipe” denilirdi. Yönetsel özerklikten faydalanabilen municipelerin bazı yerel ve siyasal yetkileri de mevcuttu. Bu topraklarda yaşayan ahaliye önce ticari faaliyet hakkı tanınmıyor daha sonradan da şehir yönetimine ilişkin kısmi yetkiler bırakılıyordu. Tarihsel gelişim içinde ilk yerel yönetimlerin askeri yapılanma, ulusal savunma, suçlu takibi ve cezalandırılması gibi günümüzde merkezi yönetimin tekelinde olan görevleri yerine getirme amacıyla ortaya çıktığı görülmektedir (KARAARSLAN M. , 2007, s. 12)

Yerel yönetim tarihine bakıldığında “komün” geleneğinin bir tarihi olduğu görülmektedir. Belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan topluluğun birlikte yaşama amalarından meydana gelen sorunlarını çözebilmek ve toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla meydana getirilmiş örgütlenmelere “komün” adı verilmektedir. Komün, yerel bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılayan kamu hizmetleri

sa layan yönetsel, siyasal ve toplum bilimsel birimleridir. Orta ça zamanında komünlerin ortaya çıkma nedenleri belirli toplum ihtiyaçları kar ılamak ve yerel sorunları çözüme kavu turmak gereklili idir. Bu acıdan bakıldı ında komünlerin görevi, ehirsal mekan üzerindeki ya antının örgütlenmesi ve ehir toplulu unun yönetilmesidir. Bu örgütlü toplulu un yönetilmesini sa layan birim ise belediye olarak adlandırılmı tır (AYDIN Y. , 2011, s. 11-20).

Devleti meydana getiren temel etkenlerden birisi ekonomik gereksinimlerdir. M.Ö 1000’li yıllardan itibaren ehirler ticaret merkezleri haline gelmeye ba lamı tı. Bu geli me bir yandan refah artı ına di er yandan para ekonomisiyle birlikte sermaye sınıfının geli mesine yol açmı ve bir düzen arayı ı içine girilmı ti. Kentlerdeki ekonomik geli meye paralel olarak, kentlerin de ba ımsız yönetim kurma çalı maları ortaya çıkmı tı. Daha sonra ise imparatorluk düzeyinden ulusal devlet düzeyine geçi te kentler kendi istekleriyle ulusal bir devlet koruyuculu una sı ınmı lardır (BA ARAN, 2008).

16. yüzyıl’dan itibaren devletin geli mesi ile tek egemen güç haline gelerek komünlerin güç kaybetmesine ve sadece ara bir kurum olarak varlı ını sürdürmeye devam etmi tir. Devletin ehirlerde olan ideolojik üstünlü ü artmı tır. Bu dönemde birlikte bunu izleyen iki yüz yıl boyunca ara kurum olarak ele alınan yerel yönetimlerin bazıları dü ünürler tarafından önemine vurgulanması imdiki anlamıyla yerel yönetimlerin geli mesini sa lamı tır. Yine bu dönemde yerel yönetimlerin geli me sürecine, özellikle Sosyalistler, A.B.D. de ortaya çıkan Özerk Belediyecilik akımı ve Fransız dü ünürlerinin de önemli katkıları olmu tur. 18. yy sonu ve 19. yüzyıl ba larıyla birlikte yapılan reformlarda yerel yönetimler yerel hizmet kurulu ları olarak düzenlenmi tir. Bu dönemlerde ayrı bir ekilde olmayıp devletin bir parçası olarakta tanımlanan yerel yönetimler aynı zamanda merkezi yönetimin yerel kolları olarakta hizmet vermi lerdir. 19. yüzyıl sonları 20. yüzyılın ba ları yerel yönetimler için “Altın Ça ” olarakta adlandırılmaktadır. Altın Ça denilen bu dönemde yerel yönetimler zorunlu olan hizmetler için kaynak sa layabilmi bunun yanında yerel yönetimler merkezi yönetimlerin sundu u hizmetlerden daha fazla hizmet sunmu lardır (Ç ÇEK, 2014, s. 53-64). 20. yüzyıl sonlarında 21. yüzyıl

ba larında yerel yönetimlerin uluslararası kurumların ve küreselle me sürecinde yaptı ı katkılarıyla yıllar geçtikçe genel olarak tüm dünya yerel yönetimlerinin güçlendi i ve i levselli ini artırdı ı ve bunun yanında farklı örgüt yapıları ile giderek geni leyen yerel hizmet sunumu etkinle tirmeye çabaladı ı yadsınamaz bir gerçek olmu tur(www.sayistay.gov.tr, 2013).

Sonuç olarak bakıldı ında yerel yönetimlerin temelleri Antik Yunan ve Roma imparatorlu una kadar uzandı ını ve yerel yönetimlerin her zaman var oldu unu ve olaca ı söylenebilir (KARAARSLAN M. , 2007, s. 13).

2.3.2 Osmanlı'da Yerel Yönetim

Osmanlı döneminde yerel yönetim olu umunu incelerken Tanzimat dönemine kadar, Tanzimat dönemi ve sonrası olmak üzere iki dönemde ele alınacaktır.

2.3.2.1 Tanzimat Dönemine Kadar Yerel Yönetim

Türkiye'de batılı anlamda yerel yönetimlerin çok eski bir tarihi yoktur. Batı'da feodalizmden kapitalizme geçi sürecinde bir evrim olarak ortaya çıkmı olan yerel yönetimler, Osmanlı'nın toplumsal yapısı içinde ortaya çıkamamı dolayısıyla bu ara kurum Tanzimat öncesi dönemde hiç var olamamı tır. Bu nedenle yerel yönetimler toplumsal yapımızda kendili inden olu an, ortaya çıkan kurumlar de ildir. Ayakta durmakta zorlanan bir yönetimi ayakta tutabilmek için Batılıla ma adı altında ortaya atılmı dü üncelerin ürünü olarak ortaya çıkmı daha do rusu dı arıdan kopyalanmı tır. Bu nedenle günümüz mahalli idarelerinin temelleri esas itibariyle Tanzimat sonrası yapılan idari reformlarla atılmı tır (KARAARSLAN M. , 2007, s. 108).

Yukarıda da bahsedildi i gibi yerel yönetimler toplumsal yapımızda kendili inden olu mu ve geli mi de ildir. Batılıla ma çabaları yanında Osmanlı imparatorlu u merkeziyetçi bir yapıya sahip olması da buna izin vermemi tır. Bu sebepten dolayı yerel yönetim kurumunun Osmanlı mparatorlu u sistemine giri i biraz zorlamayla birazda ithal yoluyla gelmi tır. l özel idarenin temellerinde Fransız sistemine göre 1864 tarihli Vilayat Nizamnamesi ile atılmı tır. Buna ra men Nizamname ile özel idareleri tüzel ki ilik kazanamamı tır (CEVHER, 2010, s. 15).

Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat Dönemi'ne kadar ehirler; kadılar, vakıflar, loncalar ve mahallelerin faaliyetleri ile ortak gereksinimlerin karşılandığı yerleşim birimleri olmuştur (ARSLAN C. , 2009). Bu dönemde belediye idaresi İslami esaslara dayanmakta ve kadı tarafından yönetilmekte bunun yanında atama yoluyla göreve gelen kadı belediye yetkilerinin hemen hemen tümünü elinde bulundurmaktaydı. Kadı hakimlik ve mülki amirliğin yanı sıra bugünkü manasıyla belediye başkanlığı görevini de elinde bulundurmaktaydı (KOÇAK, EKİMLİ, 2010, s. 295-307).

Tanzimat dönemine kadar Osmanlıda sadece İslam hukuku egemen olmuştur. Hukuk ve idare alanında İslam hukuku esaslarına ve İslam devletleri bünyesine göre kurulmuştur. Ancak İslam hukukunun daha ziyade özel hukuk alanına ilişkin olması sebebiyle devletin iç tekilatına ilişkin düzenlemeleri yeterince içine alamamıştır (KARAARSLAN M. , 2007, s. 109).

Osmanlı döneminde temelleri ilk defa 1855 yılında atılan ehremaneti uygulamasında ehremini bakanlar kurulunca önerilip padişah tarafından atanırdı. Belediye meclisi seçimlerinde ayrımcılık yapmayarak her sınıftan vatandaşlar arasından seçilebilirdi. Hem Selçuklu Devletinde hem de Osmanlı İmparatorluğu döneminde esnaf tekilatları ve vakıfların belediye hizmetlerini yerine getirmede etkin rol oynadığı için merkezi idarenin yükünü de azaltılmıştır. Tanzimat dönemine kadar kadılar ve kadıların emrinde olan görevlilerle birlikte hem mahalli hem yargısal hem idari görevleri yerine getirdikleri göz önüne alınırsa merkezi idarenin mahalli hizmetlere müdahale ihtiyacı duymamasına neden olmuştur. Kadılar yalnızca organize etme ve yönlendirme görevlerini yerine getirerek görevlerini ifa ettikleri söylenebilir (ERGİN, 1995, s. 292).

2.3.2.2 Tanzimat Dönemi ve Sonrası Yerel Yönetim

Tanzimat döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal, siyasi ve hukuki alanlarda ihtiyaç duyduğu yönetim sistemini kendi kendine oluşturamadığı için Avrupa'ya yönelme gereği duymuştur. Tanzimat döneminde belediye ve yerel yönetim birimlerini oluştururken Fransa'daki idari yapılar ve gelişmeler model olarak alınmıştır (EMİNLİ, 2009, s. 32-48).

18. Yüzyıl sonları ve 19. Yüzyıl başlarında batılı anlamda modernleşme için Osmanlı İmparatorluğu adımı attığı görülmektedir. Bu dönemde merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında bir çeşit yetki paylaşımı olan sened-i ittifak ve 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı süreçleri ile Osmanlı'da yerel yönetimler bakımından yeni bir dönem başlamıştır (ÖKMEN, ELMA, 2013, s. 17).

Özellikle eğitim ve askeri yapı başta olmak üzere Avrupa'nın gerisinde kalan Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'daki sistemi ülkeye uygulama çabaları kapsamında yerel yönetimlerde bu değişimden nasibini almıştır. Avrupa'daki belediyeçilik anlayışını benimsemeye başlamıştır. Sanayi devriminden sonra köylerden şehirlere hızlanan göç şehircilik için yeni bir başlangıç olmuştur. Osmanlı gibi geç sanayile en bir ülkede bugün bile bu göç ve göçün şehirleşmeye ve tabii ki belediyeçiliğe etkisini büyük şehirler başta olmak üzere bugün yaşıyan şehircilik sorunlarını geç sanayileşme ve Batıda yaşıyan gelişmeyi şehirleşme anlamında takip edememenin bir sıkıntısı olarak da görmek mümkündür (AYDIN Y. , 2011, s. 11-20).

Özetlemek gerekirse Osmanlı kent yönetimi, geleneksel toplum düzeni içinde başta kadılık olmak üzere, esnaf kurulları ve vakıflar tarafından birlikte yürütülmekteydi. Ayrı bir bütçesi ve görevlileri olan şehir yönetimi veya belediye yönetimi, batılılaşma döneminin başlangıcı olarak kabul edilen Tanzimat'tan sonra yönetim sistemimize girmiştir. Bütün bu gelişmeler ise, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi-idari birtakım değişim ve dönüşüm süreci çerçevesinde ortaya çıkmıştır (ÖKMEN, ELMA, 2013, s. 18)

2.3.3 Cumhuriyet Dönemi Yerel Yönetim

Cumhuriyet döneminde yerel yönetim olumu incelenirken tek partili dönem ve çok partili dönem olmak üzere iki dönemde ele alınacaktır.

2.3.3.1 Tek Partili Dönem

Türkiye tarihine bakıldığında yerel yönetimlerin zengin ve uzun bir geçmişiyle sahip olmadığı görülmektedir. Tanzimat ilan edilinceye kadar Türk tarihinde modern

anlamda bir yerel yönetim geleneğinin oturtulamadığı açıkça görülmektedir (ÇİÇEK, 2014, s. 53-64).

Cumhuriyetin ilk yıllarında yerel yönetimlerin asıl görevi, Kurtuluş Savaşı ile yıkılıp yıkılan ülkeyi yeniden ayakta kaldırarak temel hizmetleri verir hale getirmek ve sınırlı olan nüfusu “11 milyon” arttırmak ve bunun yanında ülkenin sağlık sorunlarına başta salgın hastalıkların çözümüne katkıda bulunmaktır. Bu amaca Cumhuriyet’in temelleri atıldıktan sonra başkent olarak karar verilen Ankara’nın tüm şehirlere örnek olacak şekilde imar edilmesi ve geliştirilmesi gösterilebilir. Osmanlı imparatorluğundan geriye kalan yerel yönetim kurumlarına bakıldığında asli görevlerini ve seviyelerini yerine getirebilecek durumda olmadığıdır. Seviyeleri çeşitli kurumlar arasında pay edilmiş, parasal güçleri sınırlı ve bunun yanında personelin sayıca ve nitelik olarak azlığı olumsuz bir tablo çizmektedir. (UYAR, 2003, s. 4).

Cumhuriyetin ilanından sonra modern bir devlet projesine uygun yeni bir Anayasanın yapılması ihtiyacı doğmuştur. Bunun üzerine 1924 Anayasası hazırlanmıştır. Bu anayasa ile demokratik bir devlet kurma ve modernleşme projesi başlangıcında yapılan ve yapılacak olan yeniliklerin çerçevesi oluşturulmuştur. Bu çerçeve hazırlanırken milli egemenlik, devletin ve milletin birliği ve bölünmez bütünlüğü kaygıları göz önüne alınarak suretiyle yerel yönetim ve merkezi yönetim yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır (KARAARSLAN M. , 2007, s. 119).

Cumhuriyet döneminde yerel yönetimler açısından hazırlanan ilk düzenleme köyler için yapılmıştır. Günümüzde dahi yürürlükte olan 442 sayılı Köy Kanunu 1924 yılında kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Köyler, Osmanlı Devletinden bu zamana kadar toplumumuzda başımsız birer birim olarak yer almışlardır. İl özel idaresi ve belediye sisteminin Fransa’dan esinlenerek oluşturulduğu Türkiye’de, köylerin batılı sistemlerdeki yerel idarelerinde olduğu gibi sosyal idari ve siyasi ihtiyaçların doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. 1924 yılında İstanbul’da var olan belediyelere benzer şekilde, 417 sayılı Ankara ehremaneti kanunu çıkarılmış ve Ankara’ya özel bir yönetim ekli getirilmiştir. 1930 yılında 1580 sayılı Belediye kanunu ile nüfus miktarı iki binin aşan bölgelerde belediye olarak yer alması kabul edilmiştir. İmdiye kadar en uzun süre yürürlükte kalan

kanunlardan biride 1930 tarihli 1580 sayılı belediye kanunudur. Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinden gelen birikimli tecrübelerin aktarıldığını ve beklentilerin uzun süre karşılanabildiğini göstermesi anlamında da önemli bir özellik taşımaktadır (ÇEK, 2014, s. 53-64).

Ayrıca 1580 sayılı yasanın 1929 Dünya Bunalımı sonuçlarının Türkiye’de hissedilmesinden sonra çıkarılmasına karşın, bu yasalardan belediyelere çok geniş bir görev alanı verilmiştir. Bunun nedeni ise Cumhuriyet yöneticilerinin krizden çıkmak için devleti küçültme yerine devleti büyültmeyi seçmeleridir. Bunun yanında 1580 sayılı yasa, dönemin artlarını ve siyaset anlayışını da yansıtmaktadır. Tek partinin ideolojisi ve üstlendiği görev belediyeye bakış açısını da önemli ölçüde etkilemiştir (ÇEK, 2008, s. 36)

Tek parti dönemin içerisinde başarılı olmuş belediyecilik politikalarına örnek olarak İzmir’de 1931–1941 yılları arasında Behçet Uz’un belediye başkanlığı gösterilebilir. Ücretsiz sağlık hizmetleri, Mersinli, Halkapınar, Güzelyalı, Bostanlı, Karşıyaka bataklıklarının kurutulması ve sıtma ile mücadele, hayvanlara ilişkin kuduz aşı gibi sağlık önlemleri, lağımlar ve kanalizasyon tesisleri, su tesisleri bunun yanında mevcut suların daha sağlıklı hale getirilmesi, kent ve çevre sağlığına yönelik genel önlemler, çağdaş bir kent görüntüsü ve altyapısına yönelik çalışmalarla ilgili kent içi ulaşım ve toplu taşımaya yönelik düzenlemeler, yollar, bulvarlar, caddeler, meydanlar, sosyal yardım kurumları, itfaiye, telefon idaresi, tesisleri, park bahçe ve yolların açlandırılması, Kültür Park’ın kurulması gibi örnekler verilebilir (UYAR, 2003, s. 5).

2.3.3.2 Çok Partili Dönem

II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada yaşanan gelişmeler doğrultusunda Türkiye’de çok partili hayata geçilmiştir. 1946 yılında çok partili hayata geçen Türkiye Cumhuriyeti’nde, ortaya çıkan siyasi rekabet ortamı, partilerin yerel yönetimlere daha duyarlı olmasına yol açmıştır. Böylece tek parti dönemine nazaran devletçilik ve merkezîyetçilik uygulamaları bir nebze hafifletilmiştir. 1946 yılından itibaren çok partili siyasal yaşamın geçilmesi ile birlikte tek partili sessiz yönetimin yerine çok sesli yönetim evresine girilmiştir. Oluşan yeni koşulların etkisi yönetim

yapılarının i lev ve etkinliklerini tartı ma konusu olarak meydana getirmi tir. Bu dönemde özellikle yerel yönetimlerin, daha güçlü özerk bir statüye kavu ma amacıyla istemleri artarken, merkezi yönetimin geleneksel esirgeyici ve duyarlı tavırları yerel yönetimlerin kar ılarında olmu tur (ARSLAN C. , 2009, s. 29).

1960'dan sonra seçim kurallarının demokratikle tirilmesi, temel hakların geni letilmesi ve olu an özgürlükçü ortam, belediyelerdeki demokrasi uygulamasını i levsel hale getirmemi tir. Merkezi yönetimin elindeki idari vesayet yetkisi, zaman zaman “siyasi” ve “mali” vesayete dönü mü tür. Belediyeler, sınırlı kaynaklarıyla kentlerin, kırsal kesimden gelen göç dalgası ile giderek artan sorunlarına yanıt vermek için çok çaba sarf etseler de, fazla ba arılı olamamı lardır. ehirlerin düzensiz geli mesine ve yasa dı ı yapılanmasına müdahale edilememi tir. Bu dönemde hızlı kentle me ile belediyelerdeki demokratik geli meler ve ilk defa büyük belediyeler ve merkezi iktidarın farklıla ması damga vurmu tur. Kentle menin hızlı ve çarpık bir ekilde meydana gelmesi kentsel hizmet sorunlarını artırmı tir (ERYILMAZ, 2002, s. 6-21).

1980'li yıllarda dünyadaki köklü de i imlerin meydana gelmesiyle Türkiye ve Türkiye'deki yerel yönetimlerde bundan nasibini almı tur. Bu dönem, dünyada eskiden farklı birçok düzenleme ortaya çıkmı ve bu yerel yönetimler üzerinde köklü de i imlere neden olmu tur. Türkiye 1980'li yıllarda ve sonrasında özellikle Avrupa Birli ine tam üyelik ba vurusunda bulundu u dönmelerde, yerel yönetim sistemine büyük önem vermi ve bu dönem içerisinde yerel yönetim alanında birçok düzenlemeye gitmi tir. Bu düzenlemelerin temel amacı, etkin, verimli, yerel özerkli e sahip, katılımcı ve daha demokratik bir yerel yönetim sistemi olu turmaktır (ARSLAN C. , 2009, s. 36). Fakat bu düzenlemeler pekte ba arılı olmamı tur.

1987 sonrasında, yerel demokrasinin güçlendirilmesi ve ya yerel yönetimlerin demokratikle mesi konusunda kayda de er bir adım atılamamı tur. Hatta bazı alanlarda belediyelerin merkezi idareye ba ımlılı nı arttıran geli meler de ya anmı tur (GÖRMEZ, 2000).

Sonuç olarak yerel yönetimin öneminden bahsetmek gerekirse Türkiye'de Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkmaya ba layıp günümüze kadar çe itli

a amalardan geçerek gelen yerel yönetimler, yerel hizmetlerin görülmesi alanında yerel halkın en fazla ilgi duyduğu kurullar haline gelmişlerdir. Özellikle Avrupa Birliği sürecindeki ülkemizde yerel yönetimler alanında yaşanan gelişmeler ve reform niteliğindeki düzenlemelerle belediyelerin görev, yetki, gelir kaynakları artmaya başlamış, yereldeki halkın ihtiyaçlarını çözme noktasında bir hayli ilerleme göstermiştir. (AYDIN Y. , 2011, s. 11-20).

Tablo 8. Osmanlı'dan Günümüze Belediye Sayıları

Yıl	Belediye Sayısı
1923 öncesi	389
1923	421
1930	492
1940	549
1950	628
1960	995
1970	1.303
1980	1.717
1990	2.061
2000	3.215
2005	3.225
2008	3.225
2010	2.950
2013	2.950
2014*	1.396

Kaynak: 2013 Yılı Mahalli idareler Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu 2014 M GM verilerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 8'de görüldüğü gibi Osmanlı imparatorluğundan itibaren Türkiye'de 1950 yılına kadar belediye sayısı artışı içinde olmuştur. 1950'lerden itibaren ise belediye sayısında artışı trendi daha da yükselmiştir. 1980'lerde artışı nispeten yavaşlamıştır. 2008 yılı itibarıyla belediye sayısı 3.225 olmuştur. Bu sayı, 5393 sayılı Kanununun 8 ve 11 inci maddelerine göre yapılan düzenlemeler ve 06.03.2008 tarih ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı

Kanunlarda De i iklik Yapılması Hakkında Kanunun uygulanması neticesinde 2013 yılı sonu itibarıyla 2950 olmu tur. 6360 sayılı Kanun ile 1.564 belediyenin tüzeli kaldırılarak belediye sayısında azalmaya gidilerek 2014 yılında belediye sayısı 1396 olmu tur.

2.4 Yerel Yönetimlerin Kuruluşları ve Organları

1982 Anayasası'nın 127.maddesinin 1.fıkrasında; *“Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli mü terak ihtiyaçlarını kar ılamak üzere kurulu esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek olu turulan kamu tüzeli leridir.”* hükmüne, 2.fıkrasında ise; *“Mahalli idarelerin kurulu ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir.”* hükmüne yer verilmi tir. Bu madde kapsamında çıkarılan Kanunlar sonucu Türkiye'de yerel yönetimlerin üç ana kurulu tan olu aca ını söyleyebiliriz: Belediye, 1 Özel daresi ve Köy. Ayrıca anılan maddenin 3. fıkrasında *“Kanun, büyük yerle im merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.”* denilmi ve buna istinaden Büyük ehir Belediye Kanunu çıkarılmı tir. Bu nedenle, Büyük ehir Belediyeleri de yerel yönetimlerin kurulu ları arasında sayılmı tir (KÖSEO LU, 2010).

2.4.1 Belediye

13.07.2005 günlü, 25874 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlü e konulan 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 3. Maddesinin a fıkrasında belediye; *“Belde sakinlerinin mahalli mü terak nitelikteki ihtiyaçlarını kar ılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek olu turulan, idari ve mali özerkli e sahip kamu tüzeli ki isi”* olarak tanımlanmı tir.

Belediye kurulabilmesi için nüfus artı olarak 5393 sayılı belediye kanununa göre 5000 olmalıdır. Belediye kurulu unda 5393 sayılı kanun ile Vali ve Danı tay'ın görüşü ile mü terak kararname ile karar verilece i hükme ba lanmı tir.

5393 sayılı kanunun 14.maddesiyle belediyenin görevleri sıralanmı tir. Bu görevler *“ mar, su ve kanalizasyon, ula im gibi kentsel alt yapı; co raftı ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sa lı ı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım,*

kurtarma ve ambulans; ehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; a açlandırma, park ve ye il alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek ö renim ö renci yurtları sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geli tirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyük ehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Di er belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini de erlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler. Devlete ait her derecedeki okul binalarının in aatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını kar ılayabilir; sa lıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve i letebilir; mabetlerin yapımı, bakımı, onarımını yapabilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem ta ıyan mekânların ve i levlerinin korunmasını sa layabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden in a edebilir. Gerekti inde, sporu te vik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli deste i sa lar, her türlü amatör spor kar ıla maları düzenler, yurt içi ve yurt dı ı müsabakalarda üstün ba arı gösteren veya derece alan ö rencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılı ı yapabilir.” (Belediye Kanunu, 2005).

1580 sayılı Belediye Kanununda ve 1580 sayılı Kanunun yerine kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanununda, Belediyelerin organları; Belediye Meclisi, Belediye Encümeni ve Belediye Ba kkanı olarak belirlenmi tir.

2.4.2 1 Özel dairesi

Merkezi idarenin ta ra örgütü olan il, aynı zamanda bir yerel yönetimdir. Yerel yönetim olarak il, merkezi idareden tamamen ayrı olup, Devlet tüzel ki ili i dı ında ayrı bir tüzel ki ili e sahiptir. Bir yerel yönetim birimi olan il idaresini, merkezden idarenin ta ra örgütü olan il idaresinden ayırt edebilmek için yerel yönetim olan il idaresine “il özel idaresi” denilmektedir (KÖSEO LU, 2010, s. 32).

5302 sayılı 1 Özel dairesi Kanununun 3. maddesine göre 1 Özel idaresi 1 halkının mahallî mü terak nitelikteki ihtiyaçlarını kar ılamak üzere kurulan ve karar

organını seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini ifade eder.

5302 sayılı kanunun 3.maddesine göre İl Özel dairesinin görevleri sıralanmıştır. Bu görevler “Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskan, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri, imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, yapmakla görevli ve yetkilidir” (T.C. İçişleri Bakanlığı).

5302 sayılı İl Özel dairesi Kanununun 3. maddesine göre İl Özel dairesin organları; İl Genel Meclisi, İl Encümenlerini ve Vali olarak belirlenmiştir.

2.4.3 Köy

Köy, en küçük ve sayı bakımından en fazla olan yerel yönetim birimidir. Köyler de belediyeler ve il özel idareleri şeklinde tüzel kişiliğe sahip yerel yönetim birimleridir. Köyler, 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı Köy Kanunu ile yönetilmektedir. Bu kanunun 1. Maddesine göre, nüfusu iki binden az olan “köy”, nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olan “kasaba” ve nüfusu yirmi binden fazla olan “ehir” olarak adlandırılmaktadır (PEHLİVAN, 2011, s. 200)

442 sayılı Köy Kanununun 4. maddesine göre Köyler nüfuslarına göre aşağıdaki şekilde gruplandırılır:

- a) Nüfusu 1501’den yukarı köyler birinci grup,
- b) Nüfusu 251’den 1500’e kadar olan köyler ikinci grup,
- c) Nüfusu 250’ye kadar olan köyler üçüncü grup köyleri olur.

442 sayılı Köy Kanununun 11. maddesine göre köyün görevleri sıralanmıştır. Bu görevler “Yol, su ve kanalizasyon gibi tesislerin bakımı, onarımı ve işletilmesi, çevrenin korunması, köy mezarlıklarının bakım ve onarımının yapılması, köydeki

kamuya ait mal ve tesislerin korunup gözetilmesi, köy katibi çalı tırılması, köy bekçisi ve çoban istihdam edilmesi, köy sınırları içindeki ormanın korunması, köyde yapılacak kamu yatırımları için ta inmaz tahsisi, köy içinde veya köyün ba lı bulundu u il veya ilçe merkezine toplu ta ıma hizmetinin yapılması, köye ta inmaz alınması veya köyün mevcut ta inmazlarının satılması ve köye ait ta inmazların kiraya verilmesi, köye ait menkul ve ta inmaz malların i letilmesi, ba ı kabul edilmesi, kanunlarla verilmi görevlerin yapılması, il özel idaresi veya köylere hizmet götürme birli i ile i birli i yapılarak katı atık hizmetlerinin yürütülmesi, çöp dökme veya depolama yerlerinin tespit edilmesi, köyde ihtiyaç duyulan umumi tuvalet, köy kona ı, ibadethane, kütüphane, oyun alanı ve spor tesisi gibi di er tesisler ile kamu binalarının yapılması, köyde ya ayan yardıma muhtaç ki ilere sosyal hizmet ve yardım yapılması, di er kamu kurum ve kurulu ları ile i birli i içinde meslek ve beceri kazandırma kurslarının açılması, kültür ve sanat, turizm ve tanıtım faaliyetleri ile spor faaliyetleri düzenlenmesi, a açlandırma, park ve ye il alan yapılması; bu alanların korunması ve i letilmesi, ihtiyaç halinde, veteriner, mühendis, mimar, teknisyen ve tekniker istihdam edilmesi, köyde bulunan kamu binaları ve tesislerinin korunması, gerekti inde bakım ve onarımının yapılması; sa lık ve e itim tesislerinin ihtiyaçlarının kar ılanmasına yardımcı olunması, köye ait altyapı yatırımlarının yapımı, onarımı ve korunması, köyde yapılacak yapıların ruhsata, planlara, fen ve sa lık kurallarına uygunlu u açısından izlenmesi ve tespit edilen aykırılıkların il özel idaresine bildirilmesi” (T.C çı leri Bakanlı ı).

442 sayılı Köy Kanununun 12. maddesine göre köy organları; Köy derne i, htiyar Meclisi ve Köy muhtarı olarak belirlenmi tir.

2.5 Etkinlik, Verimlilik Tanımı ve Kavramı

2.5.1 Etkinlik

Literatürde etkililik, etkinlik ve verimlilik kavramları konusunda bir anla mazlık, bir karga a mevcuttur. Pek çok dü ünür etkinlik ve etkililik kavramını e anlamlı olacak ekilde kullanılmı tir. Bunun aksine bazı ara tırmacılar bu iki kavramın farklı oldu unu vurgulamaktadır. Bir irket etkin olmanın yanı sıra etkili

çalı abilir. Mal ve hizmet üreten firmalar etkinlik kavramını kaynakları en iyi ekilde kullanacak ve mümkün olan en iyi sonuca olu acak biçiminde literatürde yer almaktadır. (YÜKÇÜ, ATA AN, 2009, s. 1-13)

Etkinlik kavramı üzerindeki ara tırmaların tarihi geçmi ine bakıldı nda, insan eme ini en yüksek çıktıyı verecek ekilde örgütlemeye çalı an ilk dü ünürlere kadar uzanmaktadır. Etkinlik kavramı 20. yüzyıla kadar verimlilikle e anlamlı bir kavram olarak kullanılmı tır. Bir örgütün etkinli inin, verimlili ine bakılarak belirlemesinin temelini olu turan dü ünçe, o örgütün mal veya hizmet üretme dı nda ba ka bir amacının olmadı ı dü ünçesidir. Aslına bakılacak olunursa örgütler açık sistemler olarak çevreleriyle sürekli ileti im halinde oldukları için uygulamacılar zaman içinde ilk dönemin sınırlı bakı açısından vazgeçmi ve etkinli i sistem düzeyindeki ölçütlere göre yeniden tanımlamaya yönelmi lerdir. kinci dünya sava ı sonrasındaki yıllarda, örgüt kuramlarındaki geli melerle do ru orantılı olarak, yönetim literatüründe etkinli i ara tıran ve etkinli i açıklamaya çalı an modellerde gün geçtikçe geli mi ve çe itlendirilmi tir. Bu sebepten dolayı etkinli i farklı açılardan ele alınmasına ve bunun bir sonucu olarak kavramın birçok kez birbiriyle çeli ecek biçimde yorumlanmasına neden olmu tur. Etkinlik ölçütleri de erlendirmeyi yapanın kim oldu una ve farklı görü lere göre de i iklik gösterdi inden etkin olanla olmayanın birbirinden nasıl ayrılaca ı da belirsizli ini korumaktadır (DEM R, 2011, s. 3).

Etkinli in tanımı kapsamında literatürde henüz tam bir fikir birli i sa lanamamı tır. Etzioni, Barnard, Hall ve Price açısından incelendi inde etkinlik örgütün amaçlarını gerçekle tirme derecesidir. Katz ve Kahn'ın görü lerine bakıldı nda etkinlik, çıktuların mümkün olan bütün yollardan en yüksek seviyeye çıkarılması olarak tanımlanmaktadır. Gibson ve arkada ları ise etkinlik kavramını farklı bir açıdan tanımlamaktadırlar. Gibson ve arkada larına göre temel seviye, örgüt üyelerini tek tek çalı anlarının görevlerindeki performanslarının göz önünde bulundurdu u “bireysel etkinlik” tir. Bireylerin yerine getirdikleri görevler bir bütünü parçaları gibi örgüt içerisindeki i lerin ve pozisyonların bir parçası oldu u

için yönetici, bireyin performans gelişim süresini çeşitli standartlara göre periyodik aralıklarla değerlendirir.(EK C , YILMAZ, 2002, s. 35-36).

Diğer bir tanıma göre etkinlik, bir örgütün ulaşmayı planladığı hedef ile örgütün elde ettiği çıktının karılaştırılmasıdır. Bu, örgütün gerçekleştirildiği sonuç ile gerçekleştirilmesi gereken arasındaki uyumu sağlamak için sistemine yöneliktir. Bundan dolayı etkinlik daha çok rakamlarla ifade edilemeyen girdiler ve çıktıları esas alan hizmetleri de değerlendirilmesinde kullanılır (SARIKAYA, 2008, s. 26).

Farklı bir tanıma göre etkinlik ise meydana gelen faaliyetin amacına uygunluk göstergesi olmasının yanında taraflar açısından en üst seviyenin hedeflenmesi diğeri bir deyişle yanlıların ortadan kalkması ve maliyetlerin düşürülmesiyle alakalıdır (IŞIK, DEMİR, 2012, s. 147-169).

İletme açısından etkinlik kavramına bakacak olursak etkinlik; işçilik, hammadde, malzeme ve diğer girdilerin iletme içinde saptanan amaçlar doğrultusunda ne denli etkin ya da yeterli kullanıldığını gösteren bir değerlendirme kriteridir. Etkinlik, bir işletmenin üretim faktörleri ya da üretimin kendisi için önceden saptadığı programın gerçekleştirilme derecesini gösterir. Diğer bir deyişle gerçekleştirilen performans, önceden saptanan standart performans ile karılaştırıldığında gerçekleştirilen performansın standart performansa ne ölçüde yaklaşıp yaklaşmadığını gösterir (Etkinlik, 2014).

Teknik açıdan etkinlik ise; girdilerden elde edilen yararlı çıktıdır. Aynı zamanda teknik etkinlik, çıktı/girdi oranını tanımlaması nedeniyle bir verimlilik göstergesi özelliği taşımaktadır (YÜKÇÜ, ATANAN, 2009, s. 1-13). Sonuç olarak kısa ve genel bir tanımla etkinlik ideal seviyelere ulaşma oranı olarak tanımlanabilir(TUTULMAZ, AHN, 2014, s. 49-73).

2.5.2 Verimlilik

Akademik alanda girdi başına çıktı miktarını gösteren teknik bir terim olmasının yanında verimlilik, günlük yaşamda konuşulan diline de girmiş bir sözcüktür. Bundan dolayı kavram, akademik anlamda ele alındığında farklı şekillerde ortaya çıkabilmekte ve karmaşık bir yapıya sebep olabilmektedir. Bu durum,

verimliliğin kelime olarak bilinen ilk kullanımında göze çarpmaktadır. Öyle ki “verimlilik” literatürde ilk defa Geogius Agricola’nın 16. yüzyılın ortalarında yayımlanan “De Re Metallica” adlı eserinde kullanılmıştır. Agricola, Merkantilist Dönem’de de erli madene verilen önemi yansıtabilecek şekilde, “madenin yer altından çıkarılması yöntemlerini, çıkan cevherin zenginleştirilerek nasıl kullanıma elverişli hale getirileceğini araştırırken verimliliği şu yöntemler artırır” diyerek verimlilikten bugün anlaşılan şekilde ilk bahseden bilim insanı olmuştur. Merkantilist Dönem’de bir tanımın yapılmış olması kavramın Merkantilist Öretisi’ne veya mineraloji bilimine ait olduğunu yanlışlığına yol açmamalıdır. Zira kavramın asıl anlamını kazandıran üretim tarzı kapitalizmdir. Benzer şekilde Fourastié kavramını Agricola’dan sonra, Fizyokratların 18. yüzyıldaki çalışmaları ile açık bir anlam kazanmaya başladığını görmekteyiz. Daha sonra 1883’te Le Litre, üretkenliği Fizyokratların kullanımına benzer olarak “üretim hassası” şeklinde tarif etmiştir. Bu tanıma, de erlendirmelerinde kapitalist üretim tarzını temel alan Klasik Öretisi’nde de sıklıkla rastlanmaktadır (MANZAK, 2015).

Verimlilik kavramı, tanım açısından birçok farklılık göstermektedir. Basit bir şekilde belirtilecek olursa verimlilik, eldeki kaynaklardan ne derece iyi yararlanıldığına işaret etmektedir. Diğer yandan verimlilik, unsurları bakımından ifade edilecek olursa, farklı bir tanım ile karışılmaktadır. Buna göre verimliliği saat başına hasıla olarak nitelenen verimlilik, “işçiden, verimden ve makine ve teçhizatın bir saat zarfında elde edilen verimlerin toplamı” olmaktadır. Fakat bu tanımlar, farklılıkları çözmektedir. Bu farklılıklar, verimliliğin hem ekonomideki birçok de erimin tesiri altına girebilmesi hem de aynı zamanda bu de erimlerin kaynağı olmasından ileri gelen bir “sentez” de erim niteliğinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı, verimliliğe etki eden unsurların çeşitliliği arz etmesi sebebiyle, verimliliğin hesaplanması son derece güç ve hatta birçok zaman imkansız olmaktadır. Bunu biraz daha genellersek, toplumdaki örf ve adetler, ideolojiler, ahlaki de erler, iklim şartları, coğrafi durum, hammadde kaynakları, ekonomi ve üretimin organizasyon biçimi, teknik ilerleme, ekonomik faaliyete katılanların sayısı, vasfı, çalışma hızları vb. birçok ekonomik, sosyal ve kültürel etkiler, verimliliğin tespitinde zorluklara yol açmaktadır. Bütün bu durumlardan dolayı, verimlilik kavramını tam ve net olarak

tanımlamak, hiç de kolay değildir. Bu nedenle, çeşitli verimlilik kavram ve türleri ortaya çıkmıştır (TAÇI, 2011, s. 177-199).

Verimlilik genellikle “geni” ve “dar” anlamda olmak üzere iki biçimde tanımlanmaktadır.

Geni anlamda verimlilik; geni anlamda verimlilik ekonomik amaçlara ulaşmada araçların duyarlılık ve etkinliğini ölçen soyut bir kavram anlamına taşınmaktadır (TAR, 2012, s. 9).

Dar anlamda verimlilik; dar anlamda verimlilik denildiğinde ise daha çok işletmeler düzeyinde ele alınmakta ve “girdi-çıkış oranı” şeklinde ifade edilmektedir. Bu açıdan verimlilik, teknik açıdan verimlilik ile aynı anlamı getirmekte ve üretim miktarı ile üretim faktörleri miktarı arasındaki fiziksel ilişkiyi ortaya koymaktadır (TAÇI, 2011, s. 177-199)

Diğer bir verimlilik tanımında dar, geni ve genel anlamda olmak üzere üç anlamda tanımlanabilir. Dar anlamda verimlilik; işletmede üretime katılan bir faktör biriminde en üretim faktör miktarının ölçülmesi ve dönemler itibarıyla bu rakamların karşılaştırılması demektir. Geni anlamda verimlilik; üretim araçlarının ekonomik etkinliklerinin bir bütün olarak ölçülmesi demektir. Genel anlamda verimlilik ise, işletmenin belirli bir süreç içerisinde elde ettiği çıktılar ile bu süreçte tükettiği olanaklar arasındaki ilişkidir (DEMİR, 2011, s. 47).

Japon Verimlilik Merkezi tarafından benimsenen çok geniş kapsamlı bir tanımlamaya göre verimlilik, “doğru olan işleri doğru biçimde ve ekonomik çalımayla gerçekleştirmeyi hedefleyen akılcı bir yaklaşım biçimidir. Japonlara göre verimlilik, gelişmiş bir düğünce ya da var olan her şeyde, özellikle de insanda sürekli gelişmeyi hedefleyen bir düğüncedir. Bugün düğünden iyi, yarın bugünden iyi olmalıdır,” inancındır (HACİTAHROLU, 2012, s. 846-875).

Bir başka tanımda verimlilik, işletmenin veya bir örgütün mal ve hizmet üretirken kaynaklarını ne kadar iyi kullandığını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Kaynakları kullanmanın optimum düzeyini bulmak için, kullanılan kaynaklar ile satılan ürünler arasında oransal bir ilişkinin kurulması gerekir. te

verimlilik kısaca çıktılar ile bunların üretiminde kullanılan üretim faktörleri arasındaki oransal bir ilişkidir (ARSLAN A. , 2002, s. 1-13).

Ekonomiye göre verimlilik bir programda kullanılan girdi çıktı ilişkisidir. Verimlilikle ilgili bu girdi çıktı ilişkisinde genellikle programın sonuçları ve etkileri dikkate alınmaz. Bir buğday tanesi (girdi) ile 15 buğday tanesi (çıkıtı) elde edilmiş ise verimlilik 15'tir. Aynı şekilde bir hektar (girdi) üretim düzeyini 5 birim artırmış ise verimlilik 5'tir. Kaldırım yapma işinde bir hektar günde 12 metrekare kaldırım tahtı döşeyebiliyorsa verimliliği 12'dir. Verimlilik ölçüsü kamu kesiminde daha çok girdilerle elde edilen çıktılar arasında ilişki kurmaya çalışılır. Örneğin; eğitimde eğitim maliyetinin mezun sayısına oranı, günlük polis devriye saatleri ile maliyet karlılığı verimlilik ölçüleri olarak değerlendirilmektedir (DEMİR, 2011, s. 48).

Kısaca özetlemek gerekirse verimlilik; çıktılar ile girdiler arasındaki ilişkiyi ifade eder. Mal, hizmet ve diğer değerler ile bu mal ve hizmetlerin elde edilmesi için kullanılan kaynaklar arasındaki ilişkiyi gösterir. Verimli bir faaliyet arzulanan kalitedeki çıktının en az girdi ile en fazla çıktının sağlanmasını ifade eder (SARIKAYA, 2008, s. 27).

2.5.3 Etkinlik- Verimlilik ilişkisi

Etkinlik ve verimlilik kavramları ilk zamanlarda eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu iki kavramın birbirinden ayrılması birçok sorunla karşılaşılmasına sebep olmuştur. Bir örgütün etkinliğinin verimliliğine bakılarak belirlenmesinin temelinde bulunan düşünce, örgütlerin mal ya da hizmet ortaya koyma haricinde başka bir amacının olmadığı düşüncesiydi. Lakin örgütler açık sistemler oldukları ve bunun yanında çevreleriyle sürekli etkileşim halinde oldukları için düşünürler kavramı sınırlı hale getiren bu bakımdan ayrılması ve etkinliği sistem düzeyindeki ölçütlere göre ve verimlilikten farklı bir kavram olarak tanımlamayı mecburi hale getirmiştir. Bu kavramların ayrı ayrı tasnif edilmesi etkinliği verimlilikten farklı, aynı zamanda verimliliği de kapsayan bir 'etkinlik' kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Etkinlik ve verimlilik kavramının birbirinden ayrılmasının bir diğer nedeni ise, karlı amaç edinmeyen çeşitli kamu ve özel kuruluşlarda verimliliğinin ölçülmemesidir. Bu nedenden dolayı verimliliği bir ölçüt

olarak varsayan ve verimlilikten daha geni bir kavram olan “etkinlik” kavramı ortaya çıkmı tır (EK C , YILMAZ, 2002, s. 35-36).

. Bir i letmenin performansını gerçekten de erlendirebilmek için i letmenin durumunun etkinlik ve verimlilik açısından ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Bunun nedeni ise bu kavramlar ço u kez birbirlerinin yerine kullanılmasına ra men önemli farklılıklara sahip olmasıdır. Bu farklılıklar unlardır;

1- Etkinlik kavramı verimlilik kavramından daha geni bir anlam ve içeri e sahiptir.

2- Verimlilik sadece kamu hizmetlerinin niceliksel birimler cinsinden ölçülebildi i yerlerde faydalı olurken, buna kar ın etkinlik bütün kamu hizmetleri için söz konusudur.

3- Etkinlik bir kamu hizmet biriminin çıktılarını mümkün olan ekonomik ve siyasal bütün yollardan azamile tirmeye çalı rken, verimlilik etkinli in ba lıca ö elerinden sadece birisi olarak çıktılarını maksimizasyonunu etkinlikle birlikte sa lamayı amaçlamaktadır (ARSLAN A. , 2002, s. 1-13).

2.6 Yerel Yönetimlerde Etkinlik ve Verimlilik

2.6.1 Yerel yönetimlerde etkinlik

Yerel yönetimlerin geçmi ten günümüze demokrasi için olmazsa olmaz kurumlardan oldu u aynı zamanda bu kurumların demokrasinin be i i olarak görüldü ü açık ve nettir. Bununla beraber yerel yönetimler gittikçe etkin kurumlar olması yönünde en azından telkinlere muhatap olmaktadır. Yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin daha fazla amaç ve hedeflerini gerçekle tirecekleri, di er kurum ve kurulu larla rekabet edece ini daha da önemlisi belediyecili in sürdürülebilir olması için etkinlik ön planda tutulması gerekti i gündeme getirilmektedir. Özellikle küçük yerle im yerlerinin bu de erleri daha iyi yansıtaca ı belirtilir. Bu yüzden etkinlik kavramı kamu yönetimi için önemi daha da artmakta ve sıklıkla kamunun etkin i lemesi gere i üzerinde durulmaktayken, aynı ekilde bunun da yerel yönetimlere yansıtılması kaçınılmaz olmaktadır (KESG N, 2015, s. 158-173).

Bir toplumda merkezi yönetim olarak devletin var olmasının nedeni en geniş anlamıyla, halkı yönetmek, yönlendirmek ve toplumun ortak ihtiyaçlarını temin etmektir. Yerel halk, yerel yönetimlerden de aynı beklenti içerisinde. Diğer bir deyişle yerel halk ilk olarak yerel yönetimlerin kendisine etkin ve verimli hizmet vermesini ister. Burada bahsedilen etkinlik, toplumsal yaşamın devamı ve düzenliliği için ihtiyaç duyulan ve beklenen hizmetlerin en iyi biçimde verilmesidir. Örnek gösterecek olunursa, yerel halkın sağlıklı bir yaşam alanında hayatlarını sürdürebilmeleri için yaşadıkları alanın temizliğin sağlanması önemli bir ihtiyaçtır. Yerel yönetimler öncelikli ihtiyaç doğrultusundaki bu hizmetin yerine başka bir hizmete öncelik vermesi, hizmette etkinlik olmadığını gösterir. Bu konuda etkinlik için söyleyebilecek ölçüt, hizmetin hedeflenen kitleye ulaşması ve en uygun faydayı sağlanması olmaktadır (NERGİZ, 2008, s. 20-25).

Yerel yönetimlerde etkinlik, sosyal adaletin sağlanması ve tarafsızlık koşullarını idare eden yöneticilerin görevlerini yerine getirebilecek seviyede gelir kaynaklarına sahip olması ile sağlanabilir. Genel arzulanan, yerel yönetimlerin sorumluluk alanlarında etkin, verimli ve özerk kuruluşlar haline getirilmesi yönündedir. 1961 ve 1982 anayasalarında olduğu gibi “*yerel yönetimlere görevleriyle orantılı gelir kaynağı sağlanır.*” hükmüne yer vermesine rağmen günümüze kadar gelinen nokta istenilen duruma gelmemiştir (URHAN, 2008, s. 85-102).

Yerel yönetimlerde etkinlik sürekli gelişen dünyada kamu yönetiminin temel unsurlarından birisi olmasıyla birlikte ülkemizde de etkinliğe dayalı yönetim anlayışı özellikle yerel yönetimlerde uygulanmaya çalışılmaktadır. İçişleri Bakanlığı Mahalli idareler Genel Müdürlüğü 2002 yılında belediyelerde performans ölçümü projesi (BEPER) adıyla bir proje hayata geçirmiştir. Bu projenin kapsamına bakılacak olunursa, nüfusu 100,000 ve üzerinde olan 129 belediyeden oluşmuştur. BEPER projesi ile proje kapsamındaki belediyelerin 2002, 2003 ve 2004 yılları kapsamındaki veriler toplanarak performansları ölçülmüştür. Bu projede; belediyelerin sundukları mal ve hizmetlerin kalitesini artırmak; etkin ve verimli bir hizmet anlayışını yerleştirmek; karar vericilere ve vatandaşlara objektif verilere

dayanarak değerlendirme yapma imkanı, demokratik katılım ve şeffaflığı sağlamak, hesap sorma hesap verme mekanizmalarını güçlendirmek; yerel yönetimlerin kendi bünyeleri içinde “izleme-geliştirme” modelinin kurulmasına örnek teşkil etmek, belediyelerin sundukları mal ve hizmetler için temel performans kriterleri oluşturularak ulusal performans göstergelerini belirlemek ve belediyeler arasında karşılaştırmalar yapmayı mümkün kılacak bir model geliştirmek amaçlanmıştır (LKAY, DOĞAN, 2009, s. 191-218).

Sonuç olarak yerel yönetimlerin temel amaçları, sundukları yatırım ve hizmetlerle yerel halkın yaşam kalitesini ve sunulan yatırım ve hizmetlere olan memnuniyeti artırmak olan yönetimler, sahip oldukları kaynaklarını etkin ve verimli kullanma mecburiyetindedirler. Yönetimlerin kaynakları etkin ve verimli kullanma amacı, ekonomik açıdan iki ana temele dayanır. Bunlardan ilki, yerel yönetim hizmetlerini finanse edebilecek yeterli kaynak bulmak, yani ulusal gelirden yerel yönetimler için yeterli kadar pay ayrılmasını sağlamak. İkincisi ise, elde edilen kaynakları en etkin şekilde ve yerel halkın yararına kullanabilmeyi sağlamaktır.(KAYGISIZ, GÖRGNER, 2011, s. 309-342).

2.6.1.1 Yerel Yönetimlerde Etkinliğin Artırılması

Kamu harcamalarında etkinliğin artırılması aynı zamanda yerel yönetim kamu kurumları açısından önemli bir husustur. Etkinliğin artırılmasında faydalanılan konular etkinliği kontrol altına alarak daha rasyonel kılan etkinlik denetimi ve eldeki mevcut verilerle bir sonuca götüren etkinlik ölçümüdür. Etkinlik ölçümü fayda/maliyet ve maliyet-etkinlik analizleriyle yapılmaktadır.

2.6.1.2 Etkinlik Denetimi

Etkinlik denetimi incelemelerine geçmeden önce, denetim kavramı ve tanımı üzerinde durulmasında yarar vardır.

Denetim kavramı oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Denetim, iktisadi faaliyet ve işlemlerin daha önceden hedeflediği ölçütlere ulaşma derecesini incelemek ve sonuçları gereken yerlere iletmek üzere tarafsızca inceleyen, delil toplayan ve sonuçları değerlendirerek rapor halinde hazırlayan sistematik bir süreçtir.

Kamu hizmetlerinin sundu u e itim, sa lık ve savunma gibi pek çok alanda denetim söz konusu olmaktadır. Bu denetim faaliyetleri de genellikle hedeflere göre de i mektedir. Yani mali denetim, siyasal denetim, performans denetim gibi yönlerden farklı farklı ele alınmaktadır (YAMAN, 2008, s. 1-18).

Etkinlik denetimine iki ayrı açıdan bakılabilir. Bunlardan birincisi sonuçlara yönelik, ikincisi ise bir amaca ula mak için takip edilen yol ve yöneme yöneliktir. Etkinlik ölçümü alanındaki sonuçlara yönelik bir denetim, kurum içinde etkinlik ölçümünün ve raporlanmasının önemli oldu u belirli programların saptanması ile ba lar. Bu yakla ımda, etkinlik ölçümlerinin, bunların raporlanmasının ve kullanımlarının kalitesi tespit edilerek incelenir ve daha sonra bu ölçümlerin ilk de erlendirmesine geçilir. Denetçi, özelli i olan programları seçerek ve bunların etkinlik ölçümlerini denetleyerek, gerekli gördü ü durumlarda kurumların yeterli prosedürlere sahip olup olmadı ını anlamasını sa layan ön gözlemler yapabilir. Ölçümlemeye ili kin problemlerin nedenleri, gerekli görülen durumlarda, ölçüm faaliyetlerinin yönetim prosedürlerine kadar izlenir (T.C.Sayı tay, 1997).

Etkinlik denetimi uygulanmasında öncelikle belirlenen hedefin denetlenmesi, ardından belirlenmi hedefin uygulanması için hazırlanan plan ve bütçenin denetlenmesi ile ba lar. Bilindi i gibi, bir i te öncelikle hedefler iyi seçilmezse sa lıklı bir sonuca ula ılamaz. Bunları sırasıyla çalı maların e güdümü ve personel düzeninin denetimleri takip eder. Personelin deneyimli olması ve bir i yerinde takım ruhu olması da i in verimini etkileyen unsurlardır. E er bir i letmede, ister kamu, ister özel olsun, takım ruhu olu mamı sa verim almak zordur. Bu denetimlerden sonra sırasıyla maliyet unsurları, üretim yöntemleri ve ürün ölçümleri yapılabildi i gibi, etkinlik denetimine direkt bu unsurlardan da ba lanabilir. Bu yöntem süreçten çok do rudan sonuca yönelme metodudur. Bunun yanında etkinlik denetimi bir iç denetim ekli olarak muhasebe ve örgüt ve yönetim incelemeleri denetimi olarak do rudan i letmenin iç faaliyetlerini kontrol edebilir (DEM R, 2011, s. 41).

2.6.1.3 Etkinlik Ölçümü

Etkinlik ile ilgili yapılan çalı malar, insan eme inin kar ılı ı olarak alaca ı çıktının en yüksek seviyede olacak ekilde yapılan çalı malara kadar uzanır.

Ölçümler ile birçok model ortaya konulmasına rağmen, etkinlik ölçümü ile alakalı ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır (ÖZDEVECİ OĞLU, 1999, s. 1).

Genel olarak etkinliğin ölçümü ile ilgili en ideal ölçümlerden olan fayda/maliyet ve maliyet-etkinlik analizleri kullanılmaktadır.

2.6.1.3.1 Fayda/Maliyet Analizi

Fayda maliyet analizi, çeşitli yatırım alternatifleri arasında ekonomik açıdan getirisi en yüksek olanı belirlemek için, yatırımların gerektirdiği tüm maliyetlerin ve sağlayacakları tüm faydaların parasal değerlerle ifade edilip sistematik olarak karşılaştırılması ve aralarından en optimal olanın tercih edilmesi olarak tanımlanabilir. Fayda maliyet analizinin temeli 19. Yüzyıla kadar dayanmaktadır ve bu konudaki ilk katkı kamu yatırımlarının sosyal faydasını ölçmeyi hedef edinmiş olan Fransız mühendis ve iktisatçı olan J. Dupuit(1844) tarafından yapılmıştır (AKALIN, 1981, s. 114). Daha sonraları konuyla ilgili katkıların oluşturulmasında 19. yy. Fransız ekonomistlerinin, biraz daha ileri boyutta özellikle sosyal gelişme boyutunda ele alınma konusunda İtalyan sosyal bilimcilerinin özellikle V. Pareto'nun ve 1940'lar da N. Kaldor ve Sir John Hicks'in katkıları yadsınamaz. Fayda maliyet analizi terimi başlangıçta kısıtlı olarak sadece doğal kaynak projeleri ile birlikte ifade edilirken, daha sonraları başka alanlardaki fayda ve maliyetlerin parasallaştırılabildiği tüm kamu ve özel sektör yatırımları için kullanılabilir hale gelmiştir (ATAF, 2014, s. 107-123).

Fayda/Maliyet analizi uzun yıllar boyunca işletmelerde verimlilik ölçmek için kullanılan bir yöntemdir. Bir projenin yatırım dönemi ve ekonomik ömrü boyunca sağlayacağı faydalar ile ortaya çıkacak maliyetlerin ölçülmesi ve belli bir referans yılı indirgenerek karşılaştırılması işlemidir. Bir projenin net ekonomik değerini hesaplamamızı sağlayan analitik işlemlerdir. Fayda ve maliyetin parasal olarak hesaplanıp değerlendirildiği bir analiz türüdür. Hangi yatırım kararı daha çok fayda sağlıyor sorusuna cevap aranmaktadır. Temel mikro-ekonomik modeller üzerine kurulu rasyonel kararlar geliştirebilmemiz için prosedür oluşturmamızı sağlayan bir yöntemdir. Bu analizle geliştirilen yatırımların maliyetlerini ve faydalarını maddi olarak hesaplarız. Amacımız maliyetimizi minimize etmek fayda getirisini

maksimize etmek, ya da mevcut kaynaklarla en fazla getiriye ulaşmaktır (Endüstri Mühendisliği, 2012).

2.6.1.3.2 Maliyet-Etkinlik Analizi

Maliyet-etkinlik analizi, yapılan harcamalar ile gerçekleştirilen çıktılar arasında ilişki kurmaktadır. Maliyet-etkinlik değerlendirilmesi program veya devlet faaliyetlerinin maliyeti ile istenen sonuçlara ne ölçüde ulaşıldığıyla istenen sonuçlara en az maliyetlerle ulaşılması için ne gibi müdahaleler yapılması gerektiğini ele almaktadır. Etki değerlendirilmesinden en önemli farkı, yapılan faaliyetlerin etki ve sonuçlarını değerlendirirken aynı zamanda maliyet hakkındaki bilgileri de dikkate alınmasıdır (DEMİR, 2011, s. 45).

Maliyet-etkililik analizi iki alternatifin ortak tek sonucu olduğunda ancak bu sonuca ulaşma yöntemlerinin farklılık göstermesi durumunda kullanılır ve bu özelliği ile maliyet fayda ve maliyet yararlanım analizlerinden ayrılır. Ayrıca maliyet fayda analizinden farklı olarak, maliyet etkinliği bir müdahalenin “kendisini” yapmaya değer olup olmadığının analizi değil, müdahalenin yapılması gerektiğini ancak bunun hangi alternatifle yapılması gerektiğinin analizidir. Bir başka ifadeyle, bu tekniği kullanan bir karar verici, söz konusu sağlık müdahalesinin yapılması gerektiğini ve buna kaynak ayrılması gerektiğini kabul etmiş ancak bu müdahale içindeki alternatif yöntemler arasında karar verme durumundadır. Elde edilen bulgular sonuç başına maliyet olarak ifade edildiğinden maliyet fayda analizinden farklı olarak sonuç başına parasal değerlerine dönüştürülemez (ÖZGEN, TATAR, 2007, s. 110-137).

2.6.2 Yerel Yönetimlerde Verimlilik

Verimlilikte kar önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel yönetimlerde karın esas amaç dışında kalması nedeniyle, kamu hizmetlerinde verimlilikte kar unsuru bir ölçüt olarak kullanılmamaktadır. Diğer bir deyişle, devlet faaliyetlerinin toplum için ürettiği hizmetlerin faydası para ile ölçülemez. Verimlilik esas itibarıyla, yapılan faaliyetin girdi ve çıktılarının sayısal olarak ölçülebildiği, yani maliyetlerin ve sonuçların (faydaların) parasal olarak ifade edilebildiği durumlarda söz konusu olan bir kavramdır. Bir faaliyetin ‘verimli’ sayılabilmesi için;

- Aynı girdi ile daha fazla çıktı sağlanması,
- Aynı çıktının daha az girdi ile elde edilmesi,
- Çıktının girdi artısından daha yüksek düzeyde artırılması gerekir

Yerel yönetimde verimlilikten genel olarak, kamu kaynaklarının israf edilmemesi ve yerinde kullanılmasını, aynı ödenekle daha fazla kişiye veya alana hizmet verilmesi veya aynı hizmetin daha düşük ödenekle sunulmasını anlamak gerekir (ARSLAN A. , 2002, s. 1-13).

Yerel yönetimlerde verimlilik, ekonomik ve sosyal kayıpların en düşük düzeyde gerçekleştirilmesine bağlı olarak ortaya çıkar ve toplumsal uyumsuzlukların, çatışmaların, kayıpların en düşük düzeylerinde gerçekleştirilmesidir. Yerel yönetimlerin başarısı kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına, demokratik yönetim felsefesinin ve kavramlarının doğru algılanmasına ve demokratik yönetim ilkelerinin yerinde uygulamalarına bağlıdır. Özellikle kaynakların yansız kullanılması yerel yönetimlerin başarısını artırır. Bunun gerçekleştirilmesi için yatırımların ve planlamanın ülke ve yerel yerleşim gelir düzeyine, altyapısına ve bütçe koşullarına uygun olması gerekir. Bu doğrultuda yerel yönetim sorunları mevcut olanaklar ve yöntemlerle çözümlenebilecek biçimde ele alınması ve amaçların somut olması anlayışdır diye tanımlanabilir (ER, 2013).

Gün geçtikçe yönetimler, verimliliği artırma konusunda daha hassas davranmaktadır. Yönetim verimliliğinin artırma konusunda ise iki yöntem vardır. Birinci yöntem, yerel yönetim verimliliğini önleyen etkenlerin ortadan kaldırılması, ikinci yöntem ise yerel yönetim verimliliğini artırmak üzere yapılacak düzenlemelerdir.

Yerel yönetimlerde verimliliği artırmak üzere uygulanması gerekenlerin başında personel reformu gelmektedir. Kamu görevlileri bilirimler arasından seçilmeli ve en verimli olacakları yerlerde çalışmaları sağlanmalıdır. Personel yönetimine gereken özen ve önemin verilmesi yerel yönetimin verimliliğini artırır. Yerel yönetim verimliliğini artırmak üzere alınabilecek diğer önemli tedbir idari reform yapmaktır. İdari reformla kastedilen yerel yönetim hizmetlerinin merkezi devletle mahalli idareler arasında dağılımının gözden geçirilmesi ve her idari kurulu

içindeki hizmetlerin yapılarına en uygun gelen hizmet birimlerine aktarılmasıdır. Yerel yönetim çalışanlarını politik baskının dışında tutması kamu görevlilerinde vatandaşlara daha iyi hizmet sunma bilincini oluşturur. Darenin tarafsızlığı yerel yönetiminin verimlilik sağlamasında etkili olacaktır (DEMİR, 2011, s. 46).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERZİNCAN BELEDİYESİ HİZMETLERİNİN ETKİNLİK VE VERİMLİLİK ARASTIRMASI

Bu bölümde öncelikle araştırma yapılan bölgenin adının kaynağı, tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı ve genel ekonomik durumu üzerinde kısaca durulmuştur. Ardından belediye hizmetlerinin etkinlik ve verimliliğine yönelik olarak, Erzurum ili sınırları içerisinde yaşayan bireyler üzerinde bir anket uygulanmış ve elde edilen bulgular değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

3.1 Erzurum ilinin Genel Tanımı

3.1.1 Adının Kaynağı

Erzurum'un kuruluş tarihi çok eski zamanlara dayandığı için kesin bir tarih vermek mümkün değildir. Yörenin bilinen en eski adı Asurlar zamanındaki Zuhma (Suhma)'dır. Erzurum adının kaynağı kesin olmamakla birlikte Eriza'dan geldiği tahmin edilmektedir. Eriza adı Selçuklu Devleti tarafından Erzurum olarak kullanılmış, ilerleyen yıllarda ise Erzurum Erzurum olarak değişmiştir. Ayrıca Erzurum'un adı bir rivayete göre eski çağlardaki "Azzi" bölgelerinden dolayı Aziriz olarak anılmaktaydı. Selçuklu Devleti Aziriz adına çok sıcak bakmayarak bu adın yerine "rahmet ya arsa can Aziriz can, rahmet ya mazsa yan Aziriz yan" şeklinde bir tekerlemenin var olması ve bu tekerlemenin Aziriz sözcüğü zamanla değişerek, Erzurum şeklini almıştır. Yani Erzurum adı bu sözcükten türemiştir (Erzurum Belgeliği).

3.1.2 Tarihi

Erzurum'un tarihine bakıldığında temellerinin Hititlere dayandığı görülmektedir. Çok önemli bir stratejik konuma sahip olan ve Asya ile Avrupa'yı birleştiren yollar üzerinde kurulmuş olması sebebiyle birçok istilaya maruz kalmıştır. Sırayla bölgeye Urartular, Medler, Persler, Makedonyalılar ve Romalılar hakim olmuşlardır. Roma İmparatorluğu'nun M.S 395 yılında ikiye bölünmesiyle Anadolu'nun diğer bölgelerinde olduğu gibi bu bölgede Doğu Roma'nın payına

dü mü tür. Erzincan daha sonraki yıllarda Sasanilerle Romalılar arasında el de i tirmi tir. Hazret-i Osman devrinde Habib bin Mesleme H. 655 senesinde Erzincan'ı fethederek bölgenin tamamının Müslümanların idaresine girmesini sa lamı tır.

Anadolu Fatihî Kutalmı o lu Süleyman ah, 1071 yılında Malazgirt zaferi ile Anadolu'nun kapılarını Türklere açtıktan sonra komutanlarından Mengüç Beyi Erzincan'ın fethi için görevlendirmi tir. Mengüç Bey bu görevi hakkı ile yerine getirerek Erzincan'ı fethetti. Mengüço ulları bu fetihden sonra uzun süre bu bölgeye hakim oldu. Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubad Mengüço ullarının Erzincan'daki hakimiyetine son vererek Konya'ya ba lı bir vilayet haline getirdi.

13. Asrın sonlarına do ru Anadolu, Mo ol ve lhanlıların istilasına u radı. Selçuklular ve lhanlılar tarih sayfalarından silinmeye ba layınca bu bölge ilk olarak Celayirlilerin daha sonra ise Eratnao ullarının hakimiyeti altına girdi. Eratnao ullarından Barak Bey ve Mutahharten Bey Erzincan'ı 14. Asrın ortalarına kadar yönettiler. 1401 yılında Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid bu bölgeyi ele geçirdi. Bunun üzerine Erzincan'ın yönetiminde söz sahibi olan Mutahharten Bey Timur'a sı ınınca 1402 yılında gerçekleşen Ankara sava ının nedenlerinden birini meydana getirdi. Zaman sonra Timur Han Anadolu'dan çekilince Sultan Yıldırım Bayezid'in o lu Çelebi Sultan Mehmed, yeniden kaybetti i bu bölgeyi geri aldı. Fakat Timur'a ba lı Akkoyunlular Erzincan'a sahip çıktılar. Bunun üzerine Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)'in övgüsüne mazhar olan Fatih Sultan Mehmed Han Erzincan'a sahip çıkan Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasanı Tercan yakınlarında Otlukbeli mevkinde Otlukbeli zaferi ile yenerek Erzincan ve civarının hakimiyetini ele aldı. Akkoyunlu devletini yıkan ran Safevileri, Erzincan ve civarı için Osmanlı mparatorlu u ile mücadele içine girmi tir. 1514 yılında Yavuz Sultan Selim Han, çaldıran zaferi ile bu bölgeyi Osmanlı imparatorlu u topraklarına kattı. Osmanlı imparatorlu u idaresinde Erzincan, Erzurum beylerbeyli inin 12 sanca ından birinin merkezi haline geldi. Eski ismi ile E in (Kemaliye) Sivas beylerbeyli ine, Kemah ise ilk olarak Diyar-ı Bekr sonra ise Erzurum beylerbeyli ine ba landı. Erzincan Tanzimat döneminden sonrada Erzurum

beylerbeyli inin 4 sanca ından biri oldu. 1877-1878 yıllarında meydana gelen Türk-Rus sava ından sonra Ruslar, Erzurum ve Kars'ı i gal edince 4. ordu merkezi Erzincan'a ta ındı. 24 Temmuz 1916 ile 24 ubat 1918'e kadar bir sene yedi ay üç gün Rus i galinde kalan Erzincan bu i galden sonra ermeni çeteleri yüzünden çok büyük zararlar görmü tür. 36 ve 28. Tümenlerin savundu u Kemah'ta Rus i gali söz konusu olmamı tır. Cumhuriyete geçi le birlikte tüm sancaklar Vilayet yani il olunca Erzincan'da vilayet oldu (Co rafya Dünyası).

3.1.3 Co rafi Konum

Erzincan ili Do u Anadolu Bölgesinin Kuzey Batısında, yukarı Fırat havzasında yer almaktadır. lin do usunda Erzurum, batısında Sivas, güneyinde Tunceli, güneydo usunda Bingöl, Güneybatısında Elazı , Malatya kuzeyinde Gümü hane, Bayburt ve Kuzeybatıda ise Giresun illeri yer almaktadır. Yüzölçümü 11.903 km², il merkezinin rakımı ise 1.218 metredir.

Erzincan; Çayırılı, liç, Kemah, Kemaliye, Otlukbeli, Refahiye, Tercan ve Üzümlü olmak üzere sekiz ilçeye sahiptir.

Erzincan birinci derecede deprem ku a ı üzerinde yer almaktadır. 1939 depremi ya andıktan sonra ehir merkezi bugünkü yerinde yeniden in a edilmi tir. En son ya anan büyük deprem ise 13 Mart 1992 tarihinde rihter ölçe ine göre 6.8 iddetinde meydana gelmi tir. Bu depremde 657 ki i hayatını kaybetmi tir.

ehir genellikle da lar ve platolarla kaplıdır. Da lar çe itli yönlerde, belli bir sıra içerisinde uzanmaktadır. Güneybatısında Munzur Da ları, Kuzeybatısında ise Refahiye Da ları l sınırlarına girmektedir. Do udan gelip Batıya kadar uzanan Karasu ırma ı ile Kop Da ları, Erzincan'ı derinlemesine bölmektedir. Da lar il topraklarının yakla ık % 60'ını kapsamaktadır. Esence (Ke i) Da ları, ilin en yüksek noktasını (3.549 m.) meydana getirmektedir. Esence Da ının dı ında ilin etrafında Köhnem Da ı, Sipikör Da ı, Mayram Da ı, Kop Da ı, Mülpet Da ı, Munzur Da ları, Kazankaya Da ı, Ergan Da ı, Dumanlı Da ları ve Co an Da ları yer almaktadır (T.C. Erzincan Valili i).

Erzincan ilinin toplam alanının, 1/20'si yaylalardan oluşmaktadır. Güneyde Munzur dağlarının üzerinde, özellikle Koşan Dağı yöresinde yer alan yaylalar, seyrek ve kısa otlarla kaplıdır. Yer yer meşeliklere de rastlanmaktadır. Erzurum-Erzincan-Bingöl sınırında bulunan Cemal Dağlarının, Erzincan'da kalan uzantıları üzerinde ise verimli yaylalar bulunmaktadır. Bu yaylalar arasında önemli olanları Çimen, Melan, ve Sarıçiçek Yaylalarıdır bu yaylalar oldukça zengin bir bitki örtüsüne de sahiptir.

Fırat Irmağı ilin en büyük ve en önemli akarsuyu olma özelliğini taşımaktadır. Fırat Irmağı sulama, enerji ve su sporları amaçlarıyla da kullanılmaktadır. Tercan Ovalarında Fırat'a, kuzeybatıda Keçi Dağlarından çıkan, Çayırık Dere ile güneydoğuda Tuzla Suyu katılır. Tercan Ovasında suların birleştiği yerden itibaren Fırat'ın en büyük kolu karasu adını almaktadır.

Fırat Irmağı, Erzincan Ovasından sonra, Bağıtağ'a kadar derin bir yatak içerisinde akmaktadır. Fırat Nehri Kemaliye ilçesindeki Kadıgözü Suyu ile Miran Suyunu aldıktan sonra, ilçenin güneydoğusunda Bağıpınar yakınlarında Keban Barajı ile Elazığ il sınırına girmektedir. Refahiye ilçesinden çıkan sular doğudaki tüm suları bünyesinde toplamaktadır. Bölgedeki bütün akarsular kısa boylu sel karakteri taşıyan dere ve çaylardan oluşmaktadır.

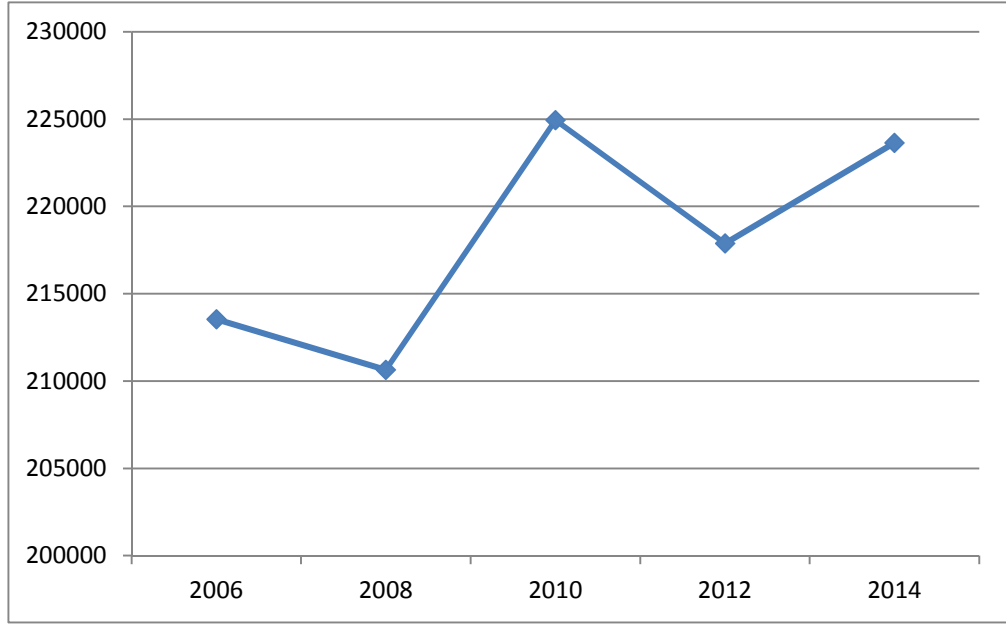
Erzincan il merkezi sınırlarının içerisinde Çayırılı ilçesinde Yedi Göller ve Aygır Gölü, Otlukbeli'de Otlukbeli Gölü, Kemaliye'de Kadıgözü gibi küçük göller mevcuttur (ERTU RUL, 1999, s. 4-5).

3.1.4 Sosyal Yapı

İl ve ilçe merkez nüfusunun toplam nüfusa oranı %57,33'tür. Nüfusun 126 120 kişisi il ve ilçe Merkezlerinde yaşarken, 93 876 kişisi bucak ve köylerde yaşamaktadır. İl merkezi nüfusu 96 914'dür. Erzincan ilinde genç nüfusun ağırlıklı dikkat çekicidir. 2013 yılında il nüfusunun %40,57'si 25 yaşın altındadır. 25-65 yaş arası nüfus toplam nüfusun %48,55'i, 65 yaş üstü nüfus toplam nüfusun %10,88'ini oluşturmaktadır.

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ilin kilometrekareye 19 ki i olan nüfus yo unlu u 100 olan ülke nüfus yo unlu unun altındadır. Erzincan ili 2013 yılı yıllık nüfus artı hızı % 9,6'dır. Aynı yılda 6 ya üzeri nüfus için okuryazarlık oranı %93,3'dür. 2012-2013 yılları için Erzincan ilinin % -1,01 net göç hızı ile göç verdi i anla ılmaktadır (Türkiye statistikKurumu, 2014).

Grafik 1. Erzincan Nüfus Grafi i

Kaynak: <http://www.nufusu.com/il/erzincan-nufusu>

Grafikte 1'de 2006-2014 yılları arası Erzincan'daki nüfus artı larını ve azalı larını yıllara göre gösteren grafik verilmi tir.

3.1.5 Ekonomik Durum

Günümüzde oldu u gibi Cumhuriyet öncesi dönemde de Erzincan ekonomisi tarım ve hayvancılı a dayanmaktadır. 14. yüzyılda bn-i Batuta kentte dokumacılık ve bakır e ya yapımının ileri düzeyde oldu unu kaydetmektedir.

Evliya Çelebi'nin eserlerine göre 17. Yüzyıl ortalarında Erzincan'ı anlatırken alçak duvarlı kalenin içerisinde iki yüz ev bir cami vardır. Kalenin dı nda ise bin sekiz yüz ev, yedi cami, atını tan fazla mescit, be yüzden fazla esnaf oldu unu, bir çar ı ve bedesten bulundu unu yazmı tır. Eserinde esnaf sayısından söz etmesi Erzincan'da ticaretin geli mi oldu unun bir göstergesidir. Cumhuriyetin ilk

dönemlerinde Erzincan ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bu özellik günümüze kadar gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında tüm Doğu Anadolu'da olduğu gibi Erzincan'da da sanayi sektöründen söz etmek mümkün değildir. Bunun yanında 1939 depremiyle birlikte Erzincan yok olma durumuna geldi. Erzincan'ın deprem eli olması kalkınma yönündeki çabaları olumsuz yönde etkilemiştir. Bu deprem riski özellikle özel kesim yatırımlarının Erzincan'a yapılmamasına sebep olmuştur.

1960 yılından sonra şehirdeki imkanların köylere eriştilmesiyle yani yol, su, elektrik hizmetleri gibi pek çok hizmetin devlet tarafından köylere getirilmesi köyden kente göç edilmesi konusunda yavaşlamaya neden olmuştur. İl merkezinde ise ticaret ve sanayi yoluyla kalkınmada öncelikli iller arasına girmiş ve birçok genel tevikten faydalanma noktasına gelmiştir (T.C.Erzincan Valiliği).

3.1.6 Tarım

Erzincan Ovası, Doğu Anadolu Bölgesinde var olan iller arasında tarımsal faaliyetler ve tarımsal verimlilik bakımından dikkat çekici bir özelliğe sahiptir. Sulama konusunda su kaynaklarının verimliliği ve sulama tesislerinin varlığı sayesinde günümüzde tarım arazilerinin %90'a yakını sulanmaktadır. Bu sulama imkanlarının fazlalığı diğer ürünlere nazaran daha fazla gelir sağlayan eker pancarı ve fasulye tarımının ekim alanları itibarıyla geniş yer kaplamaktadır. Köylerde hayvancılık ek bir faaliyet olarak yapıldığı için tarım arazilerinde kullanılan hayvansal gübre miktarı yetersizdir. Türkiye'de hektar başına kullanılan hayvan gübresi 500 kg iken Erzincan'da yarısı kadardır. Türkiye'de 1990 yılı itibarıyla 1000 hektara 36,7 traktör düşerken, Erzincan için bu miktar 24,6 olarak kalmıştır. İlde kırsal kesimde yaşayan ailelerin %30'u toprak sahibi değildir. Toprak sahibi olan ailelerinde %80'i küçük mülkiyetlere sahiptir. Ova ve etrafı ufak tarımsal işletmelerden oluşan, çok parçalı küçük mülkiyetler olmaktadır. Erzincan ovasının büyük bir bölümü yani %90'lık bölümü tarla tarımını oluşturmaktadır. Yaklaşık dörtte birinde nadaslı kuru tarım yapılmaktadır. Tarla tarımını sırayla sebze alanları, meyvelikler ve bahçe alanları takip etmektedir (HAYL, 2002).

Tablo 9. Erzincan ilinde Topra ın Kullanım ekli

Topra ın Kullanım ekli	1 Yüz. Ölç. Oranı (%)	Miktar (Hektar)
Tarım Alanı	17	202.704
Çayır ve Mera	38	452.562
Ormanlık ve Fundalık	9	106.534
Tarım Dı ı Arazi	36	428.500
Toplam	100	1.190.300

Kaynak: <http://caglayan24.blogcu.com/erzincan-da-tarim-vehayvancilik/7804413>

3.1.7 Hayvancılık

19. yüzyılda Erzincan ilinde hayvancılık önemli geçim kaynakları arasında varolmu tur. Önemli geçim kaynaklarından olan hayvancılık da sı ır yeti tiricili i önemli bir yer almı tur. Tarih belgeleri incelendi inde 1875 yılında Erzurum vilayet yıllıklarına göre Erzincan sanca ında 76,865 adet büyük ba hayvan, 455,255 adet küçükba hayvan bulunmaktadır. Do al otlaklar bakımından Erzincan oldukça zengin bir bölge olarak kar ımıza çıkmaktadır. Munzur Da ının yaylalarında var olan geni otlaklar, Melan Yaylaları, Kemaliye’de bulunan Sarıçiçek Yaylaları ve Refahiye’deki Çimen Yaylaları bitki örtüsü bakımından oldukça zengin bir durumda olmaları sebebi ile küçükba hayvancılık için oldukça verimli alanlar olu tururlar. 1970 yılından sonra besicilik ve süt sı ırcılı ı önemli geli meler göstermi ve bunun sonucu olarak 1976 yılında Türkiye Süt Endüstrisi Kurumunca Erzincan ili merkezinde süt fabrikası açılmı tur.

Erzincan’lı olup yurtdı ında çalı an hem erilerin birle ip kurdukları ERSAN A . Yıllık 4000 ton et kapasiteli bir kurum olarak o dönemde ilin sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasında önemli rol oynamı ancak adı gecen tesis ERSAN A . Daha sonraları Türk-Libya Tarım ve Hayvancılık A .’ye satılmı ve ilerleyen dönemlerde de tesis faaliyetini geçici olarak durdurmu tur. Daha sonraları bu tesis 1988 yılında Türkiye Et ve Balık Kurumu tarafından satın alınarak faaliyete ba lamı tur. 1995 yılına kadar kapasitesinin sadece %1’i kadar dü ük bir oranda çalı mı , 1995 yılında ise Pancar Koopratifleri Birli ine satılarak özelle tirilmi

olan tesis Panko Birlik tarafından 2004 yılında özel sektöre satılarak tekrar üretime geçmi ve günümüze kadar gelerek besi hayvancılı ı yapılmaktadır.

limiz hayvancılı nda yerli ırklar ço unlu u te kil etti inden, yeterli verim alınamamaktadır. Son yıllarda hayvancılık ırkı konusunda çalı malar sonucu hayvan verimi belli ölçülerde artırılmı tır (ça layan24).

3.1.8 Sanayi ve Ticaret

13. yüzyılın önemli gezginlerinden olan Marko Polo eserlerinde Erzincan'dan bahsederken kentin dokumacılı ının üzerine vurgu yaparak çok geli mi oldu unu belirtir. 14. Yüzyılda bn-i Batuta Marko Polo ile aynı dü ünceleri payla mı ve dokumacılı ın yanında bakır e ya yapımının çok ileri düzeyde oldu undan söz etmi tir. 19. Yüzyılda sancaklar arasında Erzincan sanca ının imalat sektöründe ileri düzeyde oldu u bilinmektedir. Erzincan ili o yıllarda gösterdi i ekonomik geli meyi Osmanlı mparatorlu unun son dönemlerinde gösterememi tir. 19. Yüzyılda Erzincan'ın belli ba lı sanayi kollarına bakılacak olunursa; deri tabakalama, yün ve pamuk dokumacılı ı ve bakır i lemecili i olu turmaktaydı. O dönemde bakır i lemecili i saydı ımız bu kolların hepsini geride bırakmı tır. Her yıl Trabzon ve Erzurum yolları üzerinden Avrupa'ya on be ton bakır levha göndermekteydi. Bunların yanında o günün modasına uygun ko um takımları ve yüksek özellikli ayakkabı yapımı ile öne çıkmaktaydı. Kemah ve Refahiye'de yirmi bu day de irmeni ve Kemah'ta birde tuzla mevcuttu (Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası).

Sava lar sebebi ile harap olan bunun yanında cumhuriyet sonrasında uzun yıllar boyunca göz göre göre ihmal edilen Do u Anadolu Bölgesi iktisadi açıdan kalkındırma çabalarına girilmi tir. 1927 yılında nüfus, tarım ve sanayi sayımları yapılmı tır. 1927-1933 yılları arasında sanayi, özel sektöre bırakılmı 1933 yılından sonra devletçilik uygulamasına geçilmi tir. kinci Dünya Sava ı ve 1939 depremi Erzincan ilinde 1940-1950 döneminde sanayide var olacak kurulu ların olu masını engelleme tir. 1950 yılında Türkiye'de tek partili dönemden çok partili döneme geçi le birlikte iktisadi faaliyetlere getirilen serbestlik, özel sanayile me çabalarını hızlandırmı tır. Bunların yanı sıra depremler sonrası ilk giri imler ise devlet eli ile olmu tur. 1949 yılında temelleri atılan ve 1954 yılında i letmeye kapılarını açan

Sümer Bank plik Fabrikası Erzincan'da i sizli i önemli ölçüde a a ılara çekmi tir. Fabrikanın açılmasıyla birlikte ticaret geli mi , ekonomik ve sosyal hayatta büyük de i imler meydana gelmi tir. Sümer Bank plik Fabrikası 1994 yılında önce özelle tirildi kısa bir süre sonrada komple üretim durdurularak kapatıldı. Erzincan'da eker Fabrikası, Askeri A ır Bakım Fabrikası, Yem Fabrikaları, Boru ve Renkli Kiremit Fabrikası, Un Fabrikası, eker irketi Makine Fabrikası, Süt Fabrikası, Tu la Kiremit Fabrikaları ve Turistik Bakır E ya malathaneleri bulunmaktadır. Tercan ilçesinde bulunan Sümer Bank Holding A . Ayakkabı Fabrikasında 2003 yılında plik Fabrikasında oldu u gibi özelle tirildi ve kısa bir süre sonra kapatıldı. Erzincan'ın ekonomik geli mesinde en önemli yere sahip olan sektör tarım ve hayvancılık olarak belirlenmi tir. Bunun içindir ki sanayile mede tarıma dayalı sanayile me yapılmalıdır. Erzincan'da üretilen tarım ve sanayi ürünlerine bakılacak olunursa Tulum peyniri, bakır i lemcili i ve Üzümlü tarafından yeti en Cimin üzümü için Türk Patent Enstitüsünden Co rafi aret Tescil Belgesi alınmı tir. Bunların yanında Kemah tuzu, Perlit kiremidi, Sakkı elma, maden suyu, bal gibi ürünlerinde Türk Patent Enstitüsünden Co rafi aret Tescil Belgesi alınması gerekmektedir. hracat açısından de eri olan ürünlerimize baktı ımızda un, plastik mamul, mobilya, semaver, bakır el sanatları, mermer, kiremit gibi ürünleri de i ik ülke pazarlarında yer almaktadır. Erzincan Ticaret ve Sanayi Odasının yatırımların artırılması konusundaki çalı maları, yurtdı ı i gezileri, fuar gezileri ve ürünlerin dünya kalitesinde tescillenerek tanıtılması faaliyetlerini organize etmektedir (T.C.ErzincanValili i).

Bunun yanında in asına 1990 yılı itibari ile ba lanılan, 373 hektarlık alana sahip Organize Sanayi Bölgesi, büyüklükleri 3000 metrekare ile 50000 metrekare arasında de i en 238'i sanayi parseli olmak üzere 262 parselden olu an büyük bir sanayi sitesi kurulmu tur. Bölge içinde ula ım yollarının toplam uzunlu u 19348 metredir. Ana arter konumunda bulunan yolun 12,2 km'si asfaltlanmı tir. Bölgenin E-80 karayolu ile ba lantısını sa layan yeni ba lantı yoluda hizmete açılmı tir. Çevre yolu ile Organize Sanayi Bölgesi arasındaki kısım çift yol haline getirilmi tir. Bu bölgenin ehir merkezine karayolu ile uzaklı ı 8,5 km'dir. Karayolu ba lantısı yanında demiryolu ba lantısı da mevcuttur. (Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası).

3.2 Literatür Taraması

pekten (2011)'de, Malatya şehrinde ikamet eden ve Malatya belediyesinin vermiş olduğu hizmetlerden yararlanan yüz elli bireye uygulanan anketin sonuçları ışığında Malatya belediyesinin ne derecede etkin olduğu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışma için önem arz eden en önemli sosyal amaç; hem belediye yöneticileri hem de bireylerin belediye hizmetlerine farklı bir açıdan bakmayı sağlamasıdır. Yapılan anket sonuçlarına bakıldığında ulaşım, park ve yeşil alan düzenlemelerinde olması gereken seviyenin çok altında kalması bireylerin başta gelen memnuniyetsizlik sebeplerindedir. Aynı şekilde imar, su, kanalisasyon ve ulaşım gibi şehir için çok önemli olan konularda da başarısız olduğu görülmektedir. Diğer bir sorun olarak da trafik sorunu için bireylerin düşünceleri hem olumsuz hem de bu sorunu çözmek için yapılan yatırımların yetersiz kaldığıdır. Malatya belediyesinin belediyecilik kültürünü oluşturamaması nedeniyle sunmuş olduğu kamu hizmetlerini yetersiz ve bunun yanında etkinliğin gerçekleştirilemediği ve bireylere sunulan bu hizmetlerden de memnun olunmadığı görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında Erzincan için yapılan çalışmamıza belirli konularda benzerlik gösterdiği görülmektedir (PEKTEN, 2011).

Demir (2011)'de kamu harcamalarının etkinliğine ve verimliliğine dönük olarak Karaman Belediyesi hizmetleri üzerine belediye çalışanlarına yönelik anket çalışması uygulanmıştır. Yapılan anket çalışmasında elde edilen bulgular Karaman Belediyesinin hizmet içi iletişimi yaygınlaştırması, fayda maliyet analizine gitmesi, girdi fiyatları konusunda araştırma yapması ve bütçe denetimine ağırlık vermesi gibi noktalara dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bulgular çalışmamızı destekler niteliktedir (DEMİR, 2011).

Arslan (2002)'de kamu harcamalarını en iyi şekilde yerine getirebilmek için verimlilik, etkinlik ve denetim kavramları ile bu kavramların Türkiye için hangi durumda olduğu neyi ifade ettiği üzerinde durulmuş ve bu kavramlarla ilgili performans denetimi, toplam kalite yönetimi gibi konular incelenerek değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur. Bu incelemelere göre kamu kaynakları yerinde ve

zamanında kullanılmamakta, atıl bir şekilde bırakılmakta ve bunun sonucu olarakta elde edilecek faydalardan mahrum kalınmaktadır (ARSLAN A. , 2002).

Ekinci ve Yılmaz (2002)'de kamu örgütlerinde yönetsel etkinli in artırılması üzerine Sivas il merkezinde ampirik bir uygulama yapmışlardır. Araştırmanın sonucu olarak ortaya koydu u örgütsel etkinli in sürekli olarak en uygun düzeyde tutulmasında ya nısal bir fonksiyon üstlenen örgüt yönetiminin bu fonksiyonunun her seviyesindeki yönetici konumunda bulunanın deste ini almadan meydana gelmesi mümkün de ildir. Yöneticilerin örgütsel etkinli ini maksimuma gelmesindeki katkısını sadece ama sadece yönetsel etkinliklerinin artırılması sayesinde gerçekle ecektir (EK C , YILMAZ, 2002).

Gökçe (2000)'de Konya'nın üç merkez ilçesinde bireylerin yerel yönetim hakkındaki dü ünceleri ve yönetime katılma arzuları ve hizmet etkinli i hakkındaki konularla ilgili dü üncelerinin saptanması için bir anket uygulaması yapılmıştır. Anket uygulaması sonucunda elde edilen bulgular deneklerin ya , cinsiyet, meslek, gelir, e itim-ö renim düzeyi yönünden fark gözetmeksizin yerel yönetimlerle alakalı konu ve sorunlarla oldukça ilgili olduklarıdır. Bunun sonucunda vatandaşların büyük ço unlu u karar alma süreçlerinde yeterince dikkate alınmadıkları kendilerinin karar alma süreçlerinin dı nda bırakıldıkları ve seslerini yerel yönetimlere duyuramadıkları görü ündedirler (GÖKÇE, 2000).

İlkay ve Do an (2009)'da 2004-2008 yılları için Kapadokya Bölgesindeki on dört belediyenin etkinli i ve zarflama analizi ile ölçülmü , etkin ve etkin olmayan belediyeler belirlenmi ve etkin olmayan belediyeler için iyile tirmeye yönelik bir takım önerilerde bulunulmu tur. Etkinlik ölçümü çöp hizmetleri modeli, imar hizmetleri modeli, mali hizmetler modeli ve su hizmetleri modeli olmak üzere dört spesifik model kullanılarak uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre çöp hizmetleri modelinde hem 2004 hem de 2008 yılında be ; imar hizmetleri modelinde 2004 yılında be , 2008 yılında altı; mali modelde 2004 yılında altı, 2008 yılında dokuz; su hizmetleri modelinde ise 2004 yılında be , 2008 yılında dokuz belediyenin etkin oldu u görülmü tür (İLKAY , DO AN , 2009).

De Borger ve Kerstens (1996)'da Belçika'da yaptıkları bir ara tırmada maliyet etkinli ini belirlemeye çalı mı lardır. Çalı mada referans teknolojisi bakımından belediyelerin bir sıralamaya girmesi ve de erlendirilmesi amacıyla parametrik ve parametrik olmayan birbirinden farklı yöntemler kullanılarak maliyet-etkinlik ölçümleri yapılmı ve belediyelerin aldı ı her bir puana göre sosyal, politik ve ekonomik olarak açıklanmı tır (DE BORGER, KERSTENS, 1996).

Balaguer-Coll, Prior ve Tortosa-Ausina (2007) 'de spanya'nın Comunitat Valenciana bölgesinde bulunan yerel yönetimlerin ne kadar etkin oldu unun incelenmesi amacıyla yapılan çalı mada veri zarflama analizi yöntemiyle etkinli in ölçüldü ünü ve bunun ardı sıra siyasi ve mali de i kenlerin üzerinde durularak etkinli in belirleyicilerini tespit etmeye çalı mı lardır. Sermaye harcamaları, maa ve ücret, sermaye transferleri, mal ve hizmet harcamaları, cari transferler de i kenlerine bakıldı ında girdi; nüfus, aydınlatma sayısı, çöp toplama miktarı, alt yapı, park ve bahçe ve kalite de i kenlerine baktı ımızda çıktı olarak alındı ı görülmektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre belediyenin büyüklü ü ile etkin olması arasında do ru orantılı bir hal oldu u, küçük belediyelerin ise etkin olma konusunda etkisiz kaldı ı görülmektedir. Sonuç olarak büyük belediyelerin performansları daha yüksek ve kaynakları daha iyi tahsis edebildi i görülmektedir(COLL, PR OR, TORTOSA, 2007).

Afonso ve Fernendes (2005)'de yaptıkları çalı mada Portekiz'de bulunan belediyelerin kamu harcamalarının etkinli i veri zarflama analiz yöntemi ile ölçülmeye çalı ılmı tır. ki yüz yetmi sekiz belediye için uygulanan ve iyile tirmeler kapsamında en etkin sınıra göre belirlemeye çalı mı lardır. Belediye performansının bir ölçüsü olarak tek bir de i ken çıktı olarak alınmı tır. De i kene bakıldı ında sosyal hizmetler, e itim hizmetleri, kültürel hizmetler, temizlik hizmetleri, arazi düzenleme ve alt yapı gibi alt bölgelerden olu turmu lardır. Girdi olarak belirlenen faktör ise ki i ba ına dü en belediye harcaması miktarı olarak analize dahil edilmi tir. Sonuç olarak ço u belediyenin giderlerinde kayda de er bir artı olmamasına ra men performanslarının iyile tirme olana ına sahip oldukları belirlenmi tir (AFONSO, FERNANDES, 2008).

3.3 Ara tırmanın Amacı ve Önemi

Bu bölümde Erzincan Belediyesinde yerel yönetim harcamalarının etkinli i ve verimlili ini incelemek amacıyla Erzincan ilinde ya ayan bireylere bir anket yapılarak, elde edilen bulgular çerçevesinde yorum ve önerilerde bulunmaktadır.

Kamu harcamalarının, genel olarak ekonomik büyüme üzerindeki etkileri makroekonomik kararlar alınabilmesi açısından önem ta ımaktadır. Çünkü bu iki de i ken arasında anlamlı bir ili kinin olması durumunda, bu bilgi enflasyon ve durgunluk gibi dönemlerde ekonominin yönlendirilmesi konusunda kullanılabilir olan para ve maliye politikası araçlarına karar vermesi açısından kolaylık sa layacaktır (DEM R, 2011, s. 93). Uygulamadan elde edilecek sonuçlar, kamu harcamalarının etkinli i hakkında yapılacak analizlere yardımcı olarak, kamu sektörünün verimlili inin artırılmasına dönük çabalara katkı sa layacaktır. Belediye hizmetlerine verim kazandırma, vatandaşın de i en hizmet taleplerine cevap verebilme, kaynakları daha etkin ve verimli kullanabilme amacını ta ıyan bu süreçte, Kalite Yönetim Sistemi kurma çalı malarına da ba lanması gerekti i öncelikli amaçlar arasındadır.

Yapılan bu anket sonucunda, Erzincan Belediyesi'nin yaptı ı kamu harcamalarının bireylerin bilincinde ve kanısında ne derece etkin ve verimli oldu unu ortaya koymak da çalı manın amaçları arasındadır. Anket soruları, Erzincan'da ya ayan bireylerin yerel kamu harcamaların verimlili i ve etkinli i hakkında farklı dü ünceleri belirlemek, bunu yanında daha çok kaynak ve ilgi isteyen alanları belirlemeye yönelik olarak hazırlanmı tır. Anket, öne çıkan hizmetler ve harcamalar konusunda bireylerin ihtiyaç farkındalıklarını ölçmeyi de hedeflemi tir. Anketin di er bir amacı da bireylerin kamu harcamaları arasında en verimli olanını seçmeleridir. Buda gösteriyor ki uygulamada eksik olan kamu hizmetlerine daha fazla ilgi gösterilmesini sa layaca ı dü ünülmektedir.

Anket bunun yanında, Erzincan Belediyesi'nin sahip oldu u kaynaklar ile ehir ya ayanlarına en kaliteli hizmeti verebilmesi için ihtiyaç duyulan katılımcı bütçe hazırlama ve uygulama araç ve yöntemlerini verimli kullanmayı ve Belediye'nin bu konudaki kapasitesini sürdürülebilir bir ekilde arttırmasını amaçlamaktadır.

Böylelikle çalı manın; yerel yönetimlerin demokratik karar verme süreçleri, mali ve idari özerklik, verimlilik ve hesap verebilirlik açısından güçlendirilmesine ve bireylere daha kaliteli kamu hizmeti sa lar hale gelmesine katkı sa layaca ı dü ünülmektedir.

Ülkemiz ekonomisinin yirminci yüzyılın son çeyre inde kronik enflasyon, artan kamu açıkları ve dalgalı büyüme yapısı ile istikrarsız bir görüntü çizmesi, 2000’li yıllardan itibaren kamu açıklarını azaltmak, enflasyonu tek haneli rakamlara indirmek, reel faizleri a a ı çekmek ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi sa lamak amacıyla kapsamlı bir ekonomik ve mali programın uygulanmasını zorunlu kılmı tır. Bu çerçevede, uluslararası standartlara uygun daha etkin bir kamu mali yönetim ve kontrol sisteminin olu turulması, kamu mali yönetiminde saydamlı ın ve hesap verebilirli in sa lanması amacıyla, kamu mali yönetim sistemini yeniden düzenleyen 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 24.12.2003 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlü e girmi tir. 5018 sayılı Kanun ile mali yönetim sistemine; stratejik planlama, performansa dayalı bütçeleme, orta vadeli program ve orta vadeli mali plan, çok yıllık bütçeleme gibi yeni kavramlar ve müesseseler girmi tir. Anılan Kanununun 9’uncu maddesinde, kamu idarelerinin bütçelerini stratejik planlarında yer alan misyon, vizyon, stratejik amaç ve hedeflerle uyumlu ve performans esasına dayalı olarak hazırlayacakları hükme ba lanmı , performans esaslı bütçelemeye ili kin di er hususları belirlemeye Bakanlık yetkili kılınmı tır. Yapılan bu düzenleme ile mali disiplini ön planda tutan, kaynakların etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını hedefleyen, performansa dayalı yeni bir bütçeleme anlayı na geçilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, performans esaslı bütçelemenin kamu idarelerinde performansa dayalı bir yönetim anlayı mın yerle mesine yardımcı olaca ı, performans denetimine imkân tanıyaca ı göz ardı edilmemelidir (Maliye Bakanlı ı, 2004: 1).

3.4 Ara tırmanın Evren ve Örnekleme

Ara tırmanın evrenini Erzincan merkezinde yaayan farklı meslek gruplarından olabilecek örenci, memur, öretmen, esnaf, ev hanımı, serbest meslek erbapları vb. ekinde belediye hizmetlerinden yararlanan 472 kiiden olu maktadır.

Örnekleme tekni i olarak, olasılı a dayalı olmayan kasti örnekleme tekni i seçilmi tir. Bu teknikte, örnekleme olarak seçilen bireyler, ara tırma problemine cevap olabilece ine inanılan bireylerdir.

3.5 Ara tırmanın Materyal ve Yöntemi

Çalı mada Erzincan Belediyesi yerel yönetim harcamalarının etkinli i ve verimlili ini ölçme amacına yönelik olarak Erzincan'da yaayan bireylerin üzerinde bir anket çalı ması yapılmı tır. Anket soruları iki kısımdan olu maktadır. Birinci kısımda demografik unsurlara ili kin altı soru yer almaktadır. Soruların içeri i sırasıyla cinsiyet, ya , ö renim durumu, medeni hal, meslek ve aslen demografik soru olmayan, fakat yapı bakımından bu kısımda yer alan, Erzincan'da yatırım yapılan harcamalar arasında en verimli olarak hangisinin oldu u sorusudur. kinci kısımda ise yerel yönetim harcamalarının etkinli i ve verimlili i ile ilgili toplam yirmi yedi soru bulunmakta ve bu sorular; uygulamadaki eksikliklerin tespiti, kullanılabilir yöntemlerin ara tırılması, hedefler ve yaayan problemleri tespit etmeye yönelik olarak hazırlanmı tır. Bu yirmi yedi sorunun cevabı 5 dereceli likert tipi skalaya göre dizayn edilmi olup, ölçekte yer alan ifadeler; iddet derecelerine göre 1: kesinlikle katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: fikrim yok, 4: katılıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum olmak üzere en olumsuzdan en olumluya do ru sıralanmı tır. Anket sonuçlarının SPSS yazılımı ile analiz edilmesiyle cevaplar de erlendirilerek, yaayan sorunlara ili kin mevcut durum ve mevcut durumun aksaklıkları ortaya konulmu tur. Verilerin i lenmesi sonucu çıkan reel durumdan hareketle ele tiri ve öneriler getirilmektedir.

Katılımcıların kamu harcamalarının etkinli i ve verimlili i ile ilgili dü ünceleri ve bu dü üncelerin cinsiyet farklılıkları ile ili kisi t-testiyle incelenmi tir. Bireylerin

bu konulardaki dü üncelerinin ya a, ö renim durumu, mesle e göre ayrımına ili kin verileri belirlemek amacıyla ANOVA Analizi yapılmı tır. Analizlerde 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmı olup, açıklanan tüm analizler amacına uygun olarak yorumlanmı tır. Erzincan'da yapılan harcamaların hangisinin katılımcıların nezdinde en verimli olarak görüldü ü yüzde olarak ara tırılmı tır. kinci kısımdaki sorularla ilgili faktör analizi yapılmı , bunlarla ilgili ayrıca güvenilirlik analizi yapılarak kamu harcamalarında etkinlik ve verimlilik ile ilgili soruların toplam soru sayısına göre Cronbach Alpha De eri güvenilirlik analizi ile ortaya konulmu tur.

3.6 Ara tırmanın Kapsamı

Ara tırma, Erzincan Belediyesi hizmetlerini, Erzincan'da ya ayan bireylerin cinsiyet, ya , e itim ve medeni durumu gibi özelliklerini de göz önünde bulundurarak, bireylerin dü üncelerine ve algılarına göre bu hizmetlerin etkinli ini ve verimlili ini kapsamaktadır. Söz konusu hizmetler belediyenin sunmu oldu u; e itim, yol kaldırım, kültür ve sanat, park ve bahçe, alt yapı kanalizasyon, mezarlık, otopark, sa lık, ilaçlama, sosyal, imar, ehir temizli i ve çöplerin toplanması hizmetleridir. Genel olarak harcamaların verimlili i ve adaleti üzerinde durulmaktadır ve savurganlık olup olmadı ı ara tırılmaktadır.

3.7 Ara tırmanın Bulguları

Ara tırmanın bulguları anket sonuçlarının SPSS programı ile analiz edilmesiyle elde edilmi tir. Öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine ili kin bulgular ele alınmı , daha sonra yerel kamu harcamalarının etkinli i ve verimlili ine ili kin anket sonuçları açıklanmı tır. Anketlere ili kin t testi, ANOVA testi, Frekans Analizi ve Güvenilirlik Analizleri yapılmı tır.

Tablo 10: Ara tırmanın Çalı ma Grubuna Ait Bilgiler

De i ken		f	%
Cinsiyet	Erkek	261	55,3
	Kadın	211	44,7
	Toplam	472	100,0
Ya	22 ve altı	119	25,2
	23-35	191	40,5
	36-45	96	20,3
	46 ve üzeri	66	14,0
	Toplam	472	100,0
Ö renim Durumu	İlkö retim	70	14,8
	Lise	156	33,1
	Ön lisans	67	14,2
	Lisans	155	32,8
	Lisansüstü	24	5,2
	Toplam	472	100,0
Medeni Durum	Evli	224	47,5
	Bekar	248	52,5
	Toplam	472	100,0
Meslek	Memur	57	12,1
	çi	52	11,0
	Emekli	27	5,7
	Esnaf	69	14,6
	Serbest Meslek	33	7,0
	Di er	234	49,6
	Toplam	472	100,0

Tablo 10'a bakıldı nda çe itli de i kenlere ili kin frekans analizi sonuçları görülmektedir. Cinsiyet de i kenine ili kin toplam 472 katılımcının 261'i (% 55,3) erkek, 211'i (% 44,7) ise kadındır.

Ya de i kenine bakıldı nda sayıca katılımcıların 119'u (% 25,2) 22 ve altı ya arasında iken ya ı 23 ile 35 arası olan katılımcıların sayısı 191 (% 40,5), 36 ve 45 arası olan katılımcıların sayısı 96 (% 20,3), 46 ve üzerine bakıldı nda 66 (14,0) olarak görülmektedir.

Katılımcıların ö renim durumları ele alındı nda ankete katılanlardan 70'i,(% 14,8) ilkö retim mezunu, 156'sı (% 33,1) lise mezunu, 67'si (% 14,2,) ön lisans mezunu, 155'i(%32,8) lisans mezunu son olarak 24'ü(%5,2) lisansüstü mezunu olarak görülmektedir.

Medeni durum göz önüne alındığında 472 katılımcının 224'ü(%47,5) evli, 248'i(%52,5) bekar olduğu görülmektedir.

Meslek durum göz önüne alındığında 472 katılımcının 57'si (%12,1) memur, 52'si(%11,0) işçi, 27'si(%5,7) emekli, 69'u(%14,6) esnaf, 33'ü(%7,0) serbest meslek, 234'ü(49,6) diğer meslek gruplarında yer aldığı görülmektedir.

3.7.1 Güvenilirlik Analizi

Bu araştırmada, ölçeklerin güvenilirliğini saptanmasında literatürdeki benzer çalışmalarda göz önünde bulundurularak, en popüler güvenilirlik ölçümü olarak kabul edilen Cronbach'ın (alfa) değeri kullanılmıştır. Tablo 11'de Güvenilirlik Analizi sonucu yer almaktadır.

Tablo 11. Güvenilirlik Analizi

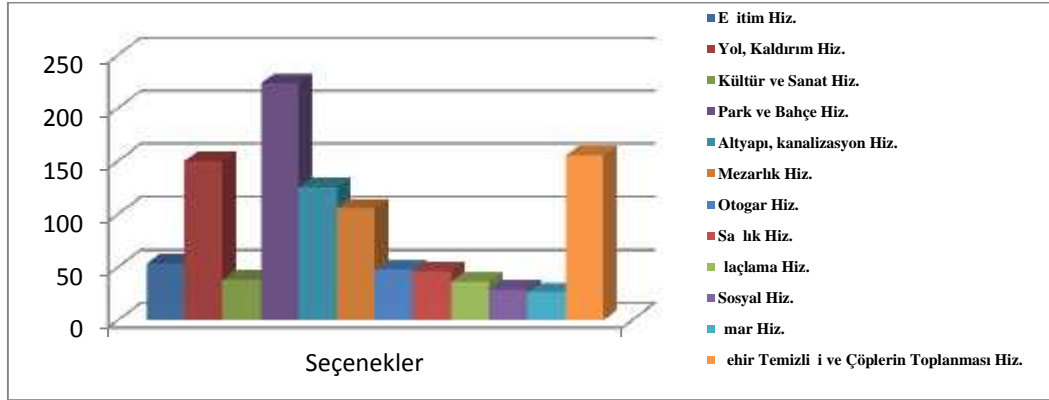
CRONBACH ALPHA DEĞERİ	SORU SAYISI
0,821	27

Tablo 11'e bakıldığında güvenilirlik analizi 0,821 olarak bulunmuş olup genel güvenilirliğin bir göstergesi olarak alınabilir.

3.7.2 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinliği ve Verimliliğine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların yerel kamu hizmetlerinde hangi hizmetin daha etkin ve verimli olduğunu gösteren dağılımlar aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 2. Katılımcıların Gözünde En Verimli Hizmetler

Tablo 12’de Erzincan’da yapılmı ve yapılmakta olan kamu harcamalarının katılımcılar gözünde en verimlilerinin hangisi ya da hangilerinin oldu unun ortaya konulması amaçlanmıştır.

Tablo 12. Yerel Kamu Harcamalarının En Verimlileri Analizi

Seçenekler	Tercih edilme sayısı (f)	Tercihler toplamı içinde yüzde oranı (%)	Tercih eden kişi sayısının, katılımcılar içinde yüzde olarak oranı (%)
Eğitim Hizmetleri	53	5,1	11,2
Yol, Kaldırım Hizmetleri	150	14,5	31,8
Kültür ve Sanat Hizmetleri	38	3,7	8,1
Park ve Bahçe Hizmetleri	223	21,6	47,2
Altyapı, kanalizasyon Hizmetleri	125	12,1	26,5
Mezarlık Hizmetleri	105	10,2	22,2
Otogar Hizmetleri	47	4,5	10,0
Sağlık Hizmetleri	46	4,5	9,7
İlaçlama Hizmetleri	36	3,5	7,6
Sosyal Hizmetler	29	2,8	6,1
Karar Hizmetleri	26	2,5	5,5
Çevre temizliği ve çöplerin toplanması	155	15,0	32,8
Toplam	1033	100,0	218,9

Tablo 12'ye bakıldığında katılımcıların en verimli olarak gördüğü hizmet açık bir farkla park ve bahçe hizmetleri alanına yapılmı ve yapılmakta olmaktadır, nitekim 223 (%21,6) ki i bu seçene i i aretlemi tir. 155 (%15) ki inin en verimli kamu hizmeti olarak gördü ü ehir temizli i ve çöplerin toplanması ikinci sırada yer almaktadır. Yol, kaldırım hizmetleri ehir temizli i ve çöplerin toplanması hizmetlerini takip etmektedir. Yol, kaldırım hizmetleri verimlili inde onaylayanların sayısı 150 (% 14,5)'dir. Altyapı, kanalizasyon hizmetleri verimlilikte dördüncü sırada yer almaktadır. Katılımcıların 125'i (%12,1) altyapı, kanalizasyon hizmetleri ıkkını i aretlemi tir. Katılımcıların en verimsiz olarak gördü ü hizmet sektörü ise 26 (%2,5) ki ini i aretledi i, son sırada yerini alan imar hizmetleridir.

Tablo 13. Katılımcıların Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli i ve Verimlili ine li kin Bulguların Yüzde, Frekans Da ılımları, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma De erleri

Maddeler	KES NL KLE KATILMIYORUM		KATILMIYORUM		F KR M YOK		KATILYORUM		KES NL KLE KATILYORUM		Standart Sapma	Ortalama
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1.Erzincan belediyesinin gelirleri harcamalarını kar ılımaktadır.	97	20,6	73	15,5	216	45,8	54	11,4	32	6,8	1,13	2,68
2. Erzincan belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.	55	11,7	94	19,9	204	43,2	80	16,9	39	8,3	1,08	2,90
3. Erzincan belediyesinin hizmetleri etkin ve verimlidir.	71	15,5	133	28,2	92	19,5	132	28,0	44	9,3	1,24	2,88
4. Erzincan belediyesinin yaptı ı harcamalara kar ılıklı sa ladı ı fayda yeterli derecededir.	70	14,8	117	24,8	148	31,4	110	23,3	27	5,7	1,13	2,80
5. Erzincan belediyesinin vaat etti i harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	69	14,6	126	26,7	152	32,2	88	18,6	37	7,8	1,14	2,78
6. Erzincan belediyesinin harcamalarında savurganlık vardır.	45	9,5	94	19,9	185	39,2	79	16,7	69	14,6	1,15	3,07
7. Erzincan belediyesinin yaptı ı kamu harcamaları yeterince saydamdır.	68	14,4	94	19,9	207	43,9	75	15,9	28	5,9	1,06	2,79
8. Erzincan Belediyesine	56	11,9	74	15,7	237	50,2	67	14,2	38	8,1	1,04	2,91

ayrılan ödenekler yeterlidir.												
9. Erzincan belediyesinin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.	50	10,6	64	13,6	198	41,9	98	20,8	62	13,1	1,13	3,12
10. Erzincan belediyesi vatanda odaklı hizmette etkilidir(153 Alo belediye hattı vb).	50	10,6	85	18,0	106	22,5	137	29,0	94	19,9	1,27	3,30
11. Erzincan belediyesinin sundu u hizmetlerde usulsüzlükler vardır.	61	12,9	78	16,5	223	47,2	64	13,6	46	9,7	1,1	2,91
12. Erzincan belediyesi düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzen yeteri kadar sağlanmıştır.	103	21,8	87	18,4	83	17,6	121	25,6	78	16,5	1,41	2,97
13. Erzincan belediyesinin elektrik ve su temini konusunda etkindir.	44	9,3	70	14,8	81	17,2	166	35,2	111	23,5	1,26	3,49
14. Erzincan'da can suyu projesi sağlık açısından atılan önemli bir adımdır.	54	11,4	52	11,0	51	10,8	158	33,5	157	33,3	1,34	3,66
15. Can suyu projesinin uygulama aaması en uygun biçimde yerine getirilmiştir.	81	17,2	91	19,3	87	18,4	124	26,3	89	18,9	1,38	3,10
16. Erzincan belediyesinin yaşam alanlarında yaptığı görsel ve fiziksel engellerin kaldırılması yaşam alanlarının bireylerin gözünde olumlu etki oluşturmaya sebep olmuştur.	44	9,3	84	17,8	106	22,5	162	34,3	75	15,9	1,53	3,34
17. Ulaşım sistemindeki değişim olumlu etkisi sağlamıştır.	67	14,2	77	16,3	71	15,0	158	33,5	99	21,0	1,35	3,31
18. Erzincan belediyesi şehir içi yol ve kavaklar araç sayısına oranla yeterlidir.	110	23,3	94	19,9	81	17,2	126	26,7	61	12,9	1,38	2,86
19. Erzincan belediyesinde imar alanındaki iklim olumlu etkisi oluşturmaktadır (belirli mahallelerde kat fazlalığı, otopark zorunluluğu vb).	56	11,9	76	16,1	143	30,3	135	28,6	62	13,1	1,2	3,15
20. Erzincan Belediyesi'nin sanatsal ve	152	32,2	126	26,7	79	16,7	75	15,9	40	8,5	1,31	2,42

kültürel faaliyetleri yeterlidir (sinema, tiyatro vb.).													
21. Erzincan belediyesinde çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöp saatleri do ru alınımı birer karardır.	91	19,3	75	15,9	57	12,1	126	26,7	123	26,1	1,48	3,24	
22. Erzincan belediyesi tarafından yerine getirilen zabıta hizmetleri etkin ve verimlidir	77	16,3	72	15,3	157	33,3	110	23,3	56	11,9	1,23	2,99	
23. Erzincan belediyesi, sosyal yardım hizmetleri alanında etkin ve verimli bir e kilde çalı maktadır.	72	15,3	90	19,1	147	31,2	88	18,6	74	15,7	1,28	3,00	
24. Erzincan belediyesi e hrin tanıtımı konusunda yeterince etkindir.	94	19,9	130	27,5	87	18,4	109	23,1	51	10,8	1,31	2,78	
25. Erzincan belediyesinin bireyleri do rudan etkiyecek e kilde aldı ı kararlar il sınırları içerisinde ya ayan yerel halkın fikir ve görü lerini göz önünde bulunduruluyor.	93	19,7	119	25,2	135	28,6	75	15,9	50	10,6	1,25	2,72	
26. Erzincan belediyesi yönetici ve personellerinin hizmet içi e itim alması konusunda yeteri kadar etkin çalı maktadır.	78	16,5	99	21,0	163	34,5	73	15,5	59	12,5	1,23	2,86	
27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.	78	16,5	99	21,0	163	34,5	73	15,5	59	12,5	1,4	3,26	

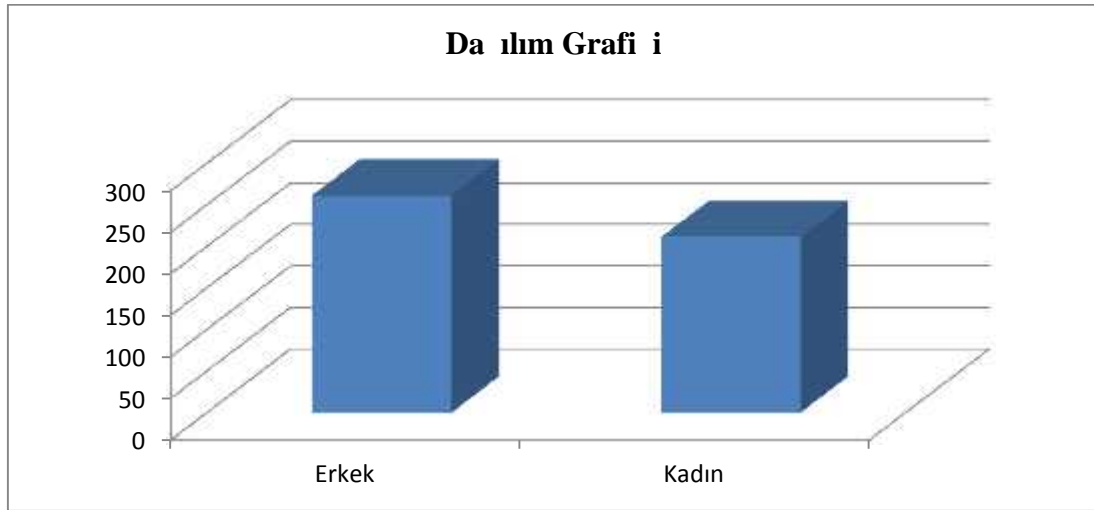
Ortalama de erlerinin 2-3 aralı nda yer alması verilen cevaplarda belli soruların üzerine yo unla ma oldu unu göstermektedir. Ortalama de eri 2,90'ı bulan "2. Erzincan belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür." Sorusunu 204(%43,2) ki inin fikrim yok cevabını vermi olması bu yargıyı desteklemektedir. Bu soru aynı zamanda tabloda en dü ük standart sapma de eri 1.08'i ortaya çıkarmı tır. Standart sapma de erinin dü üklü ü katılımcıların bir o kadar homojen fikirli olduklarını göstermektedir. En yüksek standart sapma de erine 1,53 ile sahip olan "16. Erzincan belediyesinin ya am alanlarında yaptı ı görsel ve fiziksel

engellerin kaldırılması ya da am alanlarının bireylerin gözünde olumlu etki olu turmasına sebep olmu tur.” Sorusuna verilen cevapların çok fazla homojen olmadı ı görölmektedir. 44(%9,3) katılımcı kesinlikle katılmıyorum derken, 84(%17,8) ki i katılmıyorum, 162(%34,3) ki i katılıyorum, 75(%15,9) ki i kesinlikle katılıyorum, 106(22,5) ki i de “fikrim yok” diyerek bu konuya olan ilgisizli ini bildirmi lerdir. Tablo genel olarak incelendi inde, iki en uç nokta olan “kesinlikle katılmıyorum” ile “kesinlikle katılıyorum” cevaplarına çok fazla yer verilmedi i görölmektedir. Bunun yerine daha nötr anlamı olan “katılıyorum” ve “katılmıyorum” cevaplarına daha fazla yönlendirilmi tir. “Fikrim yok” ıkkı da sık sık i aretlenen bir seçenek olmu tur.

3.7.2.1 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Kar ıla tırılmasına ili kin t Testi Sonuçları

Yerel kamu harcamalarının etkinli i ve verimlili inin kar ıla tırılmasına ili kin t testine katılan katılımcıların cinsiyete göre da ılımları a a ıdaki grafikte verilmi tir

Grafik 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine göre Da ılım Grafi i

Katılımcıların yerel kamu harcamalarının etkinli i ve verimlili i ile ilgili sorularda cinsiyetlerine göre kar ıla tırılmalarına ili kin yapılan t Testi sonuçlarına göre fark olanlar a a ıdaki tabloda gösterilmi tir.

Tablo 14. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Kar ıla tırılmasına ili kin t testi sonuçları

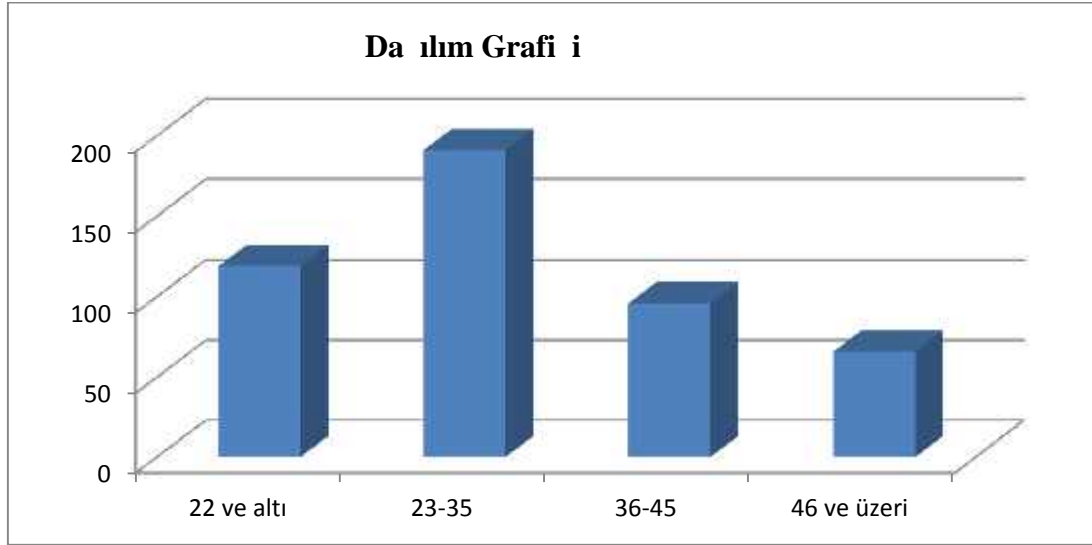
Maddeler	Cinsiyet	N	—	S	sd	t	P
3. Erzincan belediyesinin hizmetleri etkin ve verimlidir.	Erkek	261	2,77	1,27	470	2,168	0,031
	Kadın	211	3,02	1,18			
6. Erzincan belediyesinin harcamalarında savurganlık vardır.	Erkek	261	3,21	1,19	470	3,089	0,002
	Kadın	211	2,89	1,08			
21. Erzincan belediyesinde çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöp saatleri do ru alınmı birer karardır.	Erkek	261	3,38	1,50	470	2,227	0,026
	Kadın	211	3,08	1,44			

Tablo 14’e bakıldı nda verilen cevaplar içinde erkek ve kadın katılımcılar arasında genel olarak fark olmadı ı, sadece üç soruda verilen cevaplar arasında cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar oldu u görülmü tür. Bunlardan en çok farklılık göstereni 0,002 gibi bir sigma de eriyle “6. Erzincan belediyesinin harcamalarında savurganlık vardır.” maddesidir. Bu de erin bu denli küçük olu u erkek ve kadınların, Erzincan belediyesinin harcamalarında savurganlık vardır maddesinde fikirlerinde farklılık oldu unu göstermektedir. Bu dü ünçe farklılı ını 0,026 sigma de eri gibi bir rakamla takip eden “21. Erzincan belediyesinde çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöp saatleri do ru alınmı birer karardır.” maddesi olmu tur. Aynı zamanda anlam farklılı ı olan maddelere baktı ımızda 6. ve 21. sorulara bakıldı nda erkeklerin daha olumlu dü ündü ü 3. Soruya baktı ımızda ise bayanların daha olumlu dü ündü ü görülmektedir.

3.7.2.2 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinli inin ve Verimlili inin Katılımcıların Ya Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına li kin ANOVA Testi Sonuçları

Yerel kamu harcamalarının etkinli i ve verimlili inin kar ıla tırılmasına ili kin ANOVA testine katılan katılımcıların ya a göre da ılımları a a ıdaki grafikte verilmi tir.

Grafik 4. Katılımcıların Ya a Göre Da ılım Grafi i

T-testi, sadece iki grup arasındaki farklılıkların incelenmesi için uygundur. Ancak uygulamada ikiden fazla grubun çeşitli yönlerden karşılaştırılması gerekebilmektedir. Bu gibi durumlarda uygun test ANOVA testidir. Ancak ANOVA testi sonuçları sadece karşılaştırma yapılan arasında herhangi bir farkın olup olmadığını göstermekle beraber, bu farklılığa sebep olan grubun hangi grup veya gruplardan kaynaklandığı konusunda herhangi bir bilgi vermemektedir.

Katılımcıların yerel kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği ile ilgili sorulara yaş aralığına göre karşılaştırmalarına ilişkin yapılan ANOVA Testi sonuçlarına göre fark olanları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Katılımcıların Yaş Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi

Maddeler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
4. Erzincan belediyesinin yaptığı harcamalara karşılık sağladığı fayda yeterli derecededir.	Gruplar arası	12,319	3	4,106	3,289	0,021	22 ve altı 46 ve üzeri
	Gruplar içi	584,357	468	1,249			
	Toplam	596,676	471				
5. Erzincan belediyesinin vaat ettiği harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.	Gruplar arası	13,078	3	4,359	3,384	0,018	22 ve altı 46 ve üzeri
	Gruplar içi	601,879	468	1,288			
	Toplam	625,958	471				

13. Erzincan belediyesinin elektrik ve su temini konusunda etkindir	Gruplar arası	20,667	3	6,889	4,458	0,004	22 ve altı 36-45
	Gruplar içi	723,257	468	1,545			22ve altı 46 ve üzeri
	Toplam	743,924	471				
17. Ula ım sistemindeki de i im olumlu etki sa lamı tır.	Gruplar arası	31,681	3	10,560	6,007	0,001	22 ve altı 36-45
	Gruplar içi	822,775	468	1,758			22 altı 46 ve üzeri
	Toplam	854,456	471				
27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.	Gruplar arası	26,351	3	8,784	4,629	0,003	22 ve altı 46 ve üzeri
	Gruplar içi	888,115	468	1,898			23-35 46 ve üzeri
	Toplam	914,466	471				

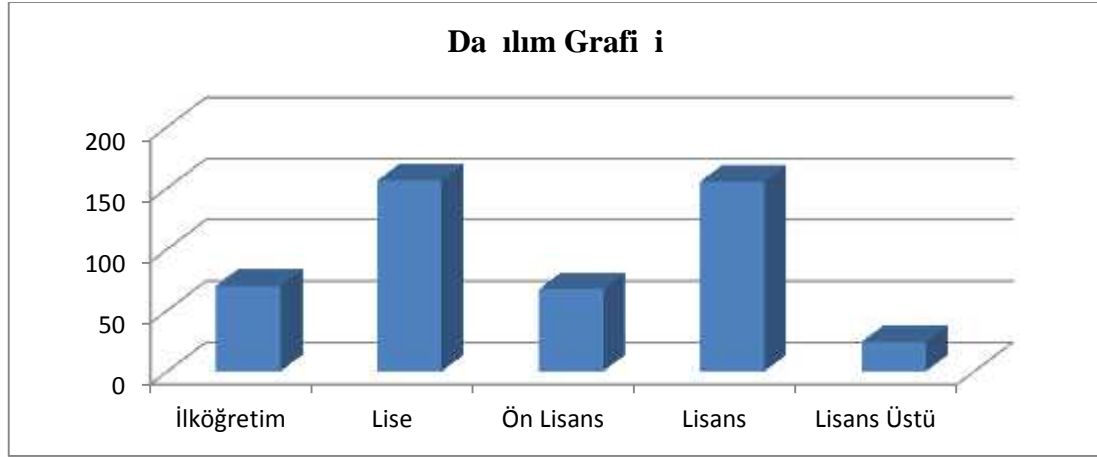
Tablo 15’de bulgular incelendi inde “4. Erzincan belediyesinin yaptı ı harcamalara kar ılık sa ladı ı fayda yeterli derecededir.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmu tur(P=0,021). Bu farklılı ın hangi ya grupları arasında çıktı ını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda; anlamlı farklılık 22 ve altı ile 46 ve üzeri, 23-35 ile 46 ve üzeri ya aralı ına sahip olanlar arasında dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir. Aynı ekilde anlamlı farklılı ı bulundu u di er maddelere bakacak olursak; “5.Erzincan belediyesinin vaat etti i harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.” Maddesinde bulunan istatistiksel olarak anlamlı farklılık(P=0,018) 22 ve altı ile 46 ve üzeri ya aralıklarına sahip olanlar arasında dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir. “13. Erzincan belediyesinin elektrik ve su temini konusunda etkindir.” Maddesinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık(P=0,004) 22 ve altı ile 36-45, 22 ve altı ile 46 ve üzeri ya aralıklarına sahip olanlar arasında dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir “17. Ula ım sistemindeki de i im olumlu etki sa lamı tır.” Maddesinde istatistiksel olarak anlam farklılık(P=0,001) 22 ve altı ile 36-45, 22 ve altı 46 ve üzeri ya aralıklarına sahip olanlar arasında dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir. “27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.” Maddesinde istatistiksel olarak anlam farklılık(P=0,003) 22 ve altı ile 46 ve üzeri, 23-35 ile 46 ve üzeri ya aralıklarına sahip olanlar arasında dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir.

Ayrıca tablodaki diğer maddelere baktığımızda 1. 2. 3. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 14. 15. 16. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. maddelerde anlam farklılığının az olduğunu yani homojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

3.7.2.3 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Ö renim Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Yerel kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğinin kar ıla tırılmasına ilişkin ANOVA testine katılan katılımcıların ö renim durumuna göre dağılımları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 5: Katılımcıların Ö renim Durumuna Göre Dağılım Grafiği

Tablo 16'da yerel kamu harcamalarının etkinlik ve verimlilik ile ilgili sorularının ankete katılanların ö renim durumlarına göre kar ıla tırılmasına ilişkin ANOVA Testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 16. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Katılımcıların Ö renim Durumuna Göre Kar ıla tırılmasına İlişkin ANOVA Testi

Maddeler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
2. Erzinca n belediyesinde maliyetler faydalarda daha büyüktür.	Gruplar arası	11,336	4	2,834	2,478	0,043	Lise Lisans
	Gruplar içi	534,181	467	1,144			
	Toplam	545,517	471				

4. Erzincan belediyesinin yaptığı harcamalara karşılık sağladığı fayda yeterli derecededir..	Gruplar arası	14,275	4	3,569	2,862	0,023	
	Gruplar içi	582,401	467	1,247			
	Toplam	596,676	471				
8. Erzincan Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.	Gruplar arası	15,898	4	3,974	3,733	0,005	Lise Önlisans
	Gruplar içi	497,185	467	1,065			Lise Lisans
	Toplam	513,083	471				
12. Erzincan belediyesi düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzen yeterli kadar sağlanmıştır.	Gruplar arası	23,696	4	5,924	3,048	0,017	İkõ retim lise
	Gruplar içi	907,762	467	1,944			İkõ retim Lisans
	Toplam	932,458	471				
15. Can suyu projesinin uygulama amaçları uygun biçimde yerine getirilmiştir.	Gruplar arası	29,202	4	7,301	3,961	0,004	Önlisans Lisans
	Gruplar içi	860,711	467	1,843			
	Toplam	889,913	471				
17. Ulaştırma sistemindeki değişim olumlu etkiler sağlamıştır.	Gruplar arası	35,878	4	8,969	5,117	0,000	İkõ retim Lisans
	Gruplar içi	818,578	467	1,753			
	Toplam	854,456	471				
18. Erzincan belediyesi şehir içi yollar ve kavşaklar araç sayısına oranla yeterlidir.	Gruplar arası	39,815	4	9,954	5,437	0,000	İkõ retim Lisans
	Gruplar içi	854,957	467	1,831			İkõ retim lisansüstü
	Toplam	894,771	471				Lise Lisans Önlisans Lisans
20. Erzincan Belediyesinin sanatsal ve kültürel faaliyetleri yeterlidir (sinema, tiyatro vb.).	Gruplar arası	22,447	4	5,612	3,333	0,010	Önlisans Lisansüstü
	Gruplar içi	786,331	467	1,684			
	Toplam	808,778	471				

27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımında yeterlidir.	Gruplar arası	70,714	4	17,678	9,785	0,000	İlkö retim Lisans
	Gruplar içi	843,753	467	1,807			Lise Lisans
	Toplam	914,466	471				

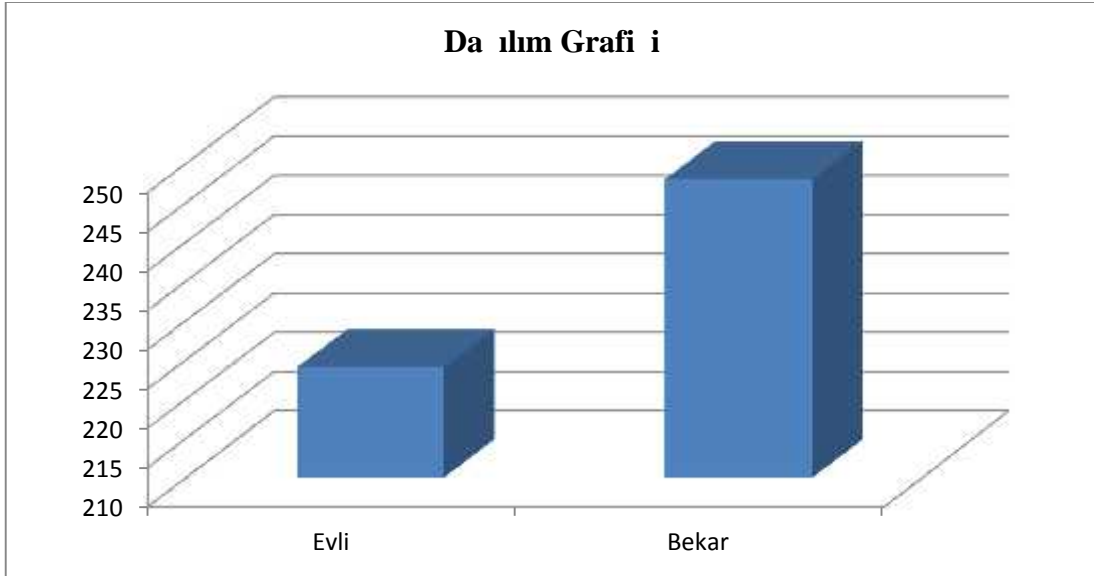
Tablo 16’da bulgular incelendi inde, “2. Erzincan belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,043) hangi öğrenim durumları arasında çıktığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda; anlamlı farklılık Lise ile Lisans öğrenimi görmüş olanlar arasında dü ünce farkı olduğunu göstermektedir. “8. Erzincan Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,005) Lise ile Önlisans ve Lise ile Lisans öğrenim durumlarında olanlar arasında dü ünce farklı olduğunu göstermektedir. “12. Erzincan belediyesi düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzen yeterli kadar sağlanmıştır.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,017) ilkö retim ile lise ve ilkö retim ile Lisans öğrenim durumunda olanların arasında dü ünce farkı olduğunu göstermektedir. “15. Can suyu projesinin uygulama aaması en uygun biçimde yerine getirilmiştir.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,004) Önlisans ile Lisans öğrenim durumunda olanların arasında dü ünce farkı olduğunu göstermektedir. “17. Ulaşım sistemindeki değişim olumlu etki sağlamıştır.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,000) ilkö retim ile lisans öğrenim durumunda olanların arasında dü ünce farkı olduğunu göstermektedir. “18. Erzincan belediyesi şehir içi yol ve kavaklar araç sayısına oranla yeterlidir.” Maddesinde ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,000) ilkö retim ile lisans, ilkö retim ile Lisansüstü, Lise ile Lisans, Lise ile Lisansüstü, Önlisans ile Lisans ve Önlisans ile Lisansüstü öğrenim durumunda olanların arasında dü ünce farkı olduğunu göstermektedir. “27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.” Maddesinde ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılık (P=0,000) ilkö retim ile lisans ve Lise ile Lisans öğrenim durumunda olanların arasında dü ünce farkı olduğunu göstermektedir.

Ayrıca tablodaki diğer maddelere baktığımızda 1. 3. 5. 6. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 16. 19. 21. 22. 23. 24. 25. 26. maddelerde anlam farklılığının az olduğu yani homojen bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

3.7.2.4 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi Sonuçları

Yerel kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğinin karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testine katılan katılımcıların medeni durumuna göre dağılımları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 6. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılım Grafiği

Tablo 17’de yerel kamu harcamalarının etkinlik ve verimlilik ile ilgili sorularının ankete katılanların medeni durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin t Testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 17. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinliğinin Katılımcıların Medeni Duruma Göre Karşılaştırılmasına İlişkin t Testi

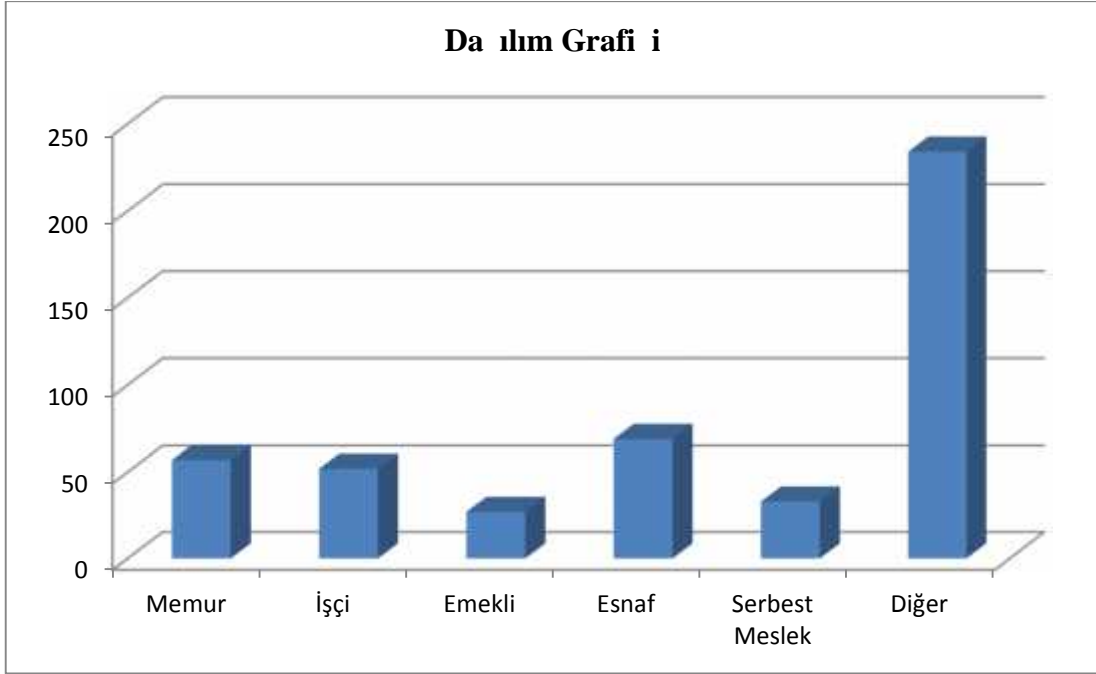
Maddeler	Medeni Durum	N	—	S	sd	t	P
13. Erzincan belediyesinin elektrik ve su temini konusunda etkindir.	Evli	224	3,61	1,25	470	1,975	0,049
	Bekar	248	3,38	1,26			
17. Ulaştırım sistemindeki de i im olumlu etki sa lamı tır.	Evli	224	3,47	1,33	470	2,490	0,013
	Bekar	248	3,16	1,35			
27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.	Evli	224	3,41	1,37	470	2,199	0,028
	Bekar	248	3,13	1,41			

Tablo 17’de bulgular incelendi inde ankete katılanlar arasında evli veya bekâr olmanın kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliği açısından genel olarak bir farklılık meydana getirmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Farklılık meydana getiren üç madde bulunmaktadır, bunlar “13. Erzincan belediyesinin elektrik ve su temini konusunda etkindir”(P=0,049), “17. Ulaştırım sistemindeki de i im olumlu etki sa lamı tır.”(P=0,013) ve “27. Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.”(P=0,028) maddeleridir. Aynı zamanda anlam farklılığı olan maddelere bakıldığında 13, 17 ve 27. Maddede evlilerin daha olumlu dü ü ndü ünü göstermektedir.

3.7.2.5 Yerel Yönetim Harcamalarının Etkinliğinin ve Verimliliğinin Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

Yerel kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğinin karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA testine katılan katılımcıların meslek durumuna göre dağılımları aşağıdaki grafikte verilmiştir.

Grafik 7. Katılımcıların Meslek Durumuna Göre Dağılım Grafiği

Tablo 18’de yerel kamu harcamalarının etkinlik ve verimlilik ile ilgili sorularının ankete katılanların meslek durumlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA Testi sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 18. Yerel Kamu Harcamalarının Etkinli inin Katılımcıların Meslek Duruma Göre Kar ıla tırılmasına ili kin ANOVA Testi

Maddeler	Varyansın Kayna ı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
12. Erzincan belediyesi düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzen yeteri kadar sa lanmı tır.	Gruplar arası	28,489	5	5,698	2,941	0,013	Memur Serbest Meslek
	Gruplar içi	902,968	466	1,938			çi Serbest Meslek
	Toplam	931,458	471				
18. Erzincan belediyesi ehir içi yol ve kav aklar araç sayısına oranla yeterlidir.	Gruplar arası	28,010	5	5,602	3,012	0,011	Memur Esnaf
	Gruplar içi	866,761	466	1,860			
	Toplam	894,771	471				

Tablo 18’de görüldü ü gibi “12. Erzincan belediyesi düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzen yeteri kadar sa lanmı tır.” Maddesine ili kin istatistiksel olarak anlamlı farklılı ın hangi meslek grupları arasında çıktı nı belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda; anlamlı farklılık(P=0,013) memur ile Serbest Meslek ve çi ile Serbest Meslek meslek gruplarına dâhil olan katılımcıların dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir.

Aynı ekilde istatistiksel olarak anlam farklılı ı bulundu u di er maddelere bakacak olursak; “18. Erzincan belediyesi ehir içi yol ve kav aklar araç sayısına oranla yeterlidir.” Maddesinde anlam farklılık(P=0,011) Memur ile Esnaf meslek gruplarına dahil olan katılımcıların dü ünçe farkı oldu unu göstermektedir.

Ayrıca tablodaki di er maddelere baktı ımızda 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. maddelerde anlam farklılı ının az oldu u yani homojen bir yapıya sahip oldu unu göstermektedir.

SONUÇ

nsanlar toplum düzeni kurabilmek, adalet, iç ve dış güvenli i sa layabilmek amacıyla devlet adı verilen bir kuruma ihtiyaç duymu lardır. Devlet üstlendi i birçok görev için bir takım harcamalarda bulunmak zorunda kalmı tır. Bu harcamalar kamu harcamaları olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Kamu harcamaları 19. Yüzyılın ba larına kadar oldukça kısıtlı bir ekilde gerçekleştirilmekteydi. Fakat ilerleyen yıllar itibariyle kamu harcamalarının önemi artmış hatta 20. Yüzyılın sonlarında 1960-1990 yılları arasında ki otuz yılda yapılan kamu harcamaları 1960 yılından önceki doksan yılda yapılan harcamalara e it oldu u görülmektedir.

Kamu harcamaları geli im gösterdikçe harcamalar hakkındaki görüşlerde çitlenmiştir. Ekonominin hemen hemen her konusunda fikirlere sahip olan ve dünya ekonomisi üzerinde büyük etkiler ya atan klasik ve keynesyen görüşlerde bu harcamalar üzerinde önemle durmuş ve fikirlerini açıkça belirtmişlerdir.

Kamu harcamalarının artışı nedenlerini ara tıran görüşler, kamunun hizmet ve ekonomik açıdaki harcamalarına ele tiride bulunmaktadır. Ele tirilerin en önemli nedeni ise kamu sektörünün üretti i mal ve hizmetlerin verimlilik yönünden özel sektöre oranla düşük olmasıdır. Nedeni ise kamu sektörü üretici olmadığı için üretti i mal ve hizmetlerde verimliliklerin düşük olmasıdır.

Kamu harcamalarının artışı nedenlerini açıklamaya çalı an çalı malar arasında Wagner ve Peacock-Wiseman'ın görüşleri önemli yer almaktadır. Wagner'e göre kamu sektörünün toplam ekonomik faaliyetler içerisindeki payının, ekonominin gelişmesiyle birlikte artması olgusudur. Peacock-Wiseman'a göre savaş ve bunalım evrelerinde kamu harcamaları hızlı bir artış gösterirken, yöneticiler, artan kamu harcamalarını finanse edebilmek için vergi oranlarını yüksek miktarda artırmış, fakat ola anüstü durumlar ortadan kalktığı zaman vergiler eski seviyesine indirilmemiş ve dolayısıyla kamu harcamalarında azalma görülmemiştir.

Kamu harcamalarının içeriğine ait de i ik sınıflamalar yapılmı tır. Kamu harcamalarının ekonomik etkilerine göre ekonomik sınıflama, hizmetlere göre i levsel sınıflama ve kamu harcamalarını yapan birimlere göre ise idari sınıflamadır. Ekonomik sınıflamadaki harcamalar; reel ve transfer harcamaları olarak ikiye ayrılırken, reel harcamalarda cari ve yatırım harcamaları olarak ikiye ayrılır. Türk bütçe sistemine bakıldı ında ise kamu harcamaları ekonomik sınıflandırmaya göre cari, transfer ve yatırım harcamaları olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

Merkezi yönetimin toplumların ihtiyaçlarını kar ılamak, kamu harcamalarını etkin kullanabilmek için yerel yönetim denilen kurumlara ihtiyaç duymu tur. Yerel yönetimlere kısaca de inmek gerekirse, belirli bir co rafi alanla sınıflandırılmı , il, köy, kent gibi yerle im birimlerinde ya ayan toplulukların bir arada ya amaları nedeni ile ortak ihtiyaçlar konusunda hizmet üretmek amacıyla kurulan, yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen kamu tüzel ki iler olarak ifade edilir. Türkiye’de yerel yönetimler Belediye, 1 Özel dairesi, Köy olmak üzere üç ana kurulu lar tan olu mu tur.

Merkezi yönetimler toplumu yönetmek, yönlendirmek, toplumsal ihtiyaçların sa lanmasını düzene sokmak gibi vazifelerle yükümlü iken, bireyler de yerel yönetimlerden bu vazifeleri yerine getirmesini arzulamaktadır. Yani bireyler, öncelikle yerel yönetimin kendisine etkin ve verimli hizmet sunmasını ister. Burada lafı geçen etkinlik ve verimlilik kavramları toplumsal ya amının devamı ve düzenlili i için ihtiyaç duyulan ve beklenen hizmetlerin en iyi biçimde sunulmasıdır. Genel yargı olarak da, yerel yönetimlerin kendi öz sorumluluk alanlarında etkin, verimli ve özerk kurulu lar haline getirilmesi yönündedir.

Yerel yönetimler açısından etkinli in ölçümü önemli bir husustur. Etkinli in artırılmasında faydalanılan konular etkinli in yo unlu unu kontrol altına alarak daha rasyonel kılan etkinlik denetimi ve eldeki mevcut verilerle bir sonuca götüren etkinlik ölçümüdür. Etkinlik denetimine iki ayrı açıdan bakılır. Bunlardan birincisi sonuca yönelik ikincisi ise bir amaca ula mak için takip edilen yol ve yöneme yöneliktir. Etkinlik ölçümü, mevcut rekabet ortamı içinde örgütlerin hangi durumda oldu unu belirlenmesine olanak sa lamakta ve eldeki girdilerin ne denli iyi bir

biçimde çıktı üretebileceğini göstermektedir. Etkinliğin ölçümü fayda/maliyet ve maliyet-etkinlik analizleriyle sistematik bir şekilde elde edilir.

Bireyler, yerel yönetimlerden ihtiyaçlarını karşılarken nasıl etkin olmasını istiyorsa aynı şekilde verimli yani kaynakların israf edilmemesi ve yerinde kullanılmasını, aynı ödenekle daha fazla kişiye ya da daha fazla alana hizmet verilmesi veya aynı hizmetin daha düşük ödenekle sunulmasını istemektedir.

Bu kapsamda yerel kamu harcamalarının etkinliği ve verimliliğine dönük olarak Erzincan belediyesi hizmetleri üzerinde Erzincan ili merkez sınırları içerisinde yapılan 472 kişiye yönelik yapılan 33 soruluk anket uygulamasında güvenilirlik analizi 0,821 oranında çıkmıştır.

Erzincan belediyesi hizmetleri üzerine yapılan anket çalışmasında demografik olarak yapılan uygulamada ankete katılanlar arasında cinsiyet de kendine göre en çok anlam farklılığı gösteren faktörler; “belediyenin hizmetlerinin etkin ve verimli olduğu”, “belediyenin harcamalarında savurganlık olduğu” ve “belediyenin çöp saatlerinin doğru alınması bir karar olduğu” faktörlerdir. Bunun yanı sıra en çok fikir birliği sağlayan faktörler ise; “belediyenin gelirleri harcamalarını karşılamaktadır” ve “belediye tarafından yerine getirilen zabıta hizmetleri etkin ve verimlidir” faktörleridir.

Katılımcıların arasında yaş da kendine göre birçok farklılık gösteren faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin arasında en çok anlam farklılığı olan faktörler; “ulaşım sistemindeki değişimin olumlu etkisi” ve “belediyenin alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterli olduğu” faktörleridir. Bunun yanında en çok fikir birliği sağlayan faktör ise; “belediye vatandaş odaklı hizmette etkilidir” faktörüdür.

Katılımcılar arasında öğrenim durumuna göre anlam farklılığı yaş da kendinde olduğu gibi birçok faktörde ortaya çıkmıştır. Bu faktörler arasında en çok anlam farklılığı olan faktörler ise; “ulaşım sistemindeki değişimin olumlu etkisi”, “belediyenin ehil içi yol ve kavaklarının araç sayısına oranla yeterli olduğu” ve “belediyenin alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterli olduğu”

faktörlerdir. Bunun yanında en çok fikir birliği sağlayan faktörler ise; “belediyenin harcamalarında savurganlık olduğu” ve “belediyenin çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöp toplama saatlerinin doğru alınması bir karar olduğu konusunda” faktörleridir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre en çok anlam farklılığı olan faktörler ise; “belediyenin elektrik ve su temini konusunda etkili olduğu”, “ulaşım sistemindeki değişimin olumlu olduğu” ve “belediyenin altyapı ve kanalizasyon hizmetleri açısından yeterli olduğu konusunda” faktörleridir. Bunun yanında en çok fikir birliği sağlayan faktörler ise; “belediyenin gelirlerinin harcamalarını karşıladığı” ve “belediyenin çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöp toplama saatleri doğru alınması kararlarıdır” faktörleridir.

Katılımcıların meslek durumlarına göre en çok anlam farklılığı olan faktörler ise; “düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzeni yeteri kadar sağlaması” ve “belediyenin ehil içi yol ve kavaklar araç sayısına oranla yeterlidir” faktörleridir. Bunun yanında en çok fikir birliği sağlayan faktörler ise; “belediyenin can suyu projesinin uygulama amaçları en uygun biçimde yerine getirilmiştir” faktörüdür.

Yapılan anket sonucunda elde edilen verilerde katılımcıların %21,6 oranla en etkin ve verimli gördüğü kamu hizmeti park ve bahçe hizmetleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu %15 ile ehil temizliği ve çöplerin toplanması takip etmektedir. Kamu hizmetleri arasında katılımcıların en etkisiz ve verimsiz olarak gördüğü hizmet ise %2,5 ile imar hizmetleridir.

Yapılan ankette “Erzincan belediyesinin hizmetleri etkin ve verimlidir” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde katılımcıların %43,7(204)’ünün bu faktöre katılmadığını yani hizmetleri etkin ve verimli görmediğini, bunun aksine %37,3(176)’ünün bu faktöre katıldığını yani hizmetleri etkin ve verimli olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuca göre, Erzincan belediyesi hizmetler konusundan daha etkin ve verimli olma açısından çaba sarf etmelidir.

“Erzincan belediyesinin yaptığı harcamalara karşılık sağladığı fayda yeterli derecededir” faktörüne verilen cevaplar incelendi inde katılımcıların %39,6(187)’si yapılan harcamaların sağladığı faydanın yeterli derecede olmadığını bunun aksine %29(137)’u faydanın yeterli olduğunu düşünmektedir. Bunun sonucu olarak Erzincan belediyesi yapacağı harcamalar için önceden sağlayacağı faydanın derecesini ölçmeli ve ona göre yatırım yapması gerektiği söylenebilir.

“Erzincan belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir” faktörüne verilen cevaplar incelendi inde ise katılımcıların %27,6(130)’sının görüşü ödeneklerin yeterli olmadığını bunun aksine %22,3(105)’ünün görüşü ise ödeneklerin yeterli olduğunu düşünmektedir. Etkin olmanın önemli özelliklerinden biri yerel yönetimlerin ödeneklerden yeterince pay almak olduğunu bilinmektedir. Bunun içindir ki, Erzincan belediyesi ödeneklerden pay alma çabasında daha etkin bir şekilde çalışmalıdır.

“Erzincan belediyesinin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur” faktörüne verilen cevaplar incelendi inde ise katılımcıların %24,2(114)’si gereksiz harcamaların mevcut olmadığını bunun aksine %33,9(160)’u gereksiz harcamaların mevcut olduğunu fikrine sahiptir. Erzincan belediyesinin gereksiz yaptığı tüm bürokrasi harcamaları yerel halk gözünde saygınlığını kaybetmeye sebep olacaktır dikkat edilmesi konusunda önem arz etmektedir.

“Erzincan belediyesinin sunduğu hizmetlerde usulsüzlük vardır” faktörüne verilen cevaplar incelendi inde katılımcıların %29,4(139)’ünün usulsüzlük olmadığını konusunda hem fikir olduğunu bunun aksine %23,3(110)’ünün usulsüzlük mevcut olduğunu düşünmektedir. Yerel yönetimlerin etkin kullanılmasındaki en önemli konular içerisinde olan usulsüzlükte Erzincan belediyesinde büyük oranda katılımcıların gözünden usulsüzlüğün mevcut olmadığını öne çıkmıştır.

“Erzincan belediyesi yönetici ve personellerinin hizmet içi eğitim alması konusunda yeteri kadar etkin çalışmaktadır” faktörüne verilen cevaplar incelendi inde katılımcıların %37,5(177)’i katılmayarak etkin olmadığını bunun aksine %28(132)’i ise bu faktörün olumlu olduğunu katılarak etkin olduğunu düşünmektedirler. Etkinlik konusunda eğitimin çok önemli olduğunu göz önüne

alınacak olunursa Erzincan belediyesinin bu konudaki çalı malarını çe itlendirme ve geli tirmesi gerekmektedir.

“Erzincan belediyesinin yaptı ı kamu harcamaları yeterince saydamdır” faktörüne verilen cevaplar incelendi inde katılımcıların %34,3(162)'ü yapılan harcamalarda yerel halkın bilgilendirilmesi konusunda effalık olmadı ını bunun aksine %21,8(103)'inin ise yapılan harcamalarda yerel halkın bilgilendirilmesi konusunda effaf ve yeterli oldu unu dü ünmektedir. Sonuçlara bakıldı ında Erzincan belediyesi yaptı ı ve yapaca ı harcamalar konusunda bireyleri bilgilendirmedeki eksik olan yönlerini tamamlamaya çalı malıdır. Bunu yaparken günümüzde oldukça popüler olan sosyal medyayı etkin bir ekilde kullanabilir.

Sonuç olarak Erzincan belediyesi vatanda odaklı hizmette (Alo 153 belediye hattı), elektrik ve su temini konusunda yapılan yeni yatırımlarda (Can Suyu Projesi), ula ım sistemindeki de i imler ve çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöplerin toplanma saatleri gibi konularda etkin oldu u ortaya çıkmı tır. Hizmet içi e itimi yaygınla tırması, yapaca ı harcamalarda fayda/maliyet analizine önem vermesi, gereksiz bürokrasi harcamalarını ortadan kaldırması, yerel halkın yeterince faydalanaca ı sanatsal ve kültürel faaliyetleri artırması, yerel halkın fikir ve görü lerini önemsemesi, vaat etti i hizmetleri yerine getirmesi, harcamalarda saydamlı ı önemsemesi vb. gibi hususlarda da etkin olmadı ı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AFONSO, A., & FERNANDES, S. (2008). Assessing and Explaining the Relative Efficiency of Local Government. *The Journal of Socio Economics* .
- AKALIN, G. (1981). *Kamu Ekonomisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- AKAR, S. (2014). Türkiye’de Sağlık Harcamaları, Sağlık Harcamalarının Nisbi Fiyatı ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yönetim Ve Ekonomi* , 21 (1).
- ALTUNÇ, Ö. F. (2011). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye’ye İlişkin Ampirik Kanıtlar. *Yönetim ve Ekonomi* , 18 (2), 146-157.
- ARISOY, . (2005). Tartışma Metni. *Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1950-2003)* . Adana: Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü.
- ARSAN, Ü. (2014). *Politics*. 03 08, 2015 tarihinde Politics.ankara Web Sitesi: <http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/37/1/urenarsan.pdf> adresinden alındı
- ARSLAN, A. (2002). Kamu Harcamalarında Verimlilik, Etkinlik ve Denetim. *Maliye Dergisi* (140).
- ARSLAN, C. (2009). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 2004 Sonrası Yerel Yönetim Reformu. *Yüksek Lisans Tezi* . Ankara.
- ARSLAN, M. (2015). *Kamu Maliyesi Ders Notları*. İstanbul: Birecik.
- AYDIN, M. (2009). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*. İstanbul: Yedirenk.
- AYDIN, Y. (2011). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Gelişim Süreci. *Diğer Denetim* , 11-20.

- AYTAÇ, D. (2004). Türkiye’de Konsolide Bütçe Harcamalarının Gelişimi: Avrupa Birliği Ülkeleri ile Bir Karşılaştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BAKIRTA, T. (1996). İktisadi Gelişme Sürecinde Kamu Harcamaları-Türkiye Örneği. *Doktora Tezi*. İstanbul.
- BAĞARAN, . (2008). *Kent ve Yerel Yönetim*. İstanbul: Okutan yayıncılık.
- Belediye Kanunu. (2005). 5 (25874), 44.
- BULUTOĞLU, K. (2008). *Kamu Ekonomisine Giriş*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- CEVHER, Y. (2010). Türkiye’de Yerel Yönetim Yazını 1992 – 2007 Çağında Yerel Yönetimler Dergisi üzerine Bir İnceleme. *Yüksek Lisans Tezi*. Hatay.
- Coğrafya Dünyası*. (tarih yok). 01 22, 2015 tarihinde Coğrafya: <http://www.cografya.gen.tr/tr/erzincan/tarihce.html> adresinden alındı
- COLL, M. T., PROTOR, D., & TORTOSA, E. (2007). On the Determinants of Local Government Performance: A Two-Stage Nonparametric Approach. *European Economic Review*, 425–451.
- ça layan24*. (tarih yok). 01 24, 2015 tarihinde www.caglayan24.blogcu.com: <http://caglayan24.blogcu.com/erzincan-da-tarim-ve-hayvancilik/7804413> adresinden alındı
- ÇAKMAN, K. (2002). Keynesyen, Krizlerin dinamiği ve globalizasyon. *İktisat, İletme Finansman Dergisi*, 17 (190).
- ÇİÇEK, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 53-64.
- ÇİFÇİ, D. (2008). Yerel Yönetimler ve Kültür. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.

- ÇIKINLAR, S. (2006). Savunma Harcamaları ve Türkiye'nin Durumu. *Yüksek Lisans Tezi* . Isparta.
- ÇOMAKLI, . E., & DO RUYOL, C. (2013). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Sava Yayınevi.
- DE BORGER, B., & KERSTENS, K. (1996). Cost efficiency of Belgian local governments:A comparative analysis of FDH, DEA, and econometric approaches. *Regional Science and Urban Economics* , 26, 145-170.
- DEM R, F. (2011). Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik:Karaman Belediyesi Hizmetleri Üzerine Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi* . Karaman.
- DEV R M, F. (1983). *Maliye Politikası*. zmir: BF yayın.
- D LER, G. H. (2011). Kamu Harcamaları-Ekonomik Büyüme:Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama. *Doktora Tezi* . Afyonkarahisar.
- DURMU , M. (2006). Kamu Harcamalarının Artı nı Açıklayan Makro ve Mikro Modellere li kin Bir De erlendirme. *Gazi Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 8 (3), 251-299.
- ED ZDO AN, N., ÇET NKAYA, Ö., & GÜMÜ , E. (2010). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Da ıtım.
- EKER, M. (2007). Kamu Harcamalarının Ekonomik Etkileri Türkiye Üzerine Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi* . Kars.
- EK C , H., & YILMAZ, A. (2002). Kamu Örgütlerinde Yönetmel Etkinli in Artırılması Üzerine Bir Ara tırma. *Erciyes Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Dergisi* (19), 35-36.
- EM N , T. F. (2009). Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformunun iç ve Dı Dinamikleri. *16* (2), 32-48.

- Endüstri Mühendisli i.* (2012). 03 11, 2015 tarihinde Endüstri Mühendisli i Web Sitesi: <http://endustrimuhendisligi.blogspot.com.tr/2012/12/fayda-maliyet-analizi.html> adresinden alındı
- ER, F. (2013, 03 21). *www.duzceparantez.com*. 01 22, 2015 tarihinde Parantez: <http://www.duzceparantez.com/yazar/YEREL-YONETIMLERDE-DEMOKRASI-VE-VERIMLILIK-SORUNU/106/> adresinden alındı
- ERDEM, M., ENYÜZ, D., & TATLIO LU, . (2011). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- ERDO DU, C. (2011). *Kpss Maliye. Kamu Harcamaları* . Antalya.
- ERG N, O. N. (1995). *Mecelle-i Umurı Belediye* (s. 292). içinde stanbul: stanbul Büyük ehir Belediyesi Yayını.
- ERG NAY, A. (2010). *Kamu Maliyesi*. Ankara: ava yayınevi.
- ER ÇOK, R. E., & YILANCI, V. (2013). E itim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme li kisi: Sınır Testi Yakla ımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi* , 8 (1), 87-101.
- ERTU RUL, E. (1999). *Türkiye Kalkınma Bankası A. Uygun Yatırım Alanları Ara tırması (Erzincan)*. Ankara: Tkm Matbaası.
- ERYILMAZ, B. (2002). Belediyelerde Demokrasi Gelene i ve De i im htiyacı. *Ça da Yerel Yönetimler* , 11 (3), 6-21.
- Erzincan Belgeli i.* (tarih yok). 01 22, 2015 tarihinde www.mimoza.marmara.edu.tr: <http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/ERZiNCAN/erzincantarihce.htm> adresinden alındı
- Erzincan Ticaret ve Sanayi Odası.* (tarih yok). 01 24, 2015 tarihinde www.erzincantso.org.tr: <http://www.erzincantso.org.tr/component/tags/tag/9-erzincan-ticaret-ve-sanayi-odas%C4%B1.html> adresinden alındı

- Etkinlik*. (2014). 03 11, 2015 tarihinde ekodialog Web Sitesi: http://www.ekodialog.com/Konular/etkinlik_nedir.html adresinden alındı
- F K R, H. (2010). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve ktisadi Büyüme Üzerine Etkisi. stanbul.
- GÖKÇE, G. (2000). Yerel Yönetimlerde Katılma ve Etkinlik -Konya Örne i. *Doktora Tezi* . Konya.
- GÖRMEZ, K. (2000). Demokratikle me Açısından Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim li kileri. *G.Ü. .B.F Dergisi* (4), 81-88.
- HACİTAH RO LU, K. (2012). Verimlilikte liderin rolü. *Uluslar Arası nsan Bilgileri Dergisi* , 9 (1).
- HAYL , S. (2002). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. *Erzincan Ovasında Tarımın Ba lıca Özellikleri* .
- HIZARCI, B. (2007). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme li kisinin Wagner Kanunu le Analizi: Türkiye Örne i. *Yüksek Lisans Tezi* . Zonguldak.
- LKAY, M. S., & DO AN, Ö. M. (2009). Veri Zarflama Analizi le Kapadokya Bölgesindeki Belediyelerin Etkinlik Ölçümü: 2004 Ve 2008 Yıllarına li kin Bir Kar ıla tırma. *Erciyes Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 32, 191-218.
- PEKTEN, U. (2011). Yerel Yönetimlerde Kamusal Hizmet Sunumunda Etkinlik: Malatya Belediyesine ili kin Bir Alan Ara tırması. *Yüksek Lisans Tezi* . Malatya.
- IK, N., & ALAGÖZ, M. (2005). Kamu Harcamaları ve Büyüme Arasındaki li ki. *Erciyes Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Dergisi* (24), 63-75.
- IK, N., & DEM R, F. (2012). Kamu Harcamalarında Etkinlik ve Verimlilik: Karaman Belediyesi Hizmetleri Üzerine Bir Uygulama. *Maliye Dergisi* (163), 147-169.

- TAR, E. (2012). Stres ve Verimlilik li kisi. *Akademik Bakı Dergisi* (33).
- KABAKLARLI, E., & ER, H. P. (2014). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Etkisinin Sınır Testi Yaklaşımı ile Analizi. *Maliye Dergisi* (166), 268-285.
- KARAARSLAN, E. (2012). *Erkan Karaaslan*. 03 08, 2015 tarihinde Erkan Karaaslan Websitesi: <http://www.erkankaraaslan.org/wp-content/uploads/2012/10/28.2.pdf> adresinden alındı
- KARAARSLAN, M. (2007). *Türkiye’de Yerel Yönetim Reformu Ba lamında Yerel Yönetimlerin Özerkli i ve Denetimi*. Ankara.
- KAYA, E. (2006). Kamu Harcamalarının Büyüme Üzerindeki Etkileri. *Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi* . Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYGISIZ, Z., & G R G NER, N. (2011). Maliyet Etkinlik Analizi: Türkiye’deki Büyük ehir Belediyelerinde Uygulama. *Eski ehir Osmangazi Üniversitesi BF Dergisi* , 309-342.
- KAZGAN, G. (2002). *ktisadi Dü ünçe ve Politik ktisadın Evrimi*. stanbul: remzi kitapevi.
- KELE , R. (2000). *Yerinden Yönetim ve Siyaset* (s. 11). içinde stanbul: Cem Yayınevi.
- KESG N, B. (2015). Etkinlikle Demokratiklik Arasında Belediyeler. *Uluslararası ktisadi ve dari ncelemeler Dergisi* (14), 158-173.
- KOÇAK, S. Y., & EK , A. (2010). Katılımcılık ve Demokrasi Perspektifinden Türkiye’de Yerel Yönetimler. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (21), 295-307.

- KÖSEO LU, M. (2010). Türkiye’de Yerel Yönetim Birlikleri: Yapısı, Hukukî Dayanakları Ve Sorunları. *Yüksek Lisans Tezi* . Ankara.
- LINDERT, P. (2005). *Growing Public*. Cambridge University press.
- MANZAK, A. G. (2015). *Verimlilik Kavramı: Klasik ve Neoklasik Yaklaşımların Karşılaştırılması*. Anahtar.sanayi: <https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/verimlilik-kavrami-klasik-ve-neoklasik-yaklasimlarin-karsilastirilmesi/785> adresinden alınmıştır
- MERÇ, M. (2003). Gelişimi ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Transfer Harcamalarının Gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi* , 8 (2), 171-191.
- NADARO LU, H. (1985). *Kamu Maliyesi Teorisi*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- NERGİZ, N. (2008). Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Paydaş Yönetimleri; Büyük Kent Belediyeleri ve Yerel Hizmetler. *Yerel Siyaset* , 20-25.
- NEANCI, M., UÇAR, M., & KARABIYIK, . (2011). İktisadi Büyüme ve Kamu Harcamaları Arasındaki Nedensellik ilişkisi. *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi* (111), 1-7.
- ÖKMEN, M., & ELMA, F. (2013). *Türk Dünyasında Yerel Yönetimler*. İstanbul.
- ÖZBARAN, M. H. (2004). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Son Beş Yılıının Harcama Türlerine Göre İncelemesi. *Sayı İstey Dergisi* (53), 116-138.
- ÖZCAN, G. (2009). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi. İzmir.
- ÖZDEMİR, S. (2010). Bağımlı Gelişimden Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (50), 154-204.
- ÖZDEVECİ O LU, M. (1999). Örgütsel etkinlik. *Sosyal Bilimler Dergisi* (8), 1.

- ÖZEN, A. (2003). Türkiye’de Transfer Harcamalarının Gelişimi ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 5 (1), 205-228.
- ÖZGEN, H., & TATAR, M. (2007). Sağlık Sektöründe Bir Verimlilik Değerlendirme Tekniği Olarak Maliyet-Etkililik Analizi ve Türkiye’de Durum. *Hacettepe Sağlık Dergisi* , 10 (2), 110-137.
- ÖZGÜN, M. (2013, 03 19). Kamu Maliyesi.
- ÖZTÜRK, N. (2015). *Kamu Maliyesi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- PEHLİVAN, O. (2011). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Murathan Yayınevi.
- PEKİN, T. (2005). *Makro Ekonomi*. İzmir: Zeus Kitapevi.
- SARI, A. (2014). *academia*. 03 02, 2015 tarihinde academia Ewb sitesi: https://www.academia.edu/5629569/KAMU_HARCAMALARI adresinden alındı
- SARIÇEK, E. (2010). Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi ve Son Dönemlerde Yapılan Yetki Devirleri’nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Artı (Ayyö) Açısından Ele Alınması. Bolu.
- SARIKAYA, R. (2008). Kamu Harcamalarında Etkinliğin Sağlanması Bakımından Ç Denetimin Rolü. *Yüksek Lisans Tezi* , 25. İstanbul.
- SAYBAŞI, K. (1986). *Türkiye’de Planlı Ekonomik Kalkınma Döneminde Devletin Ekonomiye Müdahalesi* (s. 13). içinde Ankara: Birey ve Toplum Yayını.
- SCHUKNECHT, L., & TANZI, V. (2000). *Public Spending in the 20th Century*. Cambridge university press.
- SEÇME, Z. O. (2010). *Yüksek Lisans Tezi* .
- ŞAHİN, B. E. (2012). Kamu Harcamaları İçinde Sağlık Harcamalarının Yeri ve Ekonomik Büyümeye Etkisi. *Doktora Tezi* . İstanbul.

- AH N, H. (2002). Türkiye Ekonomisi, Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durum. Bursa: Ezgi kitapevi.
- ATAF, C. (2014). Fayda-Maliyet Analizinde Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler: Fayda Ve Maliyetin Belirlenebilme Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 19 (1), 107-123.
- ENEL, A. (1995). *Çağdaş Siyasal Akımlar*. içinde Ankara: Maj Yayıncılık.
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (tarih yok). 01 17, 2015 tarihinde Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <http://www.migm.gov.tr/MahalliIdareler.aspx?DetayId=15> adresinden alındı
- T.C Maliye Bakanlığı Genel Faaliyet Raporu. (2010-2014).
- T.C. Erzincan Valiliği. (tarih yok). 01 22, 2015 tarihinde Erzincan: http://www.erkzincan.gov.tr/default_B0.aspx?content=1054 adresinden alındı
- T.C. İçişleri Bakanlığı. (tarih yok). 03 08, 2015 tarihinde Arem Web Sitesi: http://www.arem.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/Yonetim/Koy_hizmetleri/Bl_3.pdf adresinden alındı
- T.C.ErzincanValiliği. (tarih yok). 01 24, 2015 tarihinde www.erkzincan.gov.tr: <http://www.erkzincan.gov.tr> adresinden alındı
- T.C.Sayı tay. (1997). Etkinlik Ölçümünün Denetimi, Raporlanması ve Kullanımı.
- TAÇI, F. (2011). Verimlilik Artışında Emek Etkinliği Üzerine Bir Yaklaşım: Ah-Me-T Modeli. *Sosyal Siyaset Konferansları* (61), 177-199.
- TELEK, C. (2013). Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme ilişkisi: Türkiye Ekonomisi Analizi(1998-2012). *Yüksek Lisans Tezi* . Gaziantep.
- TOBB. (1996). TOBB, Ö. .K. Raporu. *Yerel Yönetim Reformu* (s. 4). içinde Ankara.
- TUNCER, .., & YÜKSEL, C. Kamu Harcamalarının Ekonomik Analizi.

- TUTULMAZ, O., & AH N, H. (2014). Türk Havayolu Ulaştırmasının Açılım Dönemine Yönelik Teknik Etkinlik Analizi: Bir Stokastik Sınır Yöntemi Uygulaması. *Çukurova Üniversitesi BF Dergisi*, 18 (2), 49-73.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). Seçilmiş Göstergelerle Erzincan 2013.
- ULUSOY, A., & AKDEMİR, T. (2009). Yerel Yönetimler Ve Mali Özerklik: Türkiye Ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 259-287.
- URHAN, F. V. (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması. *Sayı tay Dergisi* (70), 85-102.
- UYANIK, A. (2008). Kamu Maliyesi Ders Notları. 14.
- UYAR, H. (2003). *kisi*. 03 08, 2015 tarihinde *kisi* Web Sitesi: <http://kisi.deu.edu.tr/hakki.uyar/6.pdf> adresinden alındı
- UZAY, N. (2002). Kamu Büyüklüğü Ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri : Türkiye Örneği (1970-1999). *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Temmuz-Aralık 2002 (19), 151-172.
- www.bumko.gov.tr. (tarih yok). 07 31, 2015 tarihinde alındı
- www.sayistay.gov.tr. (2013, 12 15). 01 14, 2015 tarihinde alındı
- YAMAK, N., & KÜÇÜKKALE, Y. (2012). Türkiye’de Kamu Harcamaları Ekonomik Büyüme ile *kisi*. *İktisat, İletişim ve Finans* (131), 5-14.
- YAMAN, A. (2008). Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Sürecinde Türk Denetim Sistemine Genel Bir Bakış, Güncel Sorunlara İlişkin Değerlendirme ve Öneriler. *Mali Hukuk Dergisi* (133), 1-18.
- YILMAZ, T. N. (2013). Türkiye’de Kamu Harcamaları Enflasyon İlişkisinin Analizi (1990-2012). *Yüksek Lisans Tezi*. Trabzon.

- YILDIZ, F., & SARISOY, S. (202). OECD Ülkelerinde Kamu Harcamaları Ve Ekonomik Büyüme li kisi Üzerine Ampirik Bir Çayı ma. *Marmara üniversitesi . .B. Dergisi* , 517-540.
- YÜKÇÜ, S., & ATA AN, G. (2009). Etkinlik, Etkililik ve Verimlilik Kavramlarının Yarattı ı Karı ıklık. *Atatürk Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Dergisi* , 23 (4), 1-13.

EKLER

Sayın katılımcı,

Yapılan bu anketin amacı, Erzincan Belediyesi tarafından gerçekleştirilen kamu harcamalarının etkinliğini ve verimliliğini ölçmektir. Anket sonucunda elde edilen bilgiler bilimsel bir çalışmada kullanılacak ve bu bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Vereceğiniz cevaplar bilimsel esaslara dayalı olarak değerlendirilecek olup, çalışmada önemli katkılar sağlayacaktır. Ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Emrah Kahraman

Yrd. Doç. Dr. Zülküf Ayrangöl

Erzincan Üniversitesi

A.) Demografik Sorular Kısmı:

1.) Cinsiyetiniz

Bay Bayan

2.) Yaşınız

22 ve altı 23 – 35 36 – 45 46 ve üzeri

3.) Öğrenim durumunuz

İlkokul Lise Ön lisans Lisans Lisansüstü

4.) Medeni haliniz

Evli Bekar

5.) Mesleğiniz

Memur Çiğci Emekli Esnaf Serbest meslek Diğeri

6.) Sizce Erzincan Belediyesi tarafından yapılmı olan kamu harcamalarının en verimlileri aşağıdakilerden hangisidir?

Eğitim Yol Kaldırım Kültür ve Sanat Hizmetleri Park ve Bahçe

Altyapı, Kanalizasyon Mezarlık Hizmetleri Otopark Hizmetleri

Sağlık Hizmetleri

İlaçlama Hizmetleri Sosyal Hizmetler İmar Hizmetleri Çeşitli

Temizlik ve Çöplerin Toplanması

B.) Erzincan Belediyesinde kamu harcamalarının etkinli i ve verimlili i ile ilgili sorular:

SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Erzincan belediyesinin gelirleri harcamalarını kar ılamaktadır.					
Erzincan belediyesinde maliyetler faydalardan daha büyüktür.					
Erzincan belediyesinin hizmetleri etkin ve verimlidir.					
Erzincan belediyesinin yaptığı ı harcamalara kar ılıklı sa ladı ı fayda yeterli derecededir.					
Erzincan belediyesinin vaat etti i harcama planları eksiksiz yerine getirilmektedir.					
Erzincan belediyesinin harcamalarında savurganlık vardır.					
Erzincan belediyesinin yaptığı ı kamu harcamaları yeterince saydamdır.					
Erzincan Belediyesine ayrılan ödenekler yeterlidir.					
Erzincan belediyesinin faaliyetlerinde gereksiz bürokrasi harcamaları mevcuttur.					
Erzincan belediyesi vatandaş odaklı hizmette etkilidir(153 Alo belediye hattı vb).					
Erzincan belediyesinin sundu u hizmetlerde usulsüzlükler vardır.					
Erzincan belediyesi düzensiz otopark sistemini ücretli hale getirerek düzen yeteri kadar sa lanmıştır.					
Erzincan belediyesinin elektrik ve su temini konusunda etkindir.					
Erzincan'da can suyu projesi sa ılıklı açısından atılan önemli bir adımdır.					
Erzincan belediyesinde can suyu projesinin uygulama a amaları en uygun biçimde yerine getirilmiştir.					
Erzincan belediyesinin ya am alanlarında yaptığı ı görsel ve fiziksel engellerin kaldırılması ya am alanlarının bireylerin gözünde olumlu etki olu turmasına sebep olmu tur.					
Ula ım sistemindeki de i im olumlu etki sa lanmıştır.					
Erzincan belediyesi ehir içi yol ve kav aklar araç sayısına oranla yeterlidir.					
Erzincan belediyesinde imar alanındaki de i iklik olumlu etki olu turmu tur (belirli mahallelerde kat fazlalı ı, otopark zorunlulu u vb).					
Erzincan Belediyesinin sanatsal ve kültürel faaliyetleri yeterlidir (sinema, tiyatro vb.).					
Erzincan belediyesinde çöp konteynerlerinin kaldırılması ve çöp toplama saatleri do ru alınmı birer karardır.					
Erzincan belediyesi tarafından yerine getirilen zabıta hizmetleri etkin ve verimlidir.					
Erzincan belediyesi, sosyal yardım hizmetleri alanında etkin ve verimli bir ekilde çalı maktadır.					
Erzincan belediyesi ehlin tanıtımı konusunda yeterince etkindir.					
Erzincan belediyesinin bireyleri do rudan etkileyecek ekilde aldı ı kararlar il sınırları içerisinde ya ayan yerel halkın fikir ve görü lerini göz önünde bulundurmaktadır.					
Erzincan belediyesi yönetici ve personellerinin hizmet içi e itim alması konusunda yeteri kadar etkin çalı maktadır.					
Erzincan belediyesi alt yapı ve kanalizasyon hizmetleri bakımından yeterlidir.					